

FIZETÉSI RENDSZER JELENTÉS

2019

*„Tanuljátok meg,
hogy mindenben példát kell mutatni.”*

I. (Nagy) Lajos Király

FIZETÉSI RENDSZER JELENTÉS

2019

Kiadja: Magyar Nemzeti Bank

Felelős kiadó: Hergár Eszter

1054 Budapest, Szabadság tér 9.

www.mnb.hu

ISSN 2064-9037 (nyomtatott)

ISSN 2498-7077 (on-line)

A Magyar Nemzeti Bankról szóló 2013. évi CXXXIX. törvény a Magyar Nemzeti Bank elsődleges céljaként az árstabilitás elérését és fenntartását jelöli meg. A Magyar Nemzeti Banknak (MNB) az MNB törvényben rögzített alapvető feladata, hogy a pénzforgalom zavartalan lebonyolítását és az azt támogató pénzügyi infrastruktúrák megbízható és hatékony működését elősegítse. Mindez elengedhetetlen ahhoz, hogy a reálgazdasági és pénzügyi tranzakciók megvalósuljanak.

A jelentés célja, hogy átfogó képet nyújtson a belföldi pénzforgalomban és a hazai felvigyázott pénzügyi infrastruktúrák működésében megfigyelhető tendenciákról, a főbb kockázatokról, valamint arról, hogy az MNB milyen eszközöket mozgósított annak érdekében, hogy a fent jelzett alapvető feladatát megvalósítsa. E kiadvánnyal az MNB hozzájárul a pénzforgalommal, a pénzügyi infrastruktúrákkal kapcsolatos jegybanki tevékenység transzparenciájának növeléséhez, továbbá fejleszti a pénzügyi kultúrát, ezáltal pedig a jelentést olvasók pénzforgalmi döntéseinek tudatosságát.

Az elemzés az MNB Pénzügyi infrastruktúrák igazgatóságán készült Bartha Lajos ügyvezető igazgató irányítása alatt. A publikációt a Pénzügyi Stabilitási Tanács hagyta jóvá 2019. június 25-i ülésén. A jelentés készítésében részt vettek: Balla Gergely Patrik, Bárdits Zita, Bodnár László, Brosch Judit, Cseh Árpád (szerkesztő), Deák Vivien, Füstös Krisztina, Gábel-Lajos Brigitta, Harkácsi Gábor József, Kajdi László, Kiss Milán, Luspay Miklós (főosztályvezető), Mészárovcics Milán, Pintér Cecília (főszerkesztő), Sin Gábor, Szepesi Ádám, Takács Kristóf, Tornai Miklós, Varga Lóránt (főosztályvezető), Zágonyi Ádám.

A Pénzügyi Stabilitási Tanács a 2019. március 12-i és 2019. június 25-i, a Monetáris Tanács pedig a 2019. június 11-i ülésén tárgyalta az anyag kiemelt üzeneteit, valamint a jelentést, és értékes tanácsokat adott annak elkészítéséhez.

Az MNB szakértői elsősorban a 2018. év releváns információit dolgozták fel, ugyanakkor előre tekintő jelleggel a 2019. évi aktuális folyamatok elemzése is megtalálható a jelentésben.

Tartalom

1. Vezetői összefoglaló	7
2. A hazai fizetési rendszer működése	9
2.1. Pénzforgalmi folyamatok	11
2.2. A pénzügyi infrastruktúrák működése	21
3. Az azonnali fizetés bevezetése	36
3.1. A központi rendszer létrehozása, illetve a rendszertagi tesztelés megkezdése	38
3.2. Az azonnali elszámolás likviditási keretei	39
3.3. A központi infrastruktúrára épülő innovatív fizetési szolgáltatások fejlesztése	40
4. A pénzforgalom lebonyolításához kapcsolódó árazási kérdések	42
5. Az új pénzforgalmi irányelv és a hozzá kapcsolódó iránymutatások, ajánlások lényeges, gyakorlati kérdései	45

1. Vezetői összefoglaló

A pénzforgalmi infrastruktúra fejlődését a fizetési kártyás elfogadói hálózat bővülése, valamint az érintéses technológia korábbi évekhez hasonló rohamos terjedése jellemezte 2018-ban. Gyakorlatilag minden kiskereskedői méretkategóriában folyamatosan nő a kártyás fizetést is lehetővé tevő üzletek aránya, és a 2018 végi 145 ezer POS terminál megközelítőleg 86 százaléka támogatta már az érintéses fizetést. Folytatódott az elektronikus fizetési módok térnyerése is, 2018-ban összesen mintegy 1 milliárd 250 millió elektronikus fizetési műveletet hajtottak végre az ügyfelek Magyarországon. A legnagyobb növekedést a bankkártyás fizetések produkálták, amelyek száma és értéke is közel 25 százalékkal nőtt 2017-hez viszonyítva, az érintéses kártyás vásárlások számának aránya pedig meghaladta a 86 százalékot.

Folytatódott a hazai pénzforgalom hatékonyságának növekedése is, tovább közelítve az európai uniós átlaghoz. Ennek keretében a bankkártyás vásárlások értékének aránya a lakossági fogyasztáshoz viszonyítva 2018-ban meghaladta a 27 százalékot, ami közel két és félszerese a 2012-es értéknek. A közüzemi és egyéb számlák elektronikus fizetésének aránya pedig megközelítette a 48 százalékot, vagyis öt év alatt csaknem megduplázódott. Az elektronikus tranzakciók dinamikus bővülésnek hatására tehát a készpénz aránya folyamatosan csökken a lakossági pénzforgalomban.

Folyamatosan nő a hazai bankok és egyéb pénzforgalmi szolgáltatók által kínált innovatív, elsősorban kártyaalapú mobilfizetési megoldások köre, ugyanakkor az ezekkel lebonyolított forgalom még alacsony. Egyre több külföldi nem banki szereplő fizetési alkalmazása is elérhető hazánkban, de a lebonyolított forgalom tekintetében elsősorban az azonnali fizetésre épülő innovatív megoldások megjelenése hozhat majd valódi áttörést a mobilfizetések magyarországi terjedésében.

A bankkártyás visszaélések 2018-as növekedése az alacsony bázis miatt jelentősnek tűnik, azonban a teljes kártyás forgalomhoz viszonyítva a visszaélések mértéke az elmúlt évekhez hasonlóan továbbra is elhanyagolható volt mind a káresetek számát, mind az értékét tekintve, így a hazai kártyás fizetési rendszer nemzetközi összehasonlításban továbbra is rendkívül biztonságos. Emellett a fogyasztók érdekeit előtérbe helyező jogszabályi háttérnek köszönhetően a fizetési kártyás visszaélésekhez kapcsolódóan a kibocsátói oldalon leírt kárnak mindössze 8 százaléka terhelte a kártyabirtokosokat, a fennmaradó részt a kártyakibocsátó és elfogadó bankok viselték.

2018-ban a pénzforgalmi hatósági ellenőrzések során a pénzforgalmi szabálytalanságok miatt 106,1 millió forint bírság került kiszabásra, ugyanakkor a 11 vizsgált intézmény esetében általános tapasztalat, hogy a vizsgált pénzforgalmi szolgáltatók működése alapvetően megfelelő. A hatósági ellenőrzések leggyakrabban az ügyfelek tájékoztatásához, a keretszerződés módosításához és megszüntetéséhez, valamint a fizetési művelet összegének haladéktalan jóváírásához kapcsolódó jogszabályszegéseket tártak fel. Az ellenőrzések többek között rávilágítottak arra, hogy a szigorított felelősségi és kárviselési szabályokat a pénzforgalmi szolgáltatók eltérően és sok esetben helytelenül értelmezték.

2019 második felében több új, az ügyfelek pénzforgalmának hatékonyabb lebonyolítását, biztonságos bankolását, illetve informáltságát elősegítő jogszabály lép életbe, amellyel egyidőben azok betartásának ellenőrzését is megkezdi az MNB. Lassuló ütemben, de évek óta emelkedik a pénzforgalmi üzemzavarok száma a bankszektorban, de az esetszám a pénzforgalmi szolgáltatók számához, illetve a pénzügyi infrastruktúra összetettségéhez viszonyítva továbbra is alacsony.

A felvigyázott pénzügyi infrastruktúrák 2018-ban hatékonyan és biztonságosan működtek, magas rendelkezésre állásukkal megfelelően támogatták a pénz- és tőkepiacok működését. Az incidensek helyreállítási idejének növekedésével a rendszerekben a működési kockázat 2018-ban kismértékben emelkedett, de emiatt nem volt a résztvevők számára érzékelhető jelentős szolgáltatási szint csökkenés. A hazai rendszerekben az előző évhez viszonyítva három százalékkal nőtt a lebonyolított fizetések száma, a forgalom értéke pedig 11,7 százalékkal emelkedett. A forgalom az éves hazai GDP 40,6-szorosát tette ki, ami azt jelenti, hogy naponta több, mint 6 ezer milliárd forint került elszámolásra és kiegyenlítésre a rendszerekben. 2018-ban nem történt olyan érdemi jegybanki és pénzpiaci esemény, ami érdemben befolyásolta a fizetési rendszer résztvevők pénzforgalmi likviditását. A fizetési rendszer szereplőinek likviditása bőséges mértékű volt a megnövekedett fizetési forgalom lebonyolításához.

Az MNB a KELER KSZF nemzetközi engedélyező kollégiumával együttműködve megtárgyalta a KELER KSZF 2018-as tevékenységét, engedélyezett szolgáltatásait, rövid és hosszútávú terveit. A kollégium a KELER KSZF tevékenységét az EMIR szabályozás szerint megfelelőnek minősítette. A nemzetközi villamosenergia-piacokon végbement

turbulens folyamatok negatív hatásainak kiküszöbölése érdekében a KELER KSZF rendkívüli közgyűlése 2018 októberében döntött a Társaság alaptőkéjének felemeléséről. Annak ellenére, hogy 2012 óta 2018-ban volt a legmagasabb a késedelmes teljesítések értéke, a KELER KSZF megfelelően kezelte a kialakult helyzeteket, így sem a résztvevőket, sem a központi szerződő felet nem érte veszteség.

2018-ban folytatódott az azonnali fizetési rendszer bevezetésére történő felkészülés. A fejlesztések előrehaladásával év végén megkezdődtek az előkészületek a 2019-ben meginduló rendszertagi tesztekre is. Az MNB és a GIRO tartotta a fejlesztések előzetesen kitűzött menetrendjét, így az azonnali fizetési rendszer központi infrastruktúrája az eredeti ütemezésnek megfelelően 2019. július 1-jén elindul. Az MNB a tesztelés során szorosan figyelemmel kísérte a rendszertagok belső projektjeinek előrehaladását, amelynek alapján megállapítást nyert, hogy a szereplők jelentős része megfelelően haladt a felkészüléssel, azonban néhány bank esetében számottevő kockázat, illetve csúszás került azonosításra. Erre is tekintettel az MNB úgy döntött, hogy az ügyfelek által is elérhető azonnali fizetési szolgáltatás minden szempontból biztonságos működését szem előtt tartva meghosszabbítja az éles rendszerek teszteléséhez rendelkezésre álló időt. Az azonnali fizetési szolgáltatás így 2020. március 2-től lesz elérhető egységesen és teljes funkcionalitással minden hazai banki ügyfél számára.

Véglegesítésre kerültek az azonnali fizetési rendszer likviditáskezeléssel kapcsolatos kérdései is. A tranzakciók teljesítéséhez szükséges fedezetet elsődlegesen előfinanszírozással kell biztosítaniuk a rendszertagoknak az azonnali teljesítési számlájukon, mindazonáltal a VIBER üzemidején kívüli likviditásbiztonság fokozása érdekében az MNB egy új fedezett hiteleszközzel is a bankok rendelkezésére fog állni. Az MNB előzetes számítása szerint a meglévő bankrendszeri likviditás – a 200 milliárd forint feletti kötelező jegybanki tartalék, a több száz milliárd forintra rúgó O/N betéti állomány és a potenciálisan rendelkezésre álló több, mint 2 000 milliárd forintnyi MNB kedvezményezettségével zárolt értékpapír – bőségesen elegendő lesz az azonnali fizetések folyamatos finanszírozásának biztosításához.

Az MNB további lépéseket tett az azonnali fizetés alapinfrastruktúrájára épülő innovatív fizetési szolgáltatások fejlesztésének előmozdítása irányába. Az alapszolgáltatásra épülő innovatív fizetés megoldások (például egyszerűen kezelhető mobilfizetési alkalmazások) fejlesztése kulcsfontosságú,

hiszen ezek teszik majd lehetővé, hogy az ügyfelek valamennyi fizetési helyzetben kényelmesen tudjanak azonnali átutalásokat indítani. Az MNB a másodlagos számlaazonosítók (mobiltelefonszám, e-mail cím vagy adóazonosító használatának lehetősége a számlaszám helyett) és a fizetési kérelem üzenet bevezetésén túlmenően a főbb fizetési helyzetekben alkalmazható azonnali fizetési folyamatokra vonatkozó útmutató kidolgozásával, valamint egy hazai QR-kód szabvány létrehozásával segíti az innovatív fizetési szolgáltatások fejlesztését.

Nemzetközi összehasonlításban magas a hazai lakossági pénzforgalmi szolgáltatások költségszintje, és a magyar bankok árazásában több olyan szerkezeti sajátosság is fellelhető, amely a hazai pénzforgalom további fejlődése szempontjából kedvezőtlen. Ezek közül a legfontosabb, hogy hazánkban a lakossági ügyfelek jellemzően az átutalások számával vagy értékével arányos tranzakciós díjakat fizetnek, szemben a nemzetközi szinten legjobb gyakorlatnak tekinthető csomagárazással. Az állampolgársági szinten kedvezőbb elektronikus pénzforgalom további terjedése érdekében az MNB célja, hogy a lakossági ügyfelek a havi számlavezetési díjak megfizetése mellett korlátlan számban és értékben indíthassanak azonnali átutalásokat további költségek nélkül. Az azonnali átutalási tranzakciók díjának elengedése az ügyfelek jelenlegi magas költségei miatt indokoltan várható el a bankoktól, és saját érdekeikkel is összhangban áll. Versenyképességük elengedhetetlen növelésével ugyanis a hazai bankok jelentősen többet nyerhetnek középtávon, mint amennyit rövidtávon elveszítenek a pénzforgalmi árbevételek kismértékű csökkenése miatt. A díjelengedéssel széles körben megvalósuló csomagárazás a hazai lakosság pénzügyi tudatosságát is nagyban segítené azáltal, hogy átláthatóságot és összehasonlíthatóságot teremtené a banki számlatermékek körében.

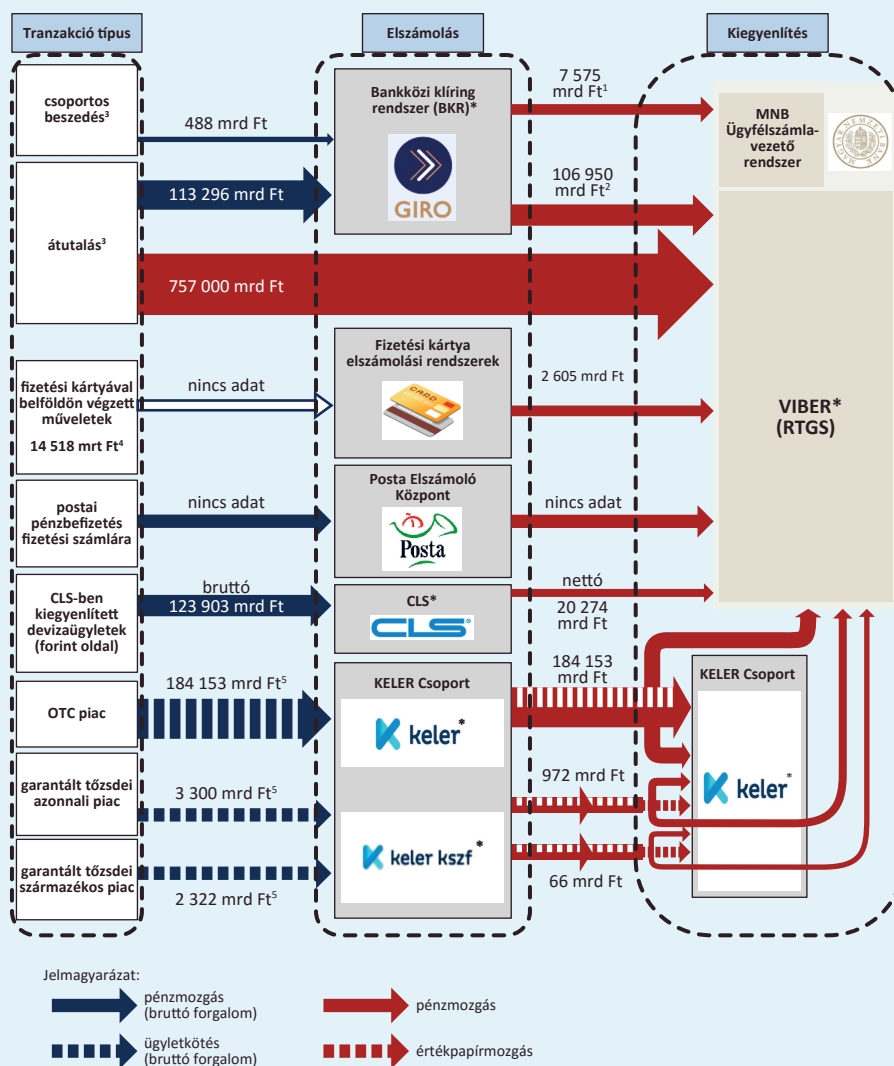
Célegyesbe ért a pénzforgalmi szolgáltatásokról szóló új Pénzforgalmi irányelv (PSD2) által a legnagyobb változást hozó szigorú ügyfélazonosítás bevezetése, valamint az ügyfélszámlákhoz történő hozzáférés biztosítása a harmadik fél szolgáltatók részére. Az innováció és a harmadik fél szolgáltatók megjelenésével újfajta biztonsági kockázatkezelésre lesz szükség, amelyet az MNB figyelemmel kísér. Fontos a szolgáltatásokat igénybe vevők kockázatokkal kapcsolatos tudatosságának erősítése, amihez az MNB segítséget nyújt a kapcsolódó új, részletesebb adatszolgáltatásokból származó elemzései révén. Az új technikai, biztonsági követelmények, illetve az adatszolgáltatás ellenőrzését az MNB 2019 szeptemberétől megkezdi.

2. A hazai fizetési rendszer működése

A pénzforgalom, valamint a pénzügyi infrastruktúra megbízható és hatékony működése elengedhetetlen ahhoz, hogy a reálgazdasági és pénzügyi tranzakciók megvalósuljanak. A jegybanki vagy kereskedelmi banki számlapénzben történő fizetések, valamint az értékpapírokkal és egyéb pénzügyi eszközökkel végrehajtott tranzakciók lebonyolításához olyan központi rendszerekre van szükség, amelyek

biztosítják a tranzakciók elszámolását és kiegyenlítését. A VIBER az MNB által üzemeltetett valós idejű bruttó kiegyenlítési rendszer, amely elsősorban a résztvevők egymás közötti, valamint ügyfelek nagy összegű és időkritikus pénz- és tőkepiaci tranzakcióinak, illetve a kapcsolódó pénzügyi infrastruktúrák (BKR, KELER-csoport, CLS) elszámolásának kiegyenlítésére szolgál. A Bankközi Klíring Rendszer (BKR)

1. ábra
A hazai pénzügyi infrastruktúra áttekintő ábrája
(2018)

¹ A BKR éjszakai elszámolás során normal rend szerint elszámolt megbízások értéke

² A BKR napközbeni elszámolás során elszámolt megbízások értéke

⁴ az on-us tételeket nem tartalmazza

⁵ A teljes forgalomnak csak a bankközi része kerül elszámolásra a kártyatársasági rendszerekben

⁶ Üzletkötés (bruttó forgalom)

* felvigyázott rendszerek

a GIRO Zrt. (GIRO) által működtetett főként a lakosság és vállalatok kis összegű fizetéseit elszámoló bruttó fizetési rendszer, melynek két elszámolási módja a napközbeni elszámolás és az éjszakai elszámolás. A GIRO a fizetési megbízások elszámolását végzi, míg a kiegyenlítés az MNB, mint teljesítő fél feladata. A bankkártyás tranzakciók elszámolása a kártyatársaságok (Visa, MasterCard) nemzetközi rendszereiben, míg a postai fizetési módoké jellemzően a Posta Elszámoló Központban (PEK) történik. A KELER-csoport tagjai, a központi értéktár (KELER) és a központi szerződő fél (KELER

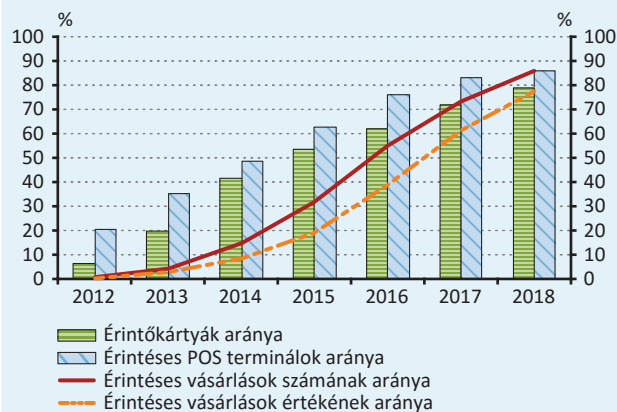
KSZF) értékpapír elszámolási és kiegyenlítési szolgáltatást végeznek, valamint nyilvántartják a hazai kibocsátású értékpapírokat (1. ábra). A CLS a CLS Bank által működtetett nemzetközi devizakiegyenlítési rendszer, mely több devizában történő fizetés-fizetés ellenében (PvP) mechanizmuson alapul és a devizakiegyenlítési kockázat kiküszöbölését teszi lehetővé. A T2S (TARGET2 Securities) 4 európai jegybank által üzemeltetett páneurópai értékpapír kiegyenlítési rendszer, az európai értékpapírpiacok tranzakcióinak teljesítését végzi.

2.1. Pénzforgalmi folyamatok

2.1.1. A FŐBB FIZETÉSI MÓDOK FORGALMÁNAK ALAKULÁSA ÉS AZ EZT BIZTOSÍTÓ INFRASTRUKTÚRA

A pénzforgalmi infrastruktúra fejlődése elsősorban a fizetési kártyás elfogadói hálózat további bővülésében, valamint az érintéses technológia korábbi évekhez hasonló dinamikus terjedésében mutatkozott meg az év során. A pénzforgalmi szolgáltatók által vezetett fizetési számlák száma 2018-ban nem mutatott jelentős változást a megelőző évhez viszonyítva. A hazai kibocsátású fizetési kártyák összesített számában sem történt szignifikáns változás, azonban a fizetési kártyákon belül az érintőkártyák számának közel 13 százalékos emelkedése következtében számuk meghaladta a 7,4 milliót, amivel arányuk az összes fizetési kártyán belül csaknem 80 százalék volt 2018 végén (2. ábra). Emellett – az államilag támogatott POS terminál telepítési program eredményeként – tovább folytatódott az év során a fizetési kártyás elfogadói infrastruktúra bővülése is. Ennek eredményeként az év végén a fizikai elfogadóhelyek száma meghaladta a 116 ezret, a POS termináloké pedig megközelítette a 145 ezret. Az elfogadóhelyeken üzemelő POS terminálokban belül az érintéses fizetést lehetővé tevő készülékek aránya megközelítőleg 86 százalékra nőtt (2. ábra). Az internetes elfogadóhelyek számának dinamikus emelkedése is folytatódott 2018-ban, a közel 26 százalékos növekedés eredményeként számuk megközelítette a 12 ezret.

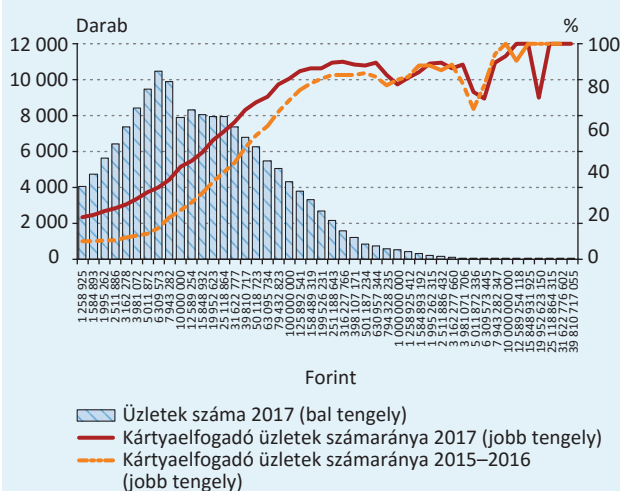
2. ábra
Az érintőkártyás technológia terjedése a magyarországi fizetési kártyás rendszerben (2012-2018)

Gyakorlatilag minden kiskereskedői méretkategóriában folyamatosan nő a kártyás fizetést is lehetővé tevő üzletek aránya. 2017-ben már a kiskereskedelmi szektort jól reprezentáló online pénztárgép (OPG) alkalmazására kötelezett üzletek 46 százalékában volt lehetőség kártyás fizetésre, míg a 2016-os adatok alapján ez az arány mindössze 30 százalék volt. A növekedés a legkisebb üzletektől egészen az 1 milliárd forint éves forgalommal rendelkező üzletekig minden méretkategóriában egyértelműen megfigyelhető volt. Ennek eredményeként a kártyaelfogadást biztosító üzletek már az összes tranzakció 76 százalékát fedték le 2017-ben. Mindazonáltal továbbra is érvényes, hogy minél nagyobb egy üzlet éves forgalma, annál nagyobb a kártyaelfogadás valószínűsége. (3. ábra)

3. ábra
Üzletek gyakorisága és kártyaelfogadási aránya éves forgalom szerint logaritmikus skálán

(OPG adatbázis 2017-es adatai alapján összehasonlításban a 2015-2016-os adatokkal)

2018-ban töretlen lendülettel bővült az elektronikus pénzforgalom, amelynek fő húzóerejét továbbra is a bankkártyás fizetések jelentették. A fizetési kártyás vásárlási forgalom tekintetében a korábbi évek szignifikáns bővülése folytatódott 2018-ban is, a kártyás vásárlások számának és értékének emelkedése 2017-hez viszonyítva egyaránt közel 25 százalékot ért el (4. ábra). Az infrastruktúra gyors fejlődésének következtében 2018-ban a hazai kártyákkal lebonyolított vásárlási tranzakciók számának több, mint 86 százaléka, értékének pedig közel 78 százaléka történt

érintéssel (2. ábra). Az átutalások és csoportos beszedések száma – a korábbi évek átlagát meghaladóan – egyaránt közel 4 százalékkal emelkedett. Mindezek eredményeként az elektronikus fizetési műveletek száma megközelítette az 1 milliárd 250 milliót. A készpénzfizetések száma a 2017-ben tapasztalt kismértékű növekedés után, – a megelőző évekhez hasonlóan – 2018-ban újra csökkent, a készpénzfizetési tranzakciók számában tapasztalt visszaesés meghaladta az 1 százalékot.

Az elektronikus fizetések részarányának folyamatos emelkedése ellenére a lakossági pénzforgalomban továbbra is jelentős a készpénzes tranzakciók szerepe. Az elektronikus tranzakciók dinamikus bővülésnek hatására a készpénz aránya folyamatosan csökken a lakossági pénzforgalomban.

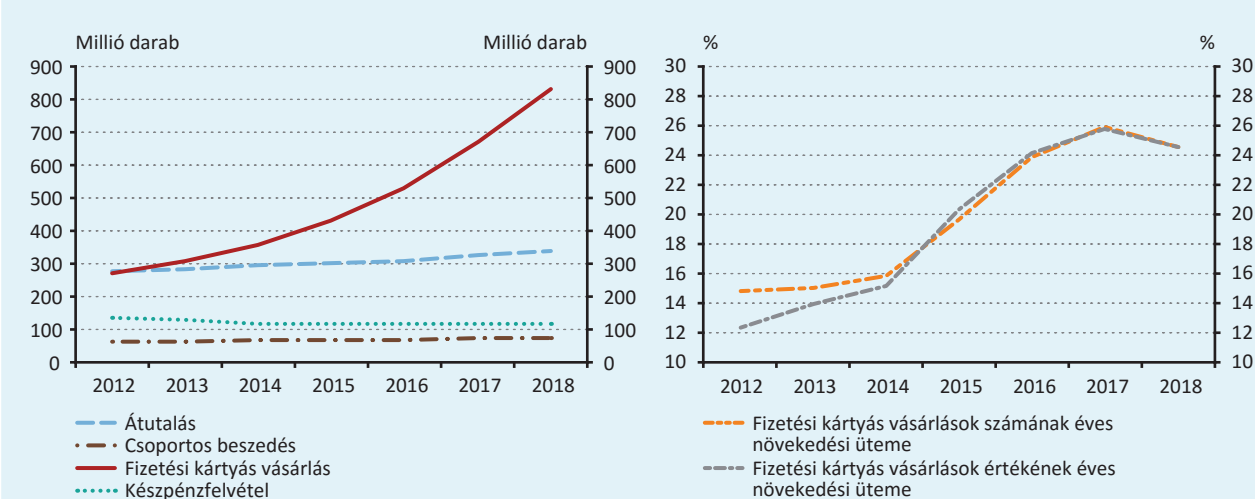
A csökkenés mértéke azonban viszonylag lassú: az OPG alkalmazására kötelezett üzletekben 2015 és 2017 között 90 százalékról 85 százalék alá csökkent a készpénzes fizetések számának aránya. A készpénzes fizetések értékét tekintve azonban már jelentősen kedvezőbb a kép, ennek aránya 75 százalék közeléből 68 százalék alá csökkent. (1. táblázat)

Folyamatosan nő a hazai fogyasztók számára elérhető innovatív, elsősorban mobiltelefonos kártyalapú fizetési megoldások köre, ugyanakkor az ezekkel lebonyolított forgalom még nagyon alacsony. A mobilfizetési megoldások esetében a hazai bankok leggyakoribb megoldása a kártyalapú mobiltárcák fejlesztése, 2018 végére több, mint 100 ezer kártyát regisztráltak valamely mobiltárca alkalmazásba. Míg a teljes hazai forgalmat vizsgálva egy kártyára

4. ábra

A fizetési számlához kapcsolódó főbb fizetési műveletek forgalmának alakulása

(2012-2018)

1. táblázat

Fizetési módok megoszlása az online pénztárgépeken végrehajtott vásárlások körében

(2015-2017)

	2015	2016	2017
Fizetési műveletek száma összesen	3,63 milliárd db	3,74 milliárd db	3,82 milliárd db
Készpénzes fizetések száma	90,0%	87,7%	84,8%
Kártyás vásárlások száma	8,7%	10,4%	12,6%
Egyéb fizetési műveletek száma	2,5%	3,1%	3,1%
Fizetési műveletek összesített értéke	9 134 milliárd Ft	9 780 milliárd Ft	11 011 milliárd Ft
Készpénzes fizetések értéke	74,3%	71,5%	67,8%
Kártyás vásárlások értéke	21,7%	23,7%	25,7%
Egyéb fizetési műveletek értéke	4,0%	4,8%	6,5%

Megjegyzés: A készpénzes, kártyás és egyéb fizetések arányának egy éven belüli összege meghaladhatja a 100 százalékot, mivel előfordulhat olyan tranzakció, ahol egyszerre több fizetési módot is használnak.

körülbelül 83 vásárlási tranzakció jut, addig a mobiltárcába regisztrált kártyák esetében ez a szám 34 darab volt. Ezen a területen tehát további bővülés képzelhető el, amit támogat az, hogy a hazai kártyabirtokosok már nagymértékben hozzászórtak az érintéses technológia használatához. A kártyaalapú megoldások elterjedését segítheti emellett a kibocsátótól független megoldások alkalmazása, azaz az olyan mobiltárcák kifejlesztése, amelyekbe bármely pénzforgalmi szolgáltatónál kibocsátott fizetési kártyát be lehet regisztrálni. Fontos az is, hogy ezeknek a megoldásoknak nagy előnye a hagyományos, fizikailag kibocsátott kártyákkal szemben az ún. tokenizálás, vagyis az, hogy a könnyen megszerezhető kártyaszámok helyett egyszer használatos azonosítókat alkalmaznak.

Egyre több külföldi nem banki szereplő fizetési alkalmazása is elérhető hazánkban, de a lebonyolított forgalom tekintetében elsősorban az azonnali fizetésre épülő innovatív megoldások megjelenése hozhat majd valódi áttörést. Számtalan, a különböző fintech, de még inkább a globális technológiai bigtech cégek által nyújtott innovatív fizetési szolgáltatás érhető már el a magyar ügyfelek számára is. A fentiekben említett kártyaalapú megoldások mellett jelen vannak például e-pénz alapú rendszerek, és a hagyományos infrastruktúrára ráépülő egyéb innovatív szolgáltatások is. A hazánkban elérhető vagy a közeljövőben megjelenő külföldi innovatív fizetési szolgáltatások közé sorolható többek között a PayPal, Tranferwise, Alipay, valamint az Apple Pay. Ezen megoldások hátránya ugyanakkor, hogy zárt, egymással párhuzamosan működő rendszereket hoznak létre, ami kényelmetlen a fogyasztók szempontjából, mivel nem

minden fizetési helyzetben jelentenek releváns opciót. Ezt figyelembe véve az innovatív fizetési megoldásokat preferáló fogyasztók számára különböző fizetési helyzetekben különböző szolgáltatások igénybevétele, így más és más alkalmazások letöltése, illetve párhuzamos használatára van szükség. Mindezek mellett további lehetőség az átutalás-alapú mobilfizetési alkalmazások kifejlesztése, azonban ezek elterjedtsége még mérsékelt, mivel az átutalás, mint fizetési mód jelenleg nem alkalmas a készpénzhez hasonló azonnali teljesítésre. Ezen változtathatnak az azonnali fizetési infrastruktúrára épülő innovatív fizetési szolgáltatások, amelyekről részletesebben a 3.3. alfejezetben írunk.

2.1.2. A PÉNZFORGALOM HATÉKONYSÁGA NEMZETKÖZI ÖSSZEHAJONLÍTÁSBAN

2018-ban is folytatódott a hazai pénzforgalom hatékonyságának növekedése, tovább közelítve az uniós átlaghoz. A hazai pénzforgalom fejlettségét három mutatóval méri az MNB, amelyek a legfontosabb fizetési helyzeteket fedik le (2. táblázat). Ezek alapján 2018-ban is folytatódott a magyarországi pénzforgalom hatékonyságának növekedése, amelyhez nagymértékben hozzájárult a korábbi évek előremutató, aktív jegybanki szerepvállalása a hazai fizetési rendszer fejlesztésében. Az átutalások GDP-hez viszonyított arányát érintő kismértékű visszaesés elsősorban a GDP korábbi évekhez viszonyított jelentős bővülésének a következménye, azonban ebben a tekintetben továbbra is csekély a lemaradásunk az Európai Unió átlagához képest.

2. táblázat

A magyarországi pénzforgalom fejlettségét jellemző mutatószámok alakulása uniós összehasonlításban (2012-2018)

Mutató	Számítás	Magyarország							Európai Unió
		2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2017
Átutalások	Átutalások éves összege / GDP	13,6	13,5	14,2	14,5	16,0	16,1	15,5	17,7
Vásárlások elektronikus fizetése	Bankkártyás és egyéb elektronikus fizetett vásárlások éves összege / Éves lakossági fogyasztás	11,7%	12,8%	14,6%	17,2%	20,6%	24,2%	27,4%	36,5%
Közüzemi és egyéb szolgáltatások számláinak elektronikus fizetése	Csoportos beszedések és egyéb elektronikus számlafizetések becsült éves darabszáma / Számlafizetések becsült éves darabszáma	23,5%	24,2%	25,4%	33,3%	39,2%	43,9%	47,8%	70% ¹

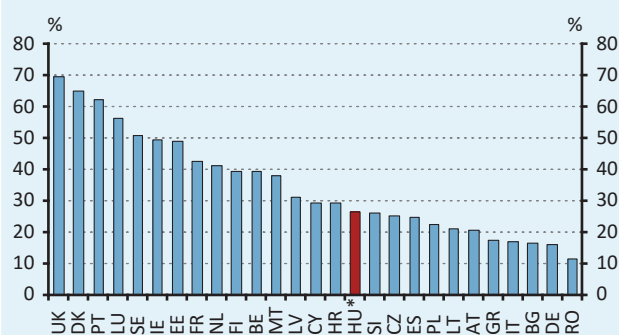
Forrás: MNB, KSH, EKB, Eurostat

Megjegyzés: Adatszolgáltatási javítások miatt eltérések tapasztalhatók a korábban publikált adatoktól.

¹ Becsült értékek az EU-országok egy főre jutó csoportos beszedési adatai, és jegybanki elemzések alapján.

A hazai fizetési kártyás infrastruktúra fejlődésének, valamint a vásárlási forgalom jelentős mértékű bővülésének hatására a vásárlások elektronikus fizetése 2018-ban is tovább közelített az európai fejlettségi szinthez. A vásárlások elektronikus fizetésére vonatkozó mutató értéke 3,2 százalékponttal emelkedett 2018-ban a megelőző évhez képest (2. táblázat). Magyarország ebben a vonatkozásban már stabilan az Európai Unió középmezőnyéhez sorolható (5. ábra). Az uniós átlaghoz történő felzárkózás elsősorban a fizetési kártyás vásárlási forgalom dinamikus bővülésére vezethető vissza, ami nagyban köszönhető az érintéses technológia széles körű elterjedésének, valamint ehhez kapcsolódóan – az érintéses fizetésekhez kötődő pozitív ügyfélművelés hatására – az ügyfélszokások egyes fizetési helyzetekben érzékelhető megváltozásának.

5. ábra
Vásárlások elektronikus fizetése az európai országokban
(2017)

Forrás: EKB és Eurostat adatok alapján MNB szerkesztés

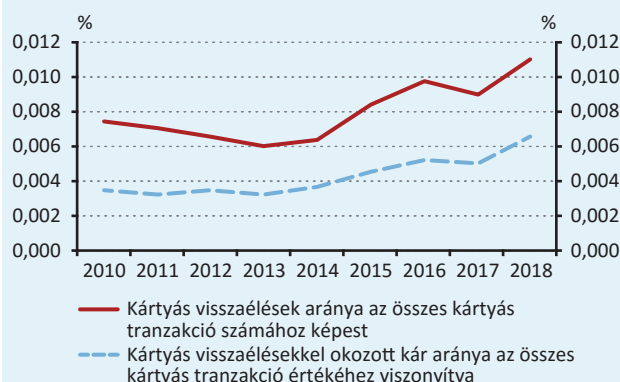
* Módszertani eltérések és árfolyamváltás miatt kismértékben eltér a 2. táblázatban közölt magyar értéktől.

A számlafizetések terén korábban történt fejlesztések 2018-ban is éreztették hatásukat, jelentős mértékben hozzájárulva ahhoz, hogy a közüzemi és egyéb szolgáltatások elektronikus fizetésének aránya öt év alatt csaknem megduplázódott, megközelítve az 50 százalékot. A Magyar Posta Zrt. által a korábbi években tett lépések a hazai sajátosságnak tekinthető sárga és fehér csekkes forgalom elektronizálása irányába, valamint az elsősorban rendszeres számlafizetésekre használt csoportos beszedések forgalmának továbbra is stabil részaránya jelentősen hozzájárult a mutató értékének dinamikus növekedéséhez. Mindezek eredményeként az elektronikus számlafizetések aránya az összes számlafizetésen belül 2018-ban megközelítette az 50 százalékot, ami csaknem duplája a 2013-as értéknek. (2. táblázat)

2.1.3. AZ ELEKTRONIKUS PÉNZFORGALOMHOZ KAPCSOLÓDÓ VISSZAÉLÉSEK ALAKULÁSA

2018-ban is elhanyagolható mértékű volt a kártyás visszaélések forgalomhoz viszonyított aránya. Az év első három negyedében a kibocsátói oldalon mintegy 45 ezer visszaélést követtek el, amelyekkel 1,2 milliárd forintos kárt okoztak. Bár a visszaélések növekedése az alacsony bázis miatt jelentősnek tűnik, a teljes kártyás forgalomhoz viszonyítva a visszaélések mértéke az elmúlt évekhez hasonlóan továbbra is elhanyagolható volt mind a káresetek számát, mind az értékét tekintve (6. ábra). Az elfogadói oldalon ennél is alacsonyabb szintű volt a visszaélések mértéke: a kevesebb mint 6400 eset során 292 millió forintos kárt okoztak 2018 első három negyedében.

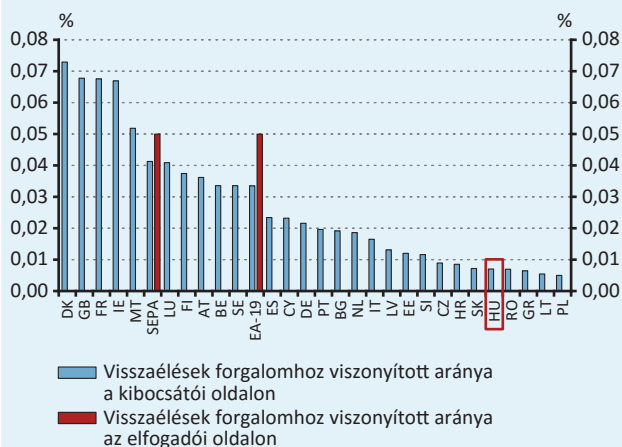
6. ábra
Visszaélések és az ezekkel okozott kár aránya a kibocsátói oldalon az összes fizetési kártyás forgalomhoz képest
(2010 – 2018 I-III. negyedév)

A magyar kártyás fizetési rendszer nemzetközi összehasonlításban is kimagaslóan biztonságos. Az Európai Központi Bank 2018-ban immár ötödik alkalommal készítette el a kártyás visszaélésekkel foglalkozó, európai szintű áttekintést nyújtó jelentését. Az elmúlt évekhez hasonlóan a legújabb nemzetközi összevetés is azt mutatja, hogy a hazai fogyasztók és vállalkozások kimagasló biztonsági szint mellett használhatják a kártyás fizetési módot. Regionális összehasonlításban elmondható, hogy a kelet-európai országokban jellemzően alacsonyabb a kártyás visszaélések forgalomhoz viszonyított aránya. (7. ábra)

A fogyasztók érdekeit előtérbe helyező jogszabályi háttérnek köszönhetően a kibocsátói oldalon leírt károknak mindössze 8 százalékát viselték a kártyabirtokosok. 2018

7. ábra
Fizetési kártyás visszaélések forgalomhoz viszonyított aránya Európában

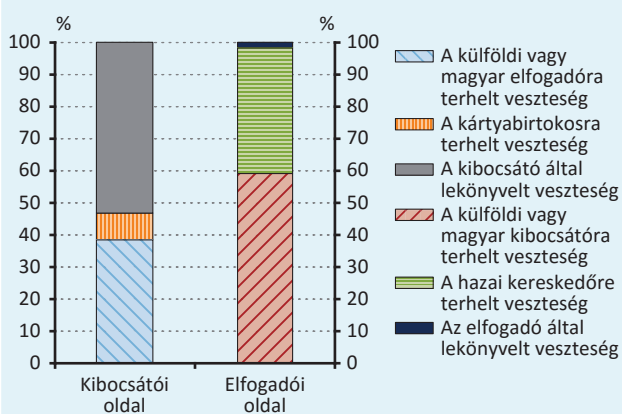

Forrás: ECB Fifth report on card fraud (2018)

első három negyedében a kibocsátói oldalon 91 millió forint visszaélésekből származó kár terhelte a kártyabirtokosokat, amely az összes kibocsátói oldalon leírt kár mindössze 8 százalékát tette ki. A fogyasztóknak kedvező jogszabályi háttér miatt tehát a fizetési kártyás forgalommal kapcsolatban leírt kár töredékét viselik csupán a fogyasztók. A kibocsátói oldalon leírt 1,1 milliárd forintos¹ kár legnagyobb része a kártyakibocsátó (53 százalék) és az elfogadó (39 százalék) bankokat terhelte. Az elfogadói oldalon leírt 270 millió forintos² kárérték esetében szintén a kártyakibocsátó bankokat érintette a legnagyobb mértékű (59 százalékos) veszteség, míg a hazai kereskedőknek 105 millió forintos terhet (39 százalék) okoztak a visszaélések. (8. ábra)

8. ábra
A fizetési kártyás visszaélések kapcsán leírt kár a kibocsátói és az elfogadói oldalon

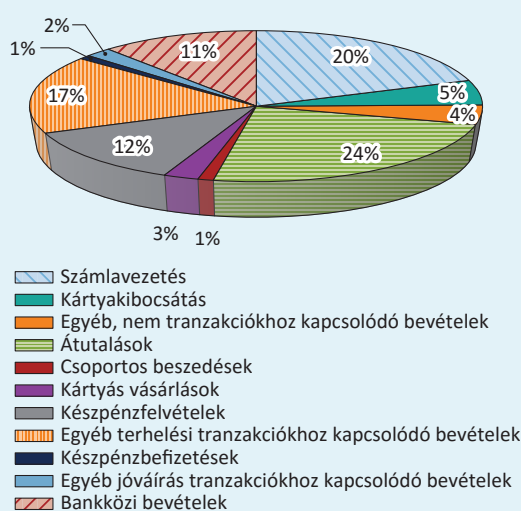
(2018. I-III. negyedév)

2.1.4. A PÉNZFORGALMI BEVÉTELEK ALAKULÁSA

Folytatódott a bankok pénzforgalmi szolgáltatásokból származó díjbevételeinek növekedése, és továbbra is az átutalások jelentik a legnagyobb bevételi forrást. A pénzforgalmi szolgáltatók pénzforgalmi szolgáltatások nyújtásából származó díj jellegű bevételei 2018-ban 7,2 százalékkal nőttek a megelőző évhez képest, átlépve az 530 milliárd forintot. 2018-ban is az átutalásokhoz (mintegy 127 milliárd forint), illetve a számlacsomaghoz és számlavezetéshez (közel 104 milliárd forint) kapcsolódó bevételek voltak a legjelentősebbek, amelyek rendre az összes pénzforgalmi bevétel közel 24, illetve 20 százalékát tették ki (9. ábra). Az átutalásokhoz kapcsolódó, kiemelkedően magas bevételek arra vezethetők vissza, hogy egyrészt a jelentős volumenű vállalati pénzforgalom miatt az elektronikus fizetési módok közül az átutalások összértéke a legnagyobb, másrészt ennél a fizetési módnál a pénzforgalmi szolgáltatók árazása jellemzően közvetlenül a fizetési műveletet terheli, és sokszor a tranzakció értékével arányos. Az azonnali fizetési rendszer bevezetését követően ez az árazási magatartás nem lesz fenntartható a bankok részéről, amelyről részletesen a 4. fejezetben írunk.

9. ábra
A pénzforgalmi szolgáltatásokhoz kapcsolódó bevételek megoszlása bevétel-típusonként (2018)

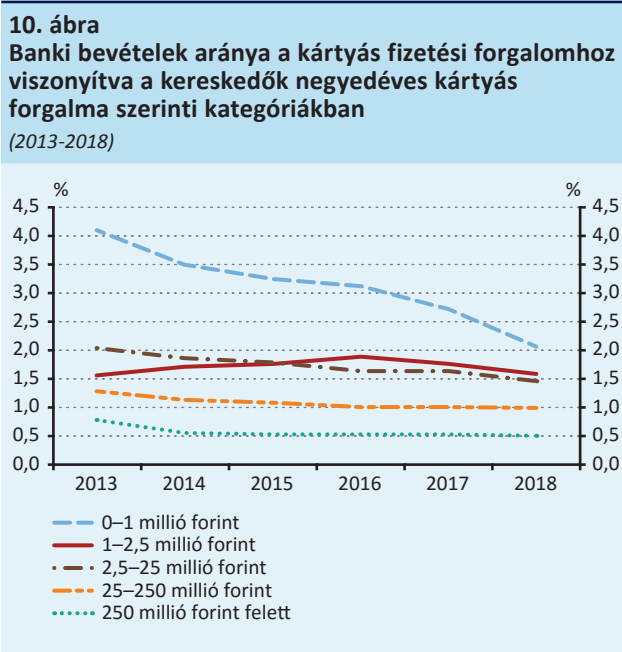

A kártyaelfogadási költségek tekintetében továbbra is magasabbak a kisebb kereskedők terhei, de az államilag támogatott POS terminál telepítési program hatására csökkenő tendenciát mutatnak. A pénzforgalmi szolgáltatók

¹ A kibocsátói oldalon ténylegesen leírt károk összege eltérhet a felmerült károk összegétől egyes tételek rendezésének későbbi időszakra történő áthúzóda miatt.

² Az elfogadói oldalon ténylegesen leírt károk összege eltérhet a felmerült károk összegétől egyes tételek rendezésének későbbi időszakra történő áthúzóda miatt.

kártyaelfogadáshoz kapcsolódó bevételeinek szerkezete vonatkozásában – ami a kereskedők számára a másik oldalon költséget jelent – alapvető változás nem történt. A 2,5 millió forint alatti negyedéves forgalmat generáló kisebb kereskedői csoportok számára relatíve továbbra is drágább az elfogadói szolgáltatás a kártyás vásárlási forgalomhoz viszonyítva, azonban a dinamikus csökkenő tendencia 2018-ban is folytatódott. A változás főként az 1 millió forint alatti negyedéves forgalommal rendelkező csoport tekintetében volt látványos, amelynek eredményeként a legkisebb kereskedők esetében már csak a forgalom kevéssel 2 százalék feletti részére voltak tehetők a pénzforgalmi szolgáltatók bevételei 2018-ban. Ez viszont még mindig jelentősen magasabb a 250 millió forint feletti negyedéves forgalmat generáló kereskedők vonatkozásában tapasztalható 0,5 százalékos aránynál. (10. ábra)

2.1.5. A PÉNZFORGALMI ELLENŐRZÉSEK TAPASZTALATAI

A 2018-ban elvégzett pénzforgalmi hatósági ellenőrzések általános tapasztalata, hogy a vizsgált pénzforgalmi szolgáltatók működése megfelelő, azonban hiányosságok minden esetben feltárássra kerültek. 2018-ban 11 intézmény helyszíni vizsgálata történt meg, melyek közül 7 esetben a vizsgálat határozathozatallal történő lezárása is megtörtént még 2018-ban, illetve 2019. első negyedévében. Az intézkedések alkalmazása mellett 106,1 millió forint összegű bírság kiszabására került sor. A korábbi évekhez képest újdonság, hogy az MNB-nek az intézkedések előírása mellett a bírságolás eszközével is élnie kellett egy utalványkibocsátóval szemben. (3. táblázat)

A Pénzforgalmi törvényhez kapcsolódóan, a hatósági ellenőrzés leggyakrabban az ügyfelek tájékoztatásához, a keretszerződés módosításához és megszüntetéséhez kapcsolódó jogszabályszerűségeket tárt fel. Az ellenőrzések során feltárt hiányosságok fele a Pénzforgalmi törvény megsértéséhez kötődött, amely részben összefügg azzal, hogy a szövetkezeti hitelintézeti egyesülések még mindig inkább csak jogi értelemben vett szervezeti egyesülést jelentettek, a meglévő folyamatok, pénzforgalmi infrastruktúra összehangolása a pénzforgalmi szolgáltatás nyújtására vonatkozó megállapodás (a továbbiakban: keretszerződés) tekintetében egyelőre korlátozottan történt meg. A különböző tájékoztatási, a keretszerződés módosítására és megszüntetésére vonatkozó szabályok megsértése az összes jogsértés közel negyedét tette ki. A fizetési műveletek helyesbítése, felelősségi és kárviselési szabályok be nem tartása volt még jelentős arányú a tárgyévben feltárt összes szabályszerűsésen belül. (11. ábra)

A készpénz-helyettesítő fizetési eszközök használata önmagában nem bizonyítja, hogy az ügyfél csalárd vagy súlyosan gondatlanul járt el, továbbá ennek egyértelmű bizonyítása minden esetben a pénzforgalmi szolgáltató feladata. Az ellenőrzések során többször megállapításra került, hogy a pénzforgalmi szolgáltatók egy része sem a keretszerződésben, sem a reklamációs és panaszkezelési gyakorlatában nem megfelelően alkalmazza a helyesbítés szabályait (értéknapi, visszatérítés határideje, visszatérítés jogossága stb.). A készpénz-helyettesítő fizetési eszközökkel (bankkártya, internetbank, mobilbank) kapcsolatos felelősséget és kárviselést a pénzforgalmi szolgáltatók a keretszerződésekben nagyon sok esetben általánosan az ügyfelekre kívánják hárítani, mentesítve magukat a Pénzforgalmi törvényben rögzített bizonyítási kötelezettségük alól. Ezen intézmények a gyakorlatuk során, a konkrét visszaélések helyesbítését szintén olyan indokok alapján utasították el, melyek nem felelnek meg a törvényben foglaltaknak. Az MNB az ellenőrzései során továbbra sem fogadja el azon eljárásokat, amikor a pénzforgalmi szolgáltató nem bizonyította az ügyfél csalárd, vagy súlyosan gondatlan magatartását. A bizonyításnak kellőképpen mélynek és alaposnak kell lennie, tehát azon esetek, amikor a PIN kód vagy egyéb jelszavak használatára történik hivatkozás továbbra sem elfogadott, ahogyan az sem, ha a pénzforgalmi szolgáltató csak annyit igazol, hogy pl. az SMS kódot kiküldte az ügyfél által megadott telefonszámra, hiszen egy mobilbank esetében a mobiltelefonon jelenlévő rosszindulatú szoftver segítségével megtörténhet az is, hogy az ügyfél tudomást sem szerez az SMS beérkezéséről.

A pénzforgalmi szolgáltatók a pénzforgalmi számlanyitásokhoz kapcsolódó cégnyilvántartási adatok ellenőrzése során a papír alapú cégek kivonatokat, végzéseket stb. helyett egyre gyakrabban alkalmaznak elektronikus, automatikusan megvalósuló ellenőrzést. A pénzforgalmi számla

3. táblázat**Az MNB által elvégzett ellenőrzések főbb adatai, intézményi típusokra bontva**

(2015–2018)

Ellenőrzések főbb adatai	Intézmények típusa	2015	2016	2017	2018
Az ellenőrzött intézmények száma (a vizsgálat évében)	Bank	7	2	7	5
	Szakosított hitelintézet	–	–	1	1
	Szövetkezeti hitelintézet	15	13	5	3
	Egyéb pénzforgalmi szolgáltató	–	–	1	1
	Utalványkibocsátó	–	4	1	1
	Összesen:	22	19	15	11
Megállapítások száma (a vizsgálat évében)	Bank	69	0	67	12
	Szakosított hitelintézet	–	–	6	2
	Szövetkezeti hitelintézet	115	88	67	44
	Egyéb pénzforgalmi szolgáltató	–	–	13	10
	Utalványkibocsátó	–	6	3	2
	Összesen:	184	94	156	70
Intézkedések keretében előírt kötelezettségek száma	Bank	48	0	16	6
	Szakosított hitelintézet	–	–	5	1
	Szövetkezeti hitelintézet	78	48	35	27
	Egyéb pénzforgalmi szolgáltató	–	–	7	8
	Utalványkibocsátó	–	2	–	0
	Összesen:	126	50	63	42
Bírságok száma (a döntéshozatal évében)	Bank	4	4	4	3
	Szövetkezeti hitelintézet	9	3	4	4
	Egyéb pénzforgalmi szolgáltató	–	–	1	–
	Utalványkibocsátó	–	–	–	1
	Összesen:	13	7	9	8
Bírságok összege – millió Ft (a döntéshozatal évében)	Bank	43,5	24,5	56,5	64,5
	Szövetkezeti hitelintézet	23,2	5,6	15	39,5
	Egyéb pénzforgalmi szolgáltató	–	–	3,5	–
	Utalványkibocsátó	–	–	–	2,1
	Összesen:	66,7	30,1	75	106,1

megnyitásával kapcsolatos jogsértés, bár jelenleg még relatíve sok elmarasztaló megállapítást okoz, a tapasztalatok szerint csökkenő tendenciát fog mutatni a jövőben. Ennek oka részben az, hogy az elmúlt években e témában folytatott ellenőrzésekkel a piaci szereplők legnagyobb része már módosította folyamatait, részben pedig az, hogy a jogszabály korábban szigorúbb előírása 2018-tól megváltozott. A Pénzforgalmi törvény ugyanis már nem írja elő a cégnyilvántartási dokumentumok ügyfél általi benyújtását, hanem elegendő, ha a pénzforgalmi szolgáltató a folyamataiba beépíti a cégnyilvántartó rendszerhez való hozzáférést az adat lekérdezése érdekében. A pénzforgalmi szolgáltatók ezen hozzáférést nem csak a számlanyitáshoz, hanem a különböző adatváltozások követéséhez is használják.

A hatósági átutalások feldolgozása során – a manuális munkafolyamatok miatt – továbbra is előfordulnak olyan esetek, amikor a kedvezményezett később vagy egyáltalán nem jut a követeléséhez. A hatósági átutalási megbízások kezelésére, feldolgozására és teljesítésére a Pénzforgalmi törvény és a Pénzforgalmi MNB rendelet egyaránt tartalmaz szabályokat. E szabályszegéseket leggyakrabban az okozta, hogy a hatósági átutalások folyamata csak részben automatizált. A leggyakoribb hibának a hatósági átutalási megbízások késedelmes feldolgozása bizonyult, amely miatt az ügyfelek, mint fizető felek saját fizetési megbízásai (jellemzően a rendszeres átutalási megbízások, a terhelési nappal megadott fizetési megbízások és az előző nap záró időpontja után beérkezett fizetési

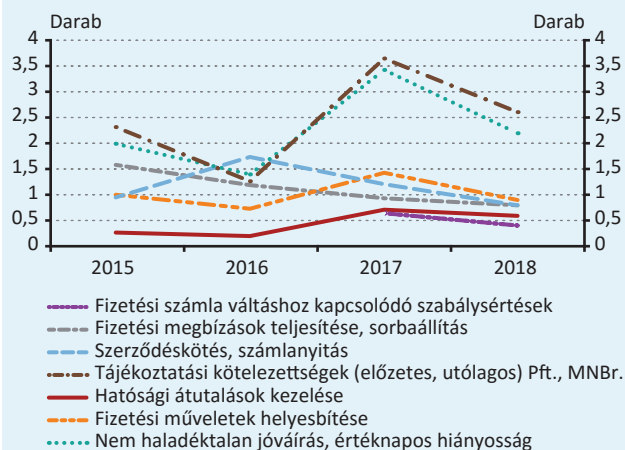
megbízások) esetenként megelőzték a hatósági átutalások teljesítését. (11. ábra)

A Pénzforgalmi MNB rendeletben előírtak ellenőrzésének alapján főként a fizetési művelet összegének haladéktalan jóváírására vonatkozó szabályokat nem tartották be a pénzforgalmi szolgáltatók. A Pénzforgalmi MNB rendeletet érintő jogsértések az összes megállapítás bő egyharmadát tették ki, ezen belül kiemelkedik a fizetési számlák javára beérkező fizetési műveletek jóváírására vonatkozó szabályok megsértése, amely önmagában a feltárt jogsértések több, mint egyötödét adta. A késedelmesen vagy hibásan teljesített fizetési megbízások, fizetési műveletek esetenként ugyan zavarták, de összességében nem veszélyeztették az ügyfelek fizetési forgalmának kiszámíthatóságát. Az előző évekhez hasonlóan továbbra sem történt meg minden alkalommal a fizetési műveletek összegének a kedvezményezett részére történő haladéktalan rendelkezésre bocsátása, elsősorban a fizetési kártyával kezdeményezett jóváírások esetében, mind kereskedői mind a fogyasztói ügyfélszegmenset érintően. Szintén gyakori a késedelem a postai készpénzátutalások, valamint a deviza átutalások vonatkozásában is. Ezen előírásnak a megszegését az MNB továbbra is szigorúan bírálja el, mivel az információtechnológia fejlettségi szintje a jogszabály megjelenése óta nagyságrendekkel gyorsabb feldolgozást tesz lehetővé a banki rendszerekben. (11. ábra)

A fizetési számlaváltás és a hozzá kapcsolódó számlamegszűntetés gyors és zökkenőmentes végrehajtását akadályozza a fizetési kártyákhoz kapcsolódó, indokolatlanul szigorú szerződéses feltételek, melyeket a pénzforgalmi szolgáltatók támasztanak ügyfeleikkel szemben. A Fizetési számlaváltási rendelet célja, hogy elősegítse a fogyasztók gyors és hatékony bankváltását, élénkítve ezzel a pénzforgalmi szolgáltatások terén a verseny növelését. A 2018. évi hatósági ellenőrzések során az MNB megállapította, hogy a számlaváltási folyamathoz kapcsolódó számlamegszűntetést – amely a számlaváltási folyamat befejező lépésének tekinthető –, a pénzforgalmi szolgáltatók több alkalommal olyan esetben is megtagadták, amelyre a rendelet nem biztosított lehetőséget. Az elutasítás leggyakoribb indoka a fizetési kártya, illetve egyéb szolgáltatások (internet bank, SMS szolgáltatás) meglétéhez kapcsolódott – azaz azokban az esetekben, amikor az ügyfél korábbi számlájához fizetési kártya tartozott -, így a korábbi pénzforgalmi szolgáltató erre hivatkozva utasította el a számla megszüntetését. A Fizetési számlaváltási rendelet megalkotása során azonban

rögzítve lett azon jogalkotói szándék, hogy a bankváltásnak az ügyfelek szempontjából a lehető legkényelmesebbnek és zökkenőmentesnek kell lennie, továbbá oly módon kell azt biztosítani, hogy a számlaváltás során ne szakadjanak meg a fogyasztóknak nyújtott pénzforgalmi szolgáltatások (pl. a fizetési kártya használatának lehetősége). További problémát jelent és az egykapus fizetési számlaváltást nehezíti azon adminisztratív jellegű, a keretszerződésben rögzített feltétel, miszerint az ügyfélnek a fizetési számla megszüntetésekor a fizetési kártyáját le kell adnia a korábbi számlavezető kirendeltségén, holott a kártya fizikai visszaszolgáltatása nem csökkenti annak az esélyét, ha az ügyfél vagy más családtag módon akar a kártyával visszaélni. (11. ábra)

11. ábra
A főbb pénzforgalmi szabálysértés típusok alakulása egy intézményre vetítve (2015-2018)

2019. második felében több új, az ügyfelek pénzforgalmának hatékonyabb, biztonságos bankolását, illetve informáltságát elősegítő jogszabály lép életbe, amellyel egyidőben azok betartásának ellenőrzését is megkezdi az MNB. Az előzetes tervek szerint az MNB 2019-ben hét pénzforgalmi szolgáltatónál végez pénzforgalmi tárgyú ellenőrzést. 2019-ben a vizsgált jogszabályok köre kiegészül a 2019. július 31-én hatályba lépő Díjtájékoztatási rendelet egyes előírásainak ellenőrzésével. E jogszabály célja, hogy megkönnyítse a fogyasztók részére a különböző pénzforgalmi szolgáltatók által kínált fizetési számlák összehasonlíthatóságát azok díjazása alapján. Szintén az ellenőrzési kör bővüléséhez kapcsolódik, hogy az erős ügyfél-hitelesítés RTS szabályainak döntő többségét 2019. szeptember 14-től³ kell alkalmazni.

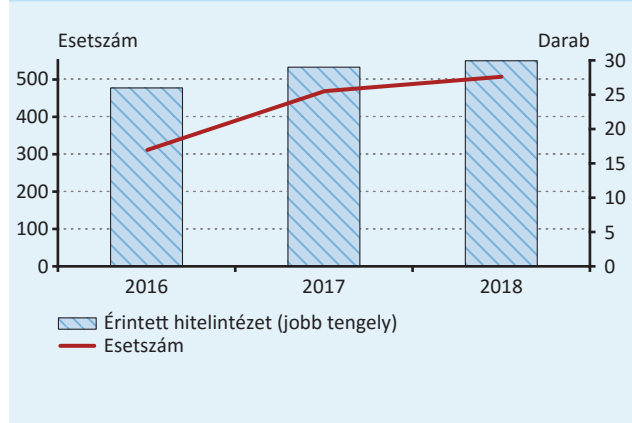
³ A 30. cikk (3) és (5) bekezdését már 2019. március 14-től alkalmazni kell.

2.1.6. A PÉNZFORGALMI SZOLGÁLTATÓKNÁL JELENTKEZŐ ÜZEMZAVAROK 2018. ÉVI TAPASZTALATAI

Lassuló ütemben, de évek óta emelkedik a pénzforgalmi üzemzavarok száma a bankszektorban, ugyanakkor az eset-szám a pénzforgalmi szolgáltatók számához, illetve a pénz-ügyi infrastruktúra összetettségéhez viszonyítva továbbra is alacsony. Az elmúlt években folyamatosan emelkedett a hitelintézetek által jelentett üzemzavarok száma (12. ábra). 2018-ban összesen 30 hitelintézet 506 incidenséről kapott adatszolgáltatást az MNB. Az év során az üzemzavarok bekövetkezésétől elhárításukig mért időtartam átlagosan 15 óra 49 perc volt, ami közel négy óra negyvenöt perccel hosz-szabb a 2017-ben mért időnél. Az üzemzavarok közül a leg-hosszabb kb. két hónapig állt fenn, amikor is egy rendszer paramétert hibásan állítottak be egy változáskezelési eljárás során. Ezen hibát nem is a pénzforgalmi szolgáltató vette észre, hanem az ügyfelei jelezték. Az MNB részére megküldött incidens jelentések alapján azonban az üzemzavarok túlnyomó többségét a bankok még ügyfelek jelzése előtt észlelik. Az incidensek bekövetkezése és észlelése között eltelt idő előző évhez képest közel háromnegyed órával csökkent 3 óra 27 percre.

12. ábra
A pénzforgalmi szolgáltatóknál jelentkező üzemzavarok esetszámának és általuk érintett hitelintézetek számának alakulása

(2016 – 2018)

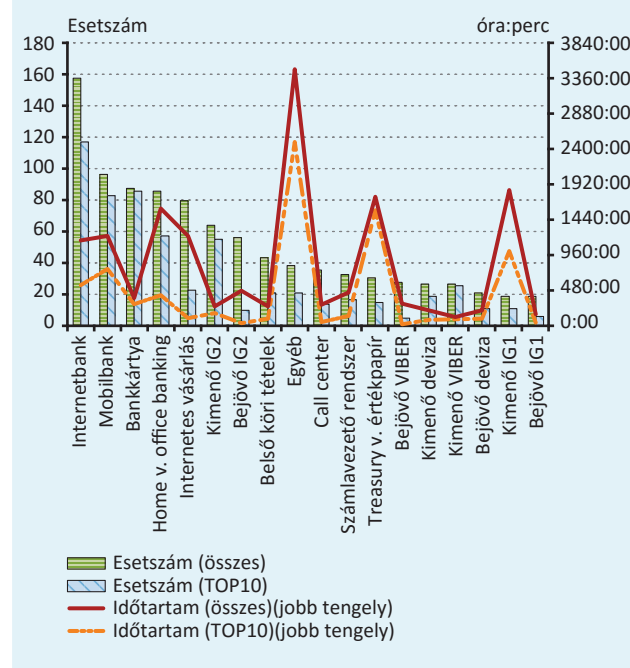

Az előző évekhez hasonlóan 2018-ban is a legtöbb pénzforgalmi incidens az internetbanki rendszerekhez kapcsolódott időtartamban azonban a leghosszabb inci-densidőt a kimenő BKR éjszakai elszámoláshoz (IG1) kö-tődő problémák okozták. A beküldött incidens jelentések alapján egy üzemzavar általában egyszerre több rendszerre

is hatással volt. A mobilbankkal, bankkártyával, kimenő VIBER és kimenő BKR IG2-vel kapcsolatos üzemzavarok a nagyobb (TOP10) pénzforgalmi szolgáltatóknál jóval gyakrabban fordultak elő, mint a kisebbeknél. Az Inter-netes vásárlással, bejövő VIBER, bejövő BKR IG1 és bejövő BKR IG2-vel kapcsolatos üzemzavarok pedig inkább a ki-sebb szolgáltatókra jellemzők. 2018-ban az előző évhez hasonlóan az üzemzavarok közel 50 százaléka volt hatás-sal az internetbanki és mobilbanki rendszerekre is. Ezek a meghibásodások korlátozták az ügyfeleket – többek között – az átutalások elindításában, a számlaforgalmuk lekérdezésében, illetve egyéb mobilbanki szolgáltatások igénybevitelében. (13. ábra).⁴ 2018-ban a 100 órát meg-haladó üzemzavarok jellemzően az alkalmazások hibás mű-ködésének, a nem megfelelően elvégzett karbantartásnak és az automatikus adatfeldolgozás során előforduló nem várt bemeneti értékeknek voltak köszönhetőek. Ugyanak-kor az összes incidenst figyelembe véve a hibák legnagyobb része az üzemeltetéshez és a külső szolgáltatókhoz voltak köthető. 2017-hez hasonlóan 2018-ban sem voltak el-hanyagolhatóak az üzleti folyamatokhoz köthető emberi hibák. 2018-ban kismértékben növekedett a hitelesítő SMS küldése során bekövetkező hiba, mely 24 esetben okozott üzemzavart. 2018-ban az előző évhez hasonlóan

13. ábra
A pénzforgalmi szolgáltatóknál jelentkező üzemzavarok esetszámának és időtartamának tevékenységenkénti megoszlása, kiemelve a TOP10 pénzforgalmi szolgáltatók adatait

(2018)

⁴ 2018-ban 160 üzemzavar az internetbanki, 89 incidens a mobilbanki és 44 eset a home vagy office banking szolgáltatásokhoz kapcsolódott.

alakult a fizetési kártyákhoz és ATM-készülékekhez kapcsolódó hibák aránya.⁵ A hibák jelentős részét továbbra is a különböző hálózati hibák okozták, ami összhangban áll azzal, hogy a fizetési kártyákhoz és az ATM-készülékekhez

köthető üzleti folyamatok megfelelő működéséhez több, független szereplő összehangolt tevékenysége szükséges (kártyatársaságok, kereskedők, hitelintézetek, távközlési cégek stb.).

1. keretes írás

Súlyosabb működésbiztonsági eseményekkel kapcsolatos új adatszolgáltatás

2018 elejétől a pénzforgalmi szolgáltatóknak a súlyos események⁶ bekövetkezéséről, kivizsgálásáról és lezárásáról jelentést kell küldenie az MNB részére. A megküldött jelentéseket az MNB feldolgozza és továbbítja az EBA és EKB részére is. Az új adatszolgáltatás első lépés az egységes európai incidensjelentés irányába. Az új adatszolgáltatási kötelezettség három részre tagolódik (kezdeti, időközi és zárójelentés). A kezdeti jelentést, ami csak néhány alapvető információt tartalmaz a pénzforgalmi szolgáltatóknak az incidens észlelésétől számítva 4 órán belül kell megküldeniük. A kezdeti jelentés célja, hogy a hatóságok minél hamarabb értesüljenek az incidensekről. Az időközi jelentéseket rendszeres időközönként egészen az incidens kezelés lezárásáig kell küldeni. Ezen jelentés már részletes adatokat tartalmaz az érintett rendszerekkel, üzleti folyamatokkal és a hiba okával kapcsolatban.

A zárójelentés, amelyet az incidens kezelés lezárását követően kell a szolgáltatóknak megküldeniük, az incidens alapvető okaival és a tervezett megelőző intézkedésekkel kapcsolatban tartalmaz információkat. 2018-ban 14 pénzforgalmi szolgáltató 28 incidenst jelentett, amelyek 15 intézményt érintettek. A tapasztalat azt mutatja, hogy sok az adatszolgáltatással kapcsolatos adminisztratív probléma (több esetben nem tartották be a határidőket, nem jó sorrendben küldték a jelentéseket, mezők maradtak üresen). Az incidensjelentések elemzéséből kiderült, hogy leggyakrabban rendszer lassulás, elakadt hibajelzés és tesztelési hiányosság okozta az incidenseket. Ebből következően az incidensek leggyakrabban a rendszerek elérhetőségére voltak negatív hatással, ugyanakkor egyik incidens sem érintette az adatok bizalmasságát.

⁵ 2016-ban 19 százalékában (62 eset), 2017-ben 16 százalékában (75 eset), 2018-ban 17 százalékában (87 eset) volt bankkártyát vagy ATM-et érintő üzemzavar.

⁶ Az incidens súlyosságának meghatározásának pontos kritériumait az MNB adatszolgáltatási rendelete tartalmazza (P64 adatszolgáltatás).

2.2. A pénzügyi infrastruktúrák működése

2.2.1. A PÉNZÜGYI INFRASTRUKTÚRÁK FORGALMA

A felvigyázott rendszerekben 2018-ban előző évhez viszonyítva három százalékkal nőtt a lebonyolított fizetések száma, a forgalom értéke 11,7 százalékkal emelkedett. Összességében a forgalom az éves hazai GDP 40,6-szorosát tette ki (4. táblázat). 2018-ban a VIBER, a BKR és a KELER KSZF realizált értékbeli forgalomnövekedést, a KELER esetében forgalomcsökkenés történt. A VIBER forgalom értéke 14 százalékkal, a tételszám pedig 5 százalékkal növekedett az előző évhez képest. A forgalom értékének bővülését a jegybanki O/N és preferenciális betételhelyezések, a bankközi ügyletek, a BKR napközbeni elszámolás kiegyenlítéséhez kapcsolódó tranzakciók, valamint a HUF IRS margin elszámolások okozták. Egy tranzakció átlagos értéke a VIBER-ben 1 év alatt mintegy 60 millió forinttal emelkedett. A tételszám növekedésének hátterében nagyrészt az ügyféltetelek és a bankközi tranzakciók számának emelkedése áll. A BKR tételszám szerinti forgalma 3 százalékos növekedést ért el, amelyhez értékben 11,7 százalékos emelkedés társult. A tranzakció bővülés elszámolási platformként, valamint tranzakció típusonként is jelentős eltérést mutat. A növekedést a napközbeni elszámolás egyedi (5,6 százalékos) valamint a napközbeni elszámolás csoportos átutalásai eredményezték (3,7 százalékos). A csoportos beszedések darabszámában az előző évi komoly visszaesést követően 2018-ban már 1,91 százalékos emelkedés mutatkozott. A KELER forgalma a lebonyolított tranzakciók számát (6 százalékkal), illetve azok forintban kifejezett értékét (5 százalékkal) illetően is csökkent. A TARGET2-Securities páneurópai

értékpapír-kiegyenlítési platformon (T2S) a KELER forgalma 142 darab tranzakció volt 1842 milliárd forint értékben. A KELER KSZF által elszámolt tőkepiaci ügyletek értéke közel 8 százalékkal növekedett, addig azok darabszáma nem változott érdemlegesen.

A CLS-ben kiegyenlített forintforgalom stabilan növekedett 2018 során, 2019 első negyedéve pedig kiemelkedő növekedési ütemet mutatott. 2017-ben 82 ezer olyan devizaügyletet egyenlített ki a CLS, melynek egyik oldalán a magyar forint szerepelt, 2018-ban viszont már 125 ezerre rúgott ez a szám. A darabszám növekedése mellett a naponta kiegyenlített bruttó összérték is növekedett: 2017-ben naponta 448 milliárd forint került a rendszerbe, 2018-ban viszont már napi 507 milliárd forintot egyenlített ki a CLS. Ezzel együtt a nettósítási hatás 80 százalékról 82 százalékra emelkedett. A naponta kiegyenlített bruttó összérték 2019 első negyedévében 56 százalékkal magasabb volt a 2018-as értékhez képest, és megközelítette a napi 800 milliárd forintot. (14. ábra) A növekedés indoka a hazai számlavezetői piac bővülése, mivel az MNB elvárásának megfelelően egyre több helyi hitelintézet nyújt CLS-forgalomhoz kötődő számlavezetési szolgáltatást a CLS rendszertagjai számára. A jegybank továbbra is közelről figyeli a szolgáltatás keretében kiegyenlített forintforgalom alakulását, mivel a CLS által nyújtott kockázatcsökkentési eszközök nagyban hozzájárulnak a hazai devizapiac fejlődéséhez. Ennek keretében az MNB közvetítő szerepet tölt be a projekt érintettjei között, valamint folyamatosan egyeztet a CLS-sel annak érdekében, hogy a szolgáltatás igénybevételének feltételei még kedvezőbbek legyenek.

4. táblázat

A hazai pénzügyi infrastruktúrák forgalmának alakulása

(2016–2018)

Felvigyázott rendszerek		Darabszám (ezer db)			Érték (ezer milliárd forint)			GDP arány		
		2016	2017	2018	2016	2017	2018	2016	2017	2018
VIBER		1545	1565	1649	1113,1	1234	1403	31,58	32,32	33,35
BKR	éjszakai elszámolás	149 529	150 527	142 206,6	13,7	15,8	7,58	0,39	0,41	0,18
	napközbeni elszámolás	190 176	199 351	218 172,7	82,9	86,8	106,95	2,35	2,27	2,54
KELER		697	680	639	240,7	196,4	186,4	6,83	5,14	4,43
KELER KSZF*		1731,8	2015,9	2004,1	5,1	5,3	5,7	0,014	0,13	0,14

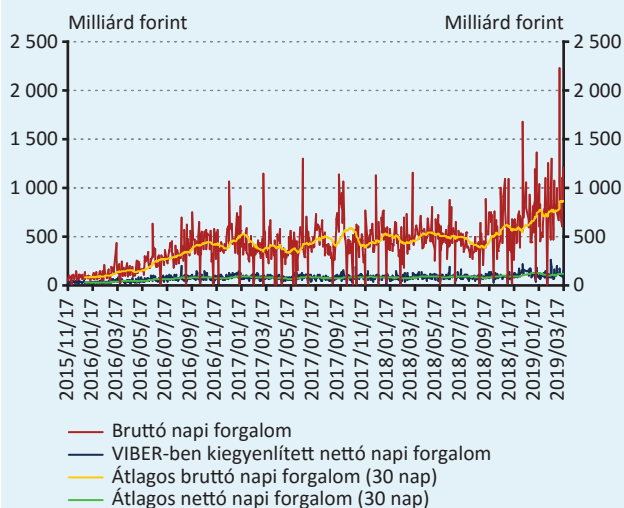
*Az adatok a tőkepiacra vonatkoznak

Megjegyzés: A BKR éjszakai elszámolás forgalmába nem szerepelnek a pénzmozgással nem járó ún. non-klíring tételek, mivel ezek csak technikai tranzakciók, azoknak csak a rendszer kapacitására és teljesítőképességére van hatása.

14. ábra

A CLS-rendszerben kiegyenlített napi bruttó forintforgalom, illetve az ehhez kapcsolódóan VIBER-ben kiegyenlített napi nettó forintforgalom

(2015. november 17 – 2019. március 17.)

2.2.2. A PÉNZÜGYI INFRASTRUKTÚRÁK SZOLGÁLTATÁS ELLÁTÁSÁNAK KOCKÁZATA

A felvigyázott pénzügyi infrastruktúrák 2018-ban hatékonyan és biztonságosan működtek, magas rendelkezésre állásukkal megfelelően támogatták a pénz és tőkepiacok működését. A rendszerek egész évben robusztusan működtek, a BKR, KELER, KELER KSZF rendelkezésre állása az előző

évhez képest javult, míg a VIBER-é kismértékben romlott. A felvigyázott rendszerekben a működési kockázat és a kapcsolódó rendszer kockázat 2018-ban kismértékben emelkedett az incidensek helyreállítási idejének növekedése miatt. Az MNB részvételével nemzetközi felvigyázás alatt álló CLS és T2S pénzügyi infrastruktúrák a hazai rendszerekhez hasonlóan biztonságosan és hatékonyan üzemeltek.

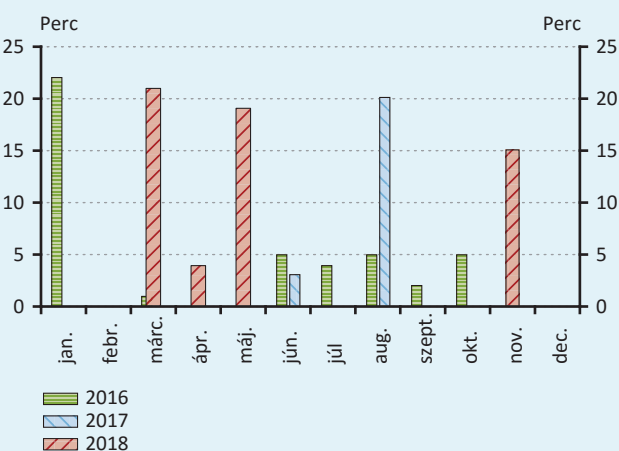
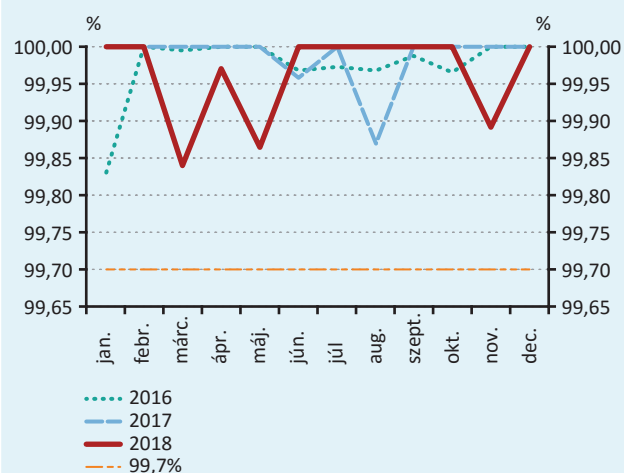
A VIBER 2018-ban magas megbízhatósággal üzemelt, előző évhez képest kismértékben növekedett a szolgáltatás ellátásának kockázata a teljes szolgáltatás kiesések incidens idejének növekedése miatt. A VIBER rendelkezésre állása minden hónapban felette maradt a hazai felvigyázói gyakorlatban elvárásként rögzített 99,7 százaléknak (15. ábra), és csak négy hónapban csökkent 100 százalék alá. Az incidensek kezdete és elhárítása közötti idő kismértékben növekedett 2017-hez képest, a leghosszabb kiesés 21 perces volt és az 5 teljes kiesést okozó incidensből három esetben haladta meg a negyedórát. A teljes kiesések összesített éves incidensideje előző évhez képest 2,27-szeresére növekedett. Az incidenseket követően a rendszerüzemeltetők a tanulságokat áttekintették és ahol szükségesnek látták javaslatot tettek a jövőbeni elkerülésük érdekében. Az incidensek nem okoztak fennakadást a pénz és tőkepiacokon.

A BKR éjszakai és napközbeni elszámolás egész évben megbízhatóan üzemelt, és mindkét elszámolási rendszerének a rendelkezésre állási mutató javult az előző évhez viszonyítva. (16. ábra) A BKR mindkét elszámolási rendszerre nagy gyorsasággal és megfelelő hatékonysággal dolgozta fel a tételeket. Az éjszakai elszámolás rendelkezésre állási

15. ábra

A VIBER teljes szolgáltatás rendelkezésre állási mutató havi alakulása (bal oldali ábra), illetve adott hónapban a teljes szolgáltatás kiesések előfordulása és hossza percben kifejezve (jobb oldali ábra)

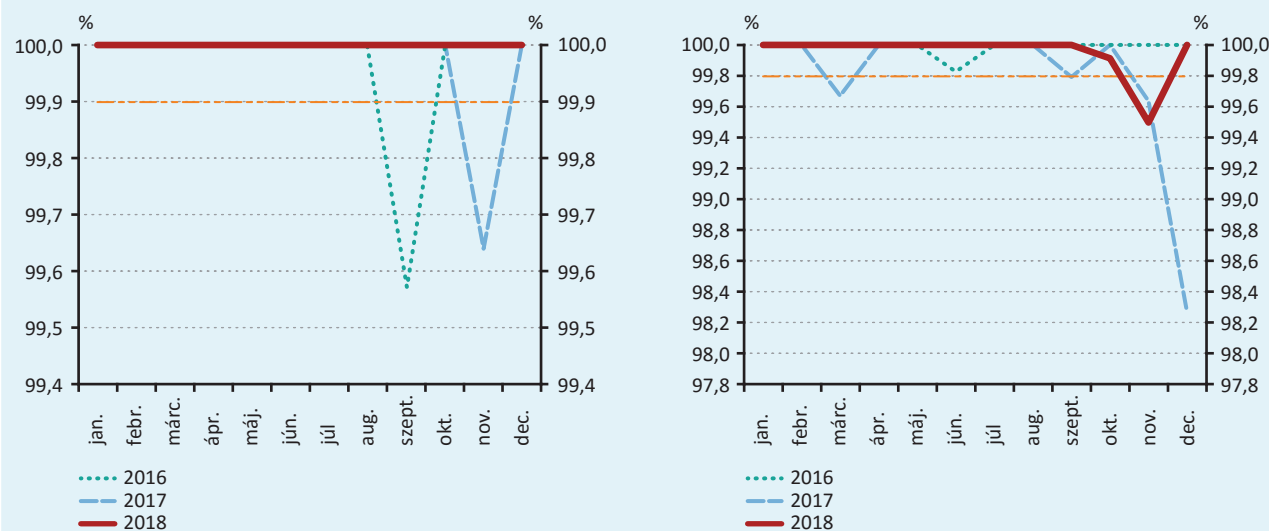
(2016–2018)

16. ábra

Az éjszakai (bal oldali ábra) és napközbeni (jobb oldali ábra) elszámolást érintő incidensek hatása a rendelkezésre állásra

(2015-2017)

mutatója⁷ egyetlen hónapban sem esett a vállalt szolgáltatási szint alá. A napközbeni elszámolásban is csak két olyan esemény volt, amely során a GIRO nem tartotta be az ÜSZ-ben definiált időhatárokat. A rendkívüli események során a hiba felismerése, a reakcióidők és a probléma elhárítása megfelelő gyorsasággal és hatékonysággal történt. Súlyosnak tekintjük az októberben bekövetkezett rendkívüli eseményt, amely során a szolgáltatáskiesés következtében a napközbeni elszámolásban több rendszertag kötegei is visszautasításra kerültek. A novemberi rendkívüli eseményt a teljesítő fél üzemzavara okozta, melynek következtében a szolgáltatás kiesés az első három ciklust érintette. Az incidenssel kapcsolatban fontosnak tartjuk kiemelni a kapcsolódó rendszer kockázatot, mint olyan kockázati tényezőt melyet kiemelt figyelemmel szükséges kezelni, hiszen mint a példa is mutatja olyan rendkívüli eseményhez vezethet, mely nem csak a BKR üzleti feltételekben rögzített fedezeti összeg lehívására vonatkozó időintervallumának sérülését okozza, hanem több cikluson is átvélő szolgáltatás kiesést.

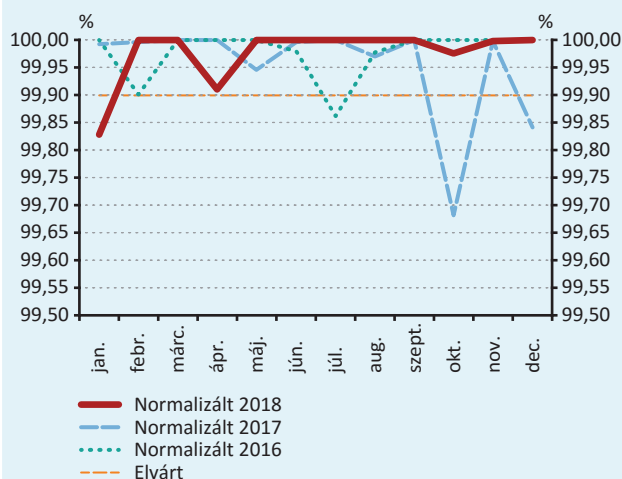
A KELER számítása szerint az ügyfelek számára érzékelhető üzemzavarok száma és időtartama továbbra is alacsony, az értéktár 2018-ban is kiemelkedő ügyfél rendelkezésre állás mellett üzemelt. A 2017-es évhez képest kismértékben emelkedett (99.95%-ról 99.98%-ra) a KELER szolgáltatásainak ügyfél rendelkezésre állása. Tavaly csak egy hónapban maradt el a KELER rendelkezésre állása az elvárt

99,9 százalékos szinttől (17. ábra). A januári alacsonyabb rendelkezésre állást kettő, a befektetési jegyek kezeléséért felelős rendszerben bekövetkező hiba okozta. Ezen incidenseket a KELER a korábbi évekhez hasonlóan most is profeszionális módon oldotta meg. Az incidensek kivizsgálásának eredményeként fogantatosított intézkedések következtében csökkent az üzemzavar minősítésű esetek száma.

17. ábra

KELER központi értéktár ügyfél rendelkezésre állása

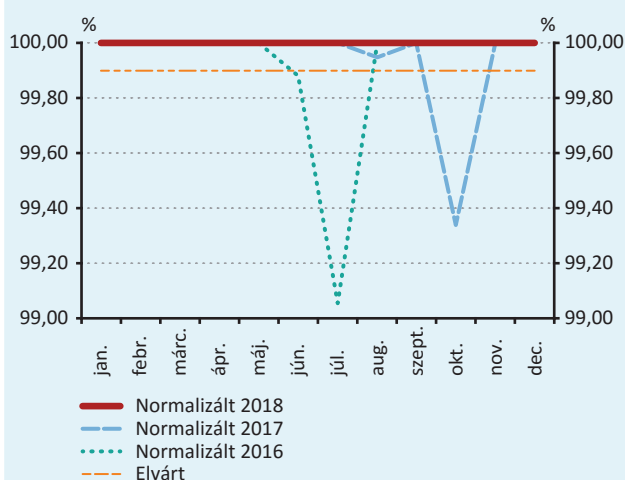
(2016-2018)

⁷ Havi rendelkezésre állási mutató: ((munkanapok száma*GIRO (éjszakai vagy napközbeni) nyitva tartás – incidens miatti kiesés)/(munkanapok száma*GIRO (éjszakai vagy napközbeni) nyitvatartás))*100; BKR éjszakai elszámolás SLA 99,90 százalék; BKR napközbeni elszámolás SLA 99,80 százalék

A KELER KSZF által rendelkezésre bocsátott adatok alapján a rendszer 2018-ban is magas megbízhatóság mellett üzemelt, ügyfél rendelkezésre állási szintje tovább javult az előző évhez képest. A KELER KSZF üzleti szolgáltatásait támogató informatikai architektúra üzemeltetését a KELER látja el, így a KELER informatikai rendszereiben történt meghibásodások közvetlen vagy közvetett módon jelentős hatással vannak a KELER KSZF rendelkezésre állási szintjére is. 2018-ban a KELER KSZF üzleti szolgáltatásainak rendelkezésre állási mutatója 100 százalékra emelkedett, ugyanis nem történt ügyfeleket érintő súlyos üzemzavar. (18. ábra)

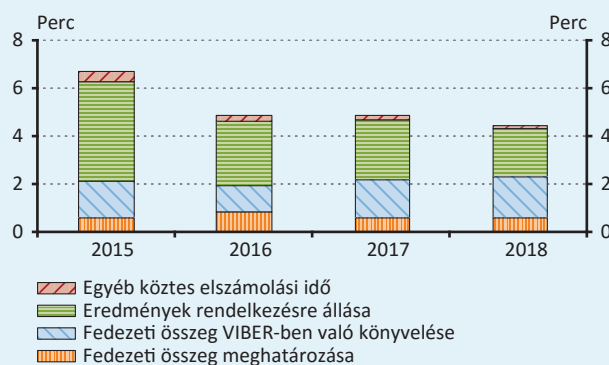
18. ábra
KELER KSZF központi szerződő fél rendelkezésre állása (2016–2018)

A fizetési rendszerekben a tranzakciók elszámolásának és kiegyenlítésének átfutási ideje megfelelt a rendszerekkel szemben támasztott hatékonysági elvárásoknak. A hazai fizetési megbízások teljesítési idejének egy részét a VIBER feldolgozókapacitása nagymértékben befolyásolja jelenleg,

mivel a VIBER résztvevői fizetési forgalmának lebonyolítása mellett a kapcsolódó pénzügyi infrastruktúrák elszámolásának a kiegyenlítésére is szolgál. A VIBER-tranzakciók átfutási ideje a SWIFT-üzenetek időbélyegei⁸ alapján kerülnek kiszámításra. Amennyiben elegendő fedezet áll rendelkezésre a résztvevő fizetési számláján, akkor a bankközi és ügyfél tranzakciók teljesítésének ideje átlagosan 12 mp, az értékpapír ügyletek pénzügyi kiegyenlítése, illetve a BKR napközbeni elszámolás fedezetbekérése átlagosan kevesebb, mint 15-16 másodpercet alatt megtörténik. A BKR napközbeni elszámolásában a teljes 2015-2018 időszakot vizsgálva egy ciklus átlagos teljesítési ideje⁹ folyamatosan csökkent, 2018-ban elérve a 4,4 percet. A jelentős gyorsulás háttérében főként a 10 ciklus bevezetése áll, továbbá az ehhez kapcsolódó az elszámolásforgalmi rendszer teljesítményének növekedését eredményező változások. 2018-ban a maximális ciklus teljesítési idő legnagyobb értéke elérte a 34 percet, azonban a legnagyobb tételszámú első ciklusban egész évben nem haladta meg a 14 és fél percet. (19. ábra)

19. ábra
A BKR napközbeni elszámolási folyamat időszükséglete (2015-2018)

2. keretes írás

Kiberbiztonság – CROE módszertan

A pénzügyi infrastruktúrák biztonságos működése elengedhetetlen a pénzügyi stabilitás fenntartásához, ugyanis központi szerepet töltenek be a különböző fizetési és értékpapír elszámolási folyamatokban. Ezen rendszerek elektronikus térben működnek, ezért a biztonságos működéshez szükséges a megfelelő szintű kiber támadásokkal szembeni ellenállóképesség. Az egyes országok pénzügyi infrastruktúrái több ponton is kapcsolódnak egymáshoz, ezért az egész ökoszisztéma megfelelő védelme érdekében szükséges, hogy minden résztvevő közel azonos kiber ellenállóképességgel rendelkezzen. Az EKB ezt felismerve kialakította a kiber ellenállóképességgel kapcsolatos felvi-

⁸ A módszer a SWIFT-en az MNB-be érkező egyedi tranzakció időbélyege és ennek a tranzakciónak a VIBER-ben való teljesítését követően a válasz-üzenet SWIFT-en való kiküldésének – mely a teljesítést igazolja – időbélyege között eltelt időt méri.

⁹ Egy ciklus átlagos teljesítési ideje az adott ciklusra történő befogadási időszak lezárásától az eredmények banki rendelkezésre állásáig terjed.

gyázói elvárásokat (CROE), mely 2018. őszén jelent meg. A CROE-nak a következő három fő célja van: (1) a pénzügyi infrastruktúrákat üzemeltetők számára világos és egyértelmű elvárásokat fogalmaz meg – az irányítás, azonosítás, védelem, detektálás, válasz és helyreállítás, tesztelés, biztonságtudatosság és folyamatos fejlődés témakörökben – (2) a felvigyázók számára könnyen érthető útmutatást adjon a rendszerek értékeléséhez, illetve (3) támogassa a pénzügyi infrastruktúrák és a felvigyázók közötti rendszeres és konstruktív egyeztetéseket. A CROE elsősorban a fizetési rendszerekre vonatkozik, azonban a nemzeti hatóságok saját hatáskörben kiterjeszthetik alkalmazását más pénzügyi infrastruktúrára is, mint például a központi értéktárakra vagy a központi szerződő felekre is. Az MNB a többi tagország felvigyázóival összhangban megkezdte a CROE-ban szereplő elvárásoknak a beépítését a saját felvigyázói módszertanába és alkalmazni fogja többek között a saját, GIRO, KELER és KELER KSZF által működtetett rendszerekre is.

2.2.3. A PÉNZÜGYI INFRASTRUKTÚRÁK ELSZÁMOLÁSI ÉS KIEGYENLÍTÉSI KOCKÁZATA

2.2.3.1. Elszámolási és kiegyenlítési kockázat a VIBER-ben és a BKR-ben

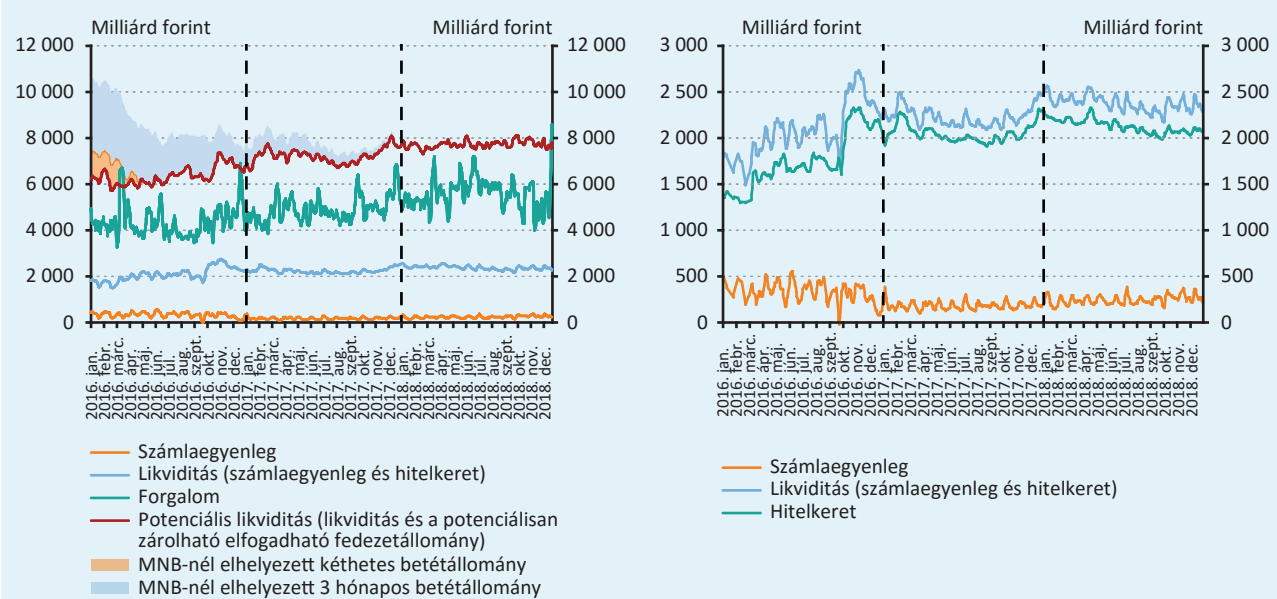
2018-ban a fizetési rendszerekben az elszámolási és kiegyenlítési kockázat alacsony volt, a fizetési tranzakciók teljesítésére a likviditás elegendő mértékű volt mind rendszer, mind pedig egyedi banki szinten. A VIBER- és BKR-rendszerek likviditására alapvetően azonos tényezők hatnak, így az abban bekövetkező változás mindkét rendszert és azok résztvevőit egyaránt érinti. A VIBER és a BKR közvetlen

résztevői köre nagymértékben megegyezik, ugyanis a BKR-elszámolások kiegyenlítése a VIBER-ben történik meg a résztvevők MNB-nél vezetett fizetési számláin. Ennek következtében a fizetési forgalom lebonyolítására a résztvevők mindkét rendszerben ugyanazt a likviditást használják: a fizetési számlájukon rendelkezésükre álló számlaegyenleget, valamint az MNB javára zárolt értékpapír-állományuk ellenében kapott napközbeni hitelkeretet. A fizetési rendszer résztvevők továbbra is rendkívül magas likviditással rendelkeznek, melynek szintje 2018-ban nem változott lényegesen, az elmúlt két évben stabilan a 2350±250 milliárd forintos sávban mozgott (20. ábra). 2018-ban a fizetési rendszer résztvevők megnövekedett forgalmukat a rendelkezésükre álló likviditással teljesíteni tudták.

20. ábra

A VIBER tagok számlaegyenlegének és likviditásának, potenciális likviditásának, forgalmának alakulása (baloldali ábra), kiemelve a számlaegyenleg és a pénzforgalmi likviditás alakulását (jobboldali ábra)

(2016–2018)

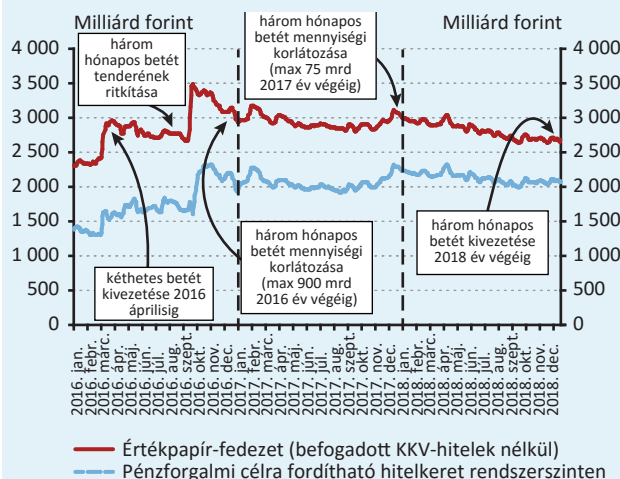

2.2.3.2. A VIBER- és BKR-részrtvevők likviditását befolyásoló tényezők hatása

A fizetési rendszer résztvevők likviditását 2018-ban jegybanki eszköztár módosítás érdemben nem befolyásolta. 2018 folyamán folytatódott a három hónapos betéti eszköz kivezetése, az így felszabaduló likviditást azonban nem csatornázták át a résztvevők napközbeni hitelkeretükbe. 2018 első felében a hitelkeret szintje kismértékben, 100-200 milliárd forinttal csökkent. A kötelező tartalékráta nagysága 2018-ban nem változott, így a fizetési számlaegyenleg szintje 2018-ban az előző évhez képest lényegében változatlan maradt. A likviditás a 2018 elején jellemző 2400-2600 milliárd forintról kismértékben csökkent (lekötvetve a hitelkeret alakulását), az év utolsó negyedében 2300-2500 milliárd forintos szinten stabilizálódott. A résztvevők potenciális likviditásának¹⁰ kétharmadát teszi ki a résztvevők mérlegében lévő opcionálisan zároltatható értékpapírállomány, így nagymértékű likviditási puffer áll rendelkezésükre fizetési forgalmuk lebonyolításához. A folyamatosan kivezetésre kerülő 3 hónapos betétállomány, illetve a lejáró Növekedési Hitelprogram ügyletek miatt csökkenő fedezeti igény következtében felszabaduló likviditás az előző 2 évben a pénzforgalmi hitelkeret mellett (részben) a zároltatható értékpapírok állományához csatornázódott át.

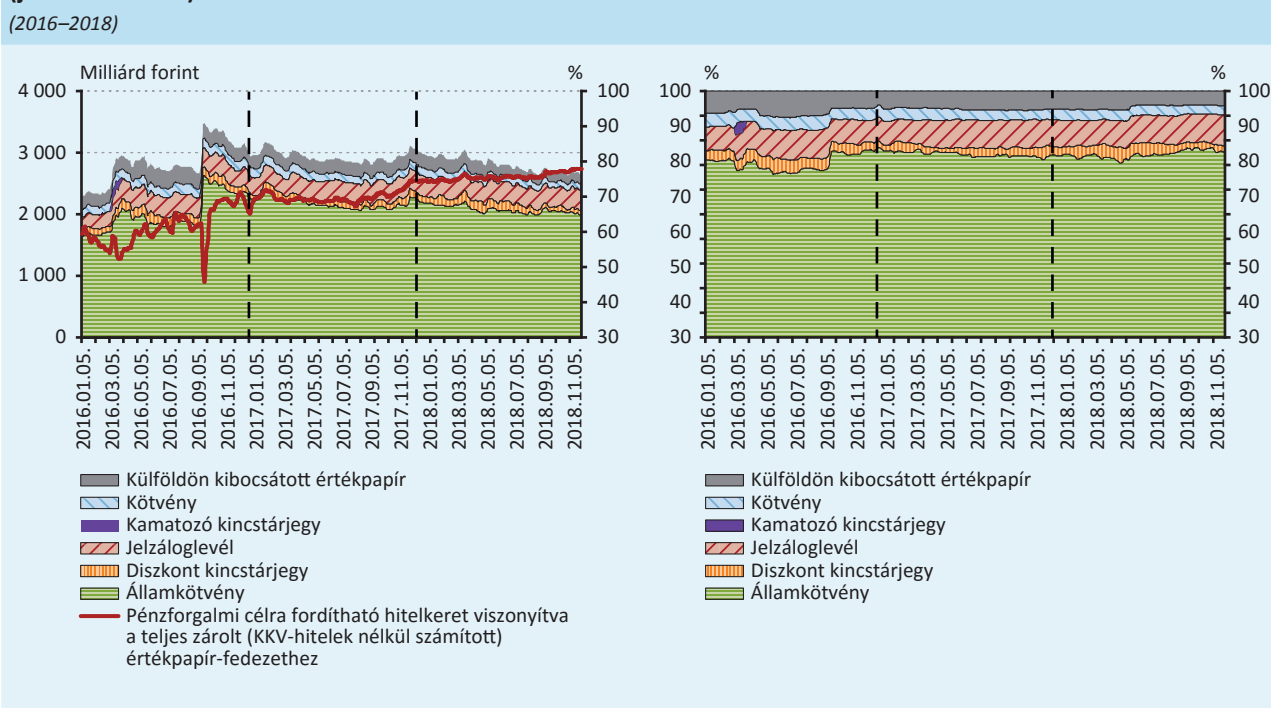
Így ezen értékpapírok szintje a 2017 év eleji 3000 milliárdról mintegy 4300-5000 milliárdra nőtt 2018 év végére. Összességében a potenciális likviditás szintje 7500-8000 milliárd forint között mozgott 2018-ban. (20., 21. és 22. ábra).

21. ábra
A jegybanki eszköztár változásának hatása a pénzforgalom számára felhasználható fedezetekre (2016–2018)

22. ábra

A zárolt értékpapír-állomány, valamint a pénzforgalmi célra fordítható hitelkeret-állomány aránya a teljes zárolt értékpapír-fedezethez képest (baloldali ábra) és a zárolt értékpapír-állomány összetételének megoszlása (jobb oldali ábra) (2016–2018)

¹⁰ Pénzforgalmi szempontból potenciális likviditás a fizetési rendszer résztvevők MNB-nél vezetett pénzforgalmi számláján lévő számlaegyenleg, a jegybanki kedvezményezettséggel zárolt értékpapírok ellenében kapott napközbeni hitelkeret, valamint a hitelintézet mérlegében szereplő egyéb, opcionálisan zároltatható értékpapírok összessége.

A BKR napközbeni elszámolási ciklusok forgalma kiegyenlített, a rendelkezésre álló likviditás bősége a forgalom lebonyolításához, mely következtében a potenciális elszámolási és kiegyenlítési kockázat továbbra is alacsony szintű. A jelentős forgalom növekedést többek között a Magyar Államkincstár éjszakai elszámolásból napközbeni elszámolásba terelt egyedi átutalási eredményezték. Összességében minden hónapban 5 – 13 százalékos emelkedés mutatkozott a napközbeni elszámolás tételek számában az előző évhez viszonyítva, amihez értékben 14-40 százalékos emelkedés társul. Továbbra is az első ciklus a legmagasabb tétel számú ciklus, mivel ekkor kerül elszámolásra az előző üzleti nap vége után indított, túlnyomó többségében lakossági átutalások. 2018-ban a legnagyobb, 30 százalék feletti növekedés a második ciklus darabszám szerinti forgalmában történt az április, május és júniusi időszakokban, mely a decemberi ünnepi időszak növekedését is meghaladta. A forgalom nagy része értékben továbbra is a nyolcadik és kilencedik ciklusokban koncentrálódik. A napközbeni elszámolás terhelési forgalma 2018-ban a teljes, adott pillanatban a rendszerben rendelkezésre álló likviditásnak átlagosan 0,69 százalékát tette ki. A BKR forgalom aránya a teljes likviditáshoz képest csak az adófizetési napokon, valamint a nyári és év végi tradicionálisan magasabb forgalmú időszak idején haladta meg az átlagot, de még így is csak a május-június, valamint augusztus-szeptember időszakokban haladta meg csekély mértékben a teljes likviditás 2 százalékát.

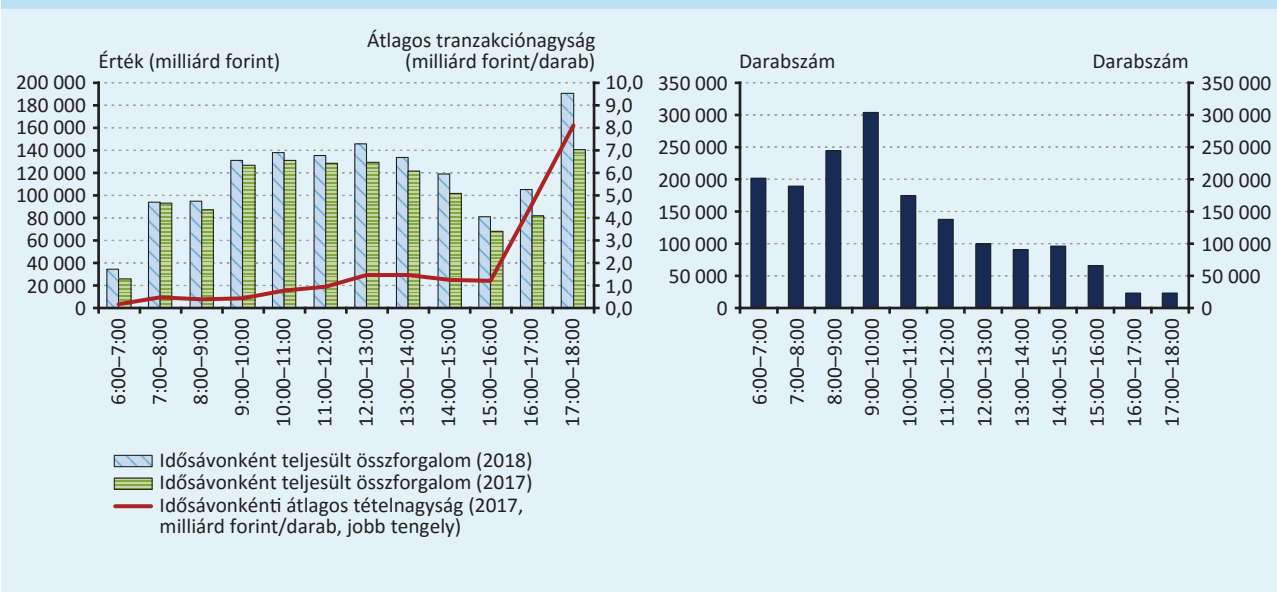
2.2.3.3. A VIBER- és BKR-résztevők likviditáskezelése

A fizetési rendszer résztvevők 2018-ban is aktívan és hatékonyan menedzselték likviditásukat. A fizetési forgalmuk teljesítéséhez szükséges likviditás napon belüli megfelelő allokálása továbbra is fontos az elszámolási és kiegyenlítési kockázat csökkentése érdekében. 2017-hez hasonlóan 2018-ban is a VIBER résztvevők nagyobb értékű tranzakcióinak teljesítése a nap folyamán a késő délutáni – esti órákban történt, napi forgalmuk jelentős részét pedig a VIBER zárást megelőző 1 órában teljesítették. A VIBER forgalom értékének napon belüli lefutása normál eloszláshoz hasonlót követ, 9:00 és 15:00 között teljesült a forgalom mintegy 60 százaléka. Ezzel ellentétben a lebonyolított forgalom darabszáma délelőttre koncentrálódott, a napi tétel szám 67 százaléka már 11:00-ig teljesült (balra ferde eloszlás jellemző). Az előző évhez képest 14 százalékos éves VIBER forgalom növekedés napon belül mindegyik időszámban jelentkezett. A VIBER-résztevők nagyobb értékű tételeik teljesítését változatlanul jellemzően 16:00 óra utánra hagyták¹¹, napi forgalmuk egy jelentős részét pedig 17:00 – 18:00 közt teljesítették¹². 2018-ban az előző évhez képest a tételidőzítési mintázatok lényegében nem változtak, a tranzakciók indítása kapcsán érdemi változás nem történt. (23. és 24. ábra)

23. ábra

A VIBER forgalom értékének, átlagos tranzakciónagyságának (baloldali ábra) és darabszámának (jobb oldali ábra) alakulása napon belül, óránkénti bontásban

(2018)

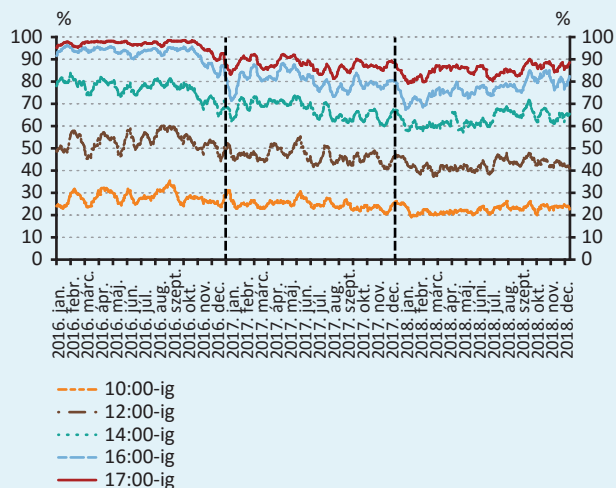

¹¹ A 16:00 után teljesült forgalmuk részaránya a napi összforgalmon belül a 2017. évi 18 százalékról 2018-ra 21 százalékra nőtt.

¹² A 17:00 – 18:00 közti forgalmuk részaránya a napi összforgalmon belül a 2017. évi 11 százalékról 2018-ra 14 százalékra nőtt.

24. ábra
VIBER-forgalom időzítésének alakulása
(meghatározott időpillanatig a forgalom hány
százaléka teljesült napon belül)

(2016–2018)

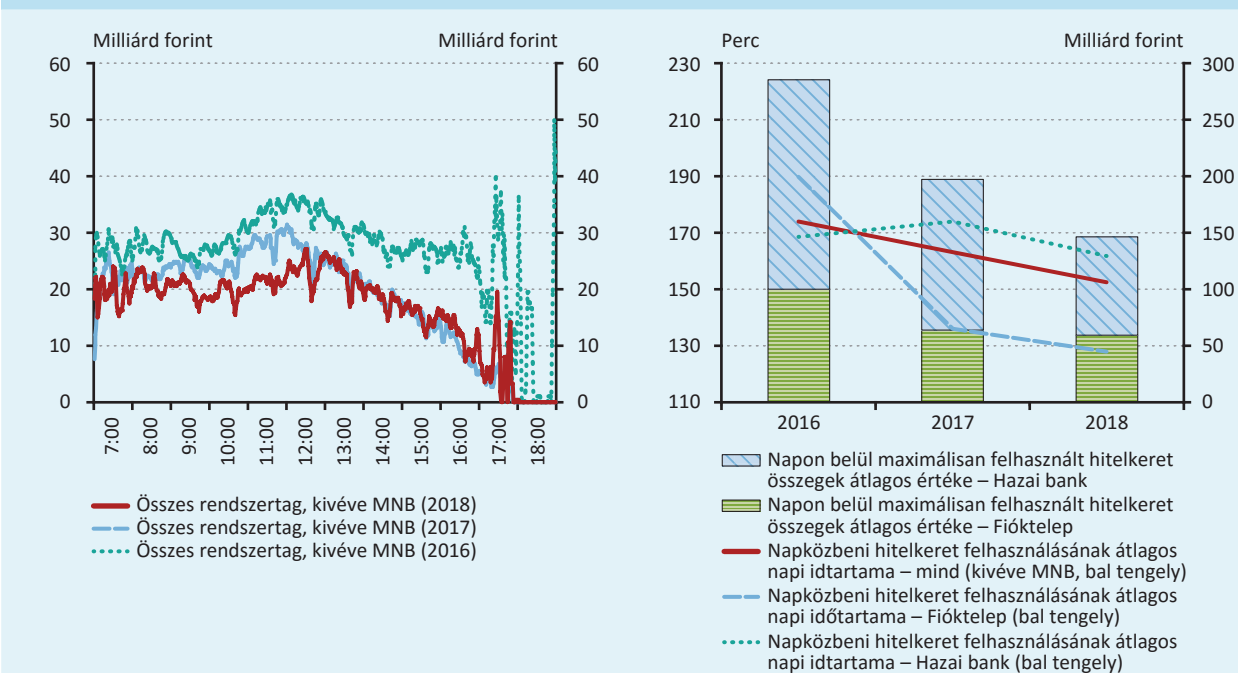
Megjegyzés: MNB, KELER, MÁK, GIRO, Magyar Posta tételei nélkül.

2018-ban a VIBER résztvevők maximális hitelkeret-kihasználtsága (MHKK)¹³ összességében nem változott, folytatva a korábbi évek trendjét a felhasznált hitelkeret abszolút nagysága rendszerszinten tovább csökkent, továbbá

a résztvevők hitelkeretüket rövidebb ideig használták.

Az MHKK rendszerszinten továbbra is alacsonynak tekinthető (2-12 százalék), az előző évhez képest lényegében nem változott. Egyedi banki szinten az MHKK abszolút nagysága továbbra is jelentős szórást mutat. A hitelkeretet leginkább használó 4 VIBER-résztvevő MHKK-ja átlagosan 11 százalékponttal növekedett, a résztvevők több, mint fele azonban egyáltalán nem, vagy csak ritkán használta hitelkeretét. Az MHKK mellett fontos annak a vizsgálata, hogy a hitelkeretüket milyen mértékben és milyen hosszan használják fel a résztvevők. Mindkettő esetében 2016 óta fokozatosan csökkenő trend figyelhető meg. 2018-ban a napon belül felhasznált hitelkeret átlagos értéke közel 30 százalékkal (mintegy 50 milliárd forinttal) esett az előző évhez viszonyítva. Mindemellett a hitelkeret átlagosan 10 perccel rövidebb ideig vették igénybe a résztvevők likviditásuk biztosításához, így azt a résztvevők összességében naponta átlagosan 2,5 órán keresztül használták¹⁴ (25. jobboldali ábra). A napközbeni hitelkeret felhasználás 2018-ban is függött a VIBER üzemidő napszakától és a VIBER-résztvevők társasági formájától. Míg a délelőtti órákban csökkent, addig az ügyfél üzemidő zárását követően megnövekedett a hitelkeret igénybe vétele. A változást a hazai bankok okozták, a fióktelepek hitelkeret-használata előző évhez hasonlóan alakult. A fióktelepek évek óta napon belül hasonló

25. ábra
A napközbeni hitelkeret felhasználásának napon belüli értéke a VIBER-ben (baloldali ábra), és átlagos napi időtartama, illetve a napon belüli átlagos értéke hazai bank és fióktelep szerinti bontásban (jobboldali ábra)
(2016–2018)

¹³ A hitelkeret-kihasználtság azt méri, mekkora részét használja fel egy bank a hitelkeretének. A napon belüli legalacsonyabb számlaegyenleget viszonyítja a rendelkezésre álló hitelkerethez, így ez egy pillanatfelvételnak számít.

¹⁴ Ezek az értékek csak azokra a bankokra vonatkoznak, amelyek pénzforgalmuk lebonyolítására ténylegesen igénybe is vették hitelkeretüket.

mértékben és a hazai bankoknál kiegyenlítettebben használják hitelkeretüket fizetési forgalmuk lebonyolításához. (25. baloldali ábra)

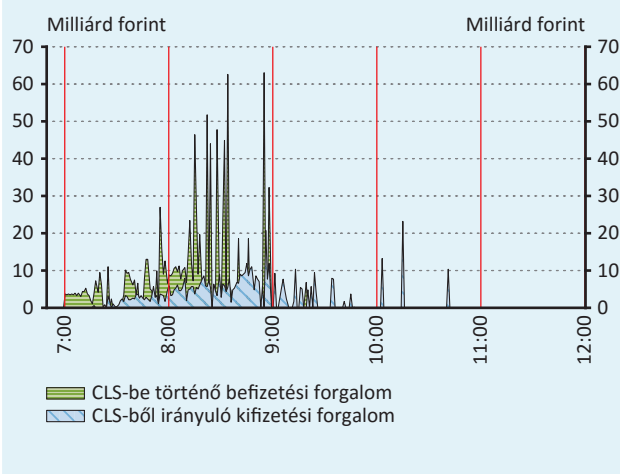
A CLS felé történő befizetések a VIBER-ben továbbra sem okoztak likviditási problémát, így az elszámolási és kiegyenlítési kockázat ehhez kapcsolódóan továbbra is alacsony. A CLS közvetlen tagjai a forint devizaügyleteikhez kapcsolódó CLS elszámoláshoz a fedezetet 2018-ben 5 VIBER-résztevenőn, mint nostro számlavezetőjükön keresztül bonyolították le. A CLS működési rendjéből fakadóan az elszámoláshoz kapcsolódó be- illetve kifizetések a CLS által meghatározott 2 időszámban 7:00-8:00, valamint 8:00-9:00 között kell teljesíteniük. Az időszaki napi átlagos CLS befizetési forgalom 2018-ban elérte a 83 milliárd forintot¹⁵, ami az adott napon teljesült összes VIBER forgalom 1-2,5 százalékát teszi ki. (26. ábra) A jelentős forgalom ellenére a nostro számlavezetők CLS-hez kötődő befizetéseiket 2018-ban többnyire számlaegyenlegük terhére teljesítették, hitelkeret igénybevételére elvételre került sor és akkor is csak elhanyagolható mértékben (a nostro számlavezető VIBER résztvevők átlagos hitelkeret-kihasználtsága a CLS befizetési időszakban csekély 0,002 – 1,6 százalék között alakult).

2018-ban a VIBER-ben a megnövekedett forgalom miatt a sorbanállások előfordulása ugyan kismértékben növekedtek azonban a sorban eltöltött átlagos idő 20 perccel csökkent. Egy bank által indított tranzakció ún. teljesítési sorba kerül addig, amíg nem áll rendelkezésre ismét elegendő fedezet a teljesítéshez (a beérkező, jóváírt tranzakciók finanszírozó hatásának, vagy hitelkeret megnövelés, vagy sorátrendezésnek köszönhetően). A sorbanállás ténye önmagában nem feltétlenül jelenti a résztvevő likviditási

26. ábra

A CLS elszámoláshoz kapcsolódó be- és kifizetések átlagos forgalmi értékének napi eloszlása

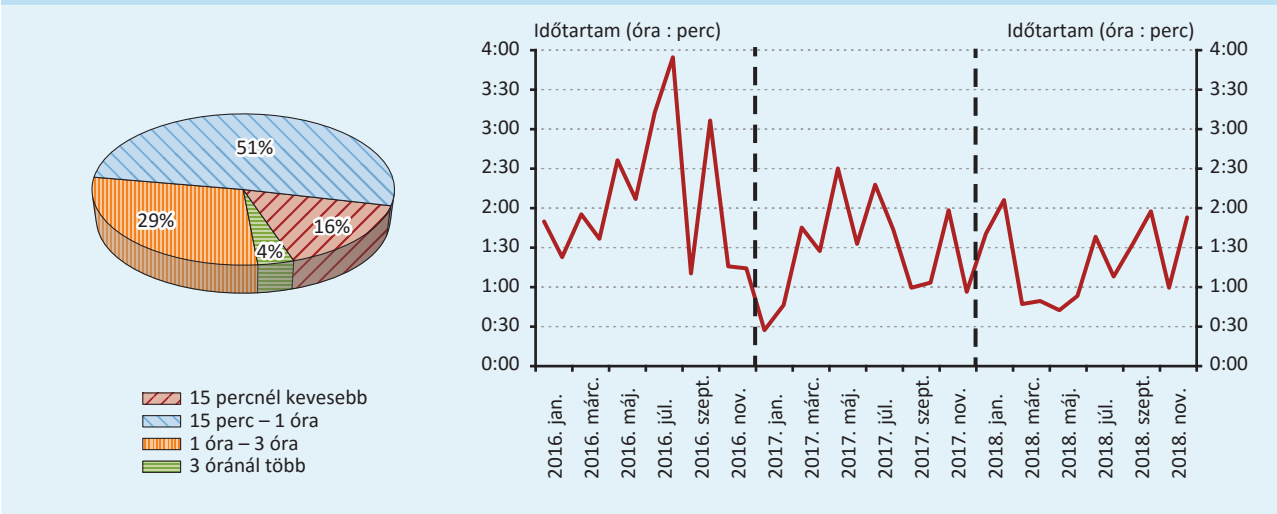
(2018)

problémáját, mivel annak meglehetősen természetes része egy valószínűleg nagyértékű fizetési rendszer működésének. Emiatt a sorbanállások vizsgálata alapján eldönthető, hogy tényleges likviditási probléma állt-e mögötte, vagy a sorbanállás egyedi banki likviditáskézelési gyakorlatra vezethető vissza. A sorbanálló tételek száma kismértékben, 20 százalékkal emelkedett előző évhez képest (összesen közel 4000 darab tétel került sorba), ami a korábbi (2014-2015-ös) évek nagyságrendjének még így is csak a harmada. A munkanapok szinte mindegyikén előfordult sorbanállás, ugyanakkor a sorban eltöltött idő mintegy 23 százalékkal csökkent. A tételek átlagosan 1 órát álltak sorban, 20 perccel rövidebb ideig, mint előző évben. (27. ábra). Napon belül a sorbanállás jellemzően a VIBER nyitásától számított első két-három

27. ábra

A sorbanállással töltött napi átlagos időtartam (jobb oldali ábra – (2016-2018)) és megoszlása (baloldali ábra – 2018)

¹⁵ Amennyiben a CLS felé történő befizetéseket és a CLS által indított kifizetéseket is figyelembe vesszük, akkor a napi átlagos forgalmi érték a duplájára, mintegy 166 milliárd forintra bővül. Ez a napi átlagos VIBER forgalom 2-5 százaléka.

órában elkezdődött és a tranzakciók legkésőbb 13:00-ig kikerültek a sorból. A résztvevők eltérő likviditásmenedzsmentje miatt a sorbanállás hosszában jelentős eltérés mutatkozik. A havi szinten viszonylag gyakran sorban álló résztvevők tipikusan az aktív likviditásmenedzsmentet folytató, magas hitelkeret-kihasználtsággal rendelkező bankok, akik 2017-hez hasonlóan napi szinten átlagosan 60 percig álltak sorban. Lényegesen hosszabb, 3 órát meghaladó sorbanállások is előfordultak, ezek az esetek azonban számosságukban elenyészők (az összes sorbanállás 4 százaléka), és a kevésbé aktív likviditásmenedzsmentet folytató résztvevőket jellemezte. A hosszú ideig tartó sorbanállásokat a résztvevők tudatosan vállalták. Mivel ezen résztvevők VIBER forgalma alacsony más résztvevők számára nem okoztak likviditási nehézséget.

A BKR napközbeni elszámolásban a ciklusok közötti átgörgetések száma, valamint az érintett tranzakciók és kötegek száma is nőtt, azonban mindez két kis forgalmat lebonyolító rendszertaghoz köthető. 2018-ban valamivel több mint a két és félszeresére nőtt a ciklusok közötti átgörgetések száma, az abban érintett kötegek száma 363 százalékkal, az érintett tranzakciók száma pedig 43 százalékkal nőtt, melyhez 43,5 milliárd forint átgörgetett érték tartozik. Az átgörgetések mögött egyrészt likviditáshiány, másrészt az előző évhez hasonlóan likviditásmenedzselési hiba vagy hibás gyakorlat állt. Az átgörgetések 60 százaléka azonban két marginális piaci részesedéssel rendelkező rendszertaghoz köthető. Amellett, hogy az egyik felel az átgörgetések 38 százalékáért, hozzá köthető az összes három ciklust meghaladóan átívelő átgörgetés is. A jelenlegi 10 ciklusban történő elszámolás során a két cikluson keresztül történő átgörgetések nem vezetnek még az úgynevezett négy órás szabály sérüléséhez, azonban a három vagy több cikluson át történő átgörgetések során már sérül a 4 órás szabály.

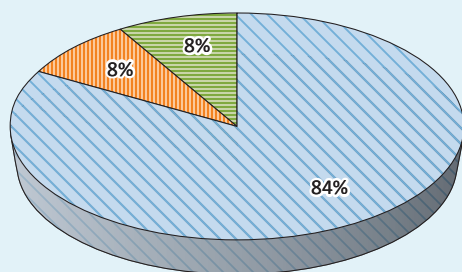
Az átgörgetések 59 százaléka egy cikluson át történő átgörgetés, 16 százaléka kettő míg 13 százaléka három és csak 12 százaléka négy vagy több cikluson át történő átgörgetés. Az átgörgetések további 40 százalékán hét rendszertag eltérő százalékokban osztozik. (28. ábra)

2.2.3.4. Elszámolási és kiegyenlítési kockázat a KELER-ben

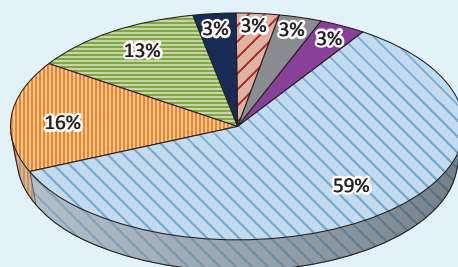
Bár 2018-ban az előző évhez képest, a szállítás fizetés ellenében típusú tranzakciók száma csökkent, az ügyletek összértéke növekedett. A KELER-ben a tőzsdén kívüli (OTC) ügyleteken túl a tőzsdén kötött fix és aukciós ügyletek elszámolása is szállítás fizetés ellenében (DvP) elv szerint történik. Az ügyletek kiegyenlítésének kockázatát a DvP elv alkalmazása jelentősen mérsékli. Ennek oka, hogy addig nem történik meg a fizetés, illetve az értékpapírok jóváírása, amíg nem áll rendelkezésre a feleknél az ügylet teljesítéséhez szükséges fedezet. Az előző évhez képest 2018-ban a tranzakciók darabszáma 7,5 százalékos csökkenést mutatott, a tranzakciók összértéke ugyanakkor ezzel ellentétes irányba mozgott: 7,6 százalékkal lett magasabb. A KELER által végzett kiegyenlítésben a DvP tranzakciók képviselik a legmagasabb ügyletértéket. 2018-ban a DvP ügyletek értéke a teljes forgalom 77,7 százalékát tette ki, a tranzakciók darabszáma pedig annak 33 százalékát. A kiegyenlített tranzakciók pénzneme döntő többségében forint volt, melynek aránya a forgalom értékét tekintve 2017-ben 99,5 százalék, 2018-ban 98,7 százalék volt. 2018-ban a forinton kívül 11 különböző devizanemben történt szállítás fizetés ellenében típusú ügyletek kiegyenlítése, melyek közül az EUR és az USD képviselte a legnagyobb súlyt. A KELER által lebonyolított DvP alapú forgalom jelentős részben OTC ügyletek elszámolásához és kiegyenlítéséhez kapcsolódik. 2017-ben és 2018-ban az OTC ügyletek aránya a DvP forgalom értékének 99,9 százalékát tették ki.

28. ábra

Átgörgetések aránya az összes átgörgetéshez viszonyítva (2017 (baloldali ábra) – 2018 (jobboldali ábra))

■ Egy ciklust érintő átgörgetés
■ Két ciklust érintő átgörgetés
■ Három ciklust érintő átgörgetés

■ Egy ciklust érintő átgörgetés
■ Két ciklust érintő átgörgetés
■ Három ciklust érintő átgörgetés
■ Négy ciklust érintő átgörgetés
■ Öt ciklust érintő átgörgetés
■ Hat ciklust érintő átgörgetés
■ Hét ciklust érintő átgörgetés

A DvP tranzakciók döntő többsége továbbra is jegybank pénzben került kiegyenlítésre. A DVP forgalom értékét tekintve 2018-ban a jegybank pénz aránya 95,97 százalék volt, míg egy évvel korábban ez az érték 96,76 százalékot mutatott. A jegybankpénzben történő kiegyenlítés magas értéke üdvözlendő, mivel az MNB-nél pénz-számlavezetett rendszerrésztvevők élhetnek a jegybank eszköztárában megtalálható, likviditáshiány kezelésére kialakított eszközökkel, így az értékpapír tranzakció pénzlábjának teljesülése esetükben nagy valószínűséggel biztosított. Megjegyzendő ugyanakkor, hogy nem minden KELER ügyfél számára vezet számlát az MNB. Esetükben a pénzüldali kiegyenlítés a KELER-nél vezetett pénzüszámlákon keresztül történik kereskedelmi banki pénzben. Mindazonáltal a jegybank pénz kiemelkedő arányát figyelembe véve a kiegyenlítési kockázat továbbra is alacsonynak tekinthető.

2018-ban a fizetés nélküli szállítással (FoP) kiegyenlített ügyletek forgalma jelentősen csökkent az előző évhez képest, ami mérsékelte a kiegyenlítési kockázatot. FoP ügyletként tartja nyilván a KELER azokat az értékcserés ügyleteket, amelyben az ügylet pénz és értékpapír lába elvált egymástól. Ezekben az esetekben technikailag a KELER csak értékpapír terhelési és/vagy jóváírási instrukciót hajt végre. Az FoP ügylet a tőkepiac számára kockázatot hordozhat magában, mert nem ismert, hogy az értékpapír ügylet pénzüldali kiegyenlítése mikor és milyen módon történik meg. Meg kell ugyanakkor jegyezni, hogy bár a KELER KSZF-en keresztül elszámolt értékpapír ügyletek is technikailag FoP tranzakcióként jelentkeznek, ugyanakkor kiegyenlítésüket a központi szerződő fél garantálja, vagyis ezekben az esetben nem jelentkezik kiegyenlítési kockázat. A FoP tranzakciók¹⁶ összértéke az előző évihez képest 33 százalékkal csökkent, míg az ügyletek száma 5 százalékkal mérséklődött. A DvP ügyletekkel ellentétben a FoP tranzakciók alacsonyabb ügyletértéket képviselnek. 2018-ban a KELER által elszámolt FoP ügyletek száma ugyan a teljes forgalom 67,42 százalékát adta, viszont értékbeli részesedésük csupán 22,35 százalék volt.

2.2.3.5. Elszámolási és kiegyenlítési kockázat a KELER KSZF-ben

2018-ban az elszámolt piacok forgalma nőtt 2017-hez viszonyítva, a legjelentősebb forgalom emelkedés az azonnali gáz- és villamosenergia-piacok esetében volt megfigyelhető. A KELER KSZF központi szerződő félként számolja el a Budapesti Értéktőzsdén és az MTS Hungary-n kereskedett pénzügyi eszközöket, számolja el a hazai földgázpiacokat, valamint energiapiaci klíringtagként nyújt alklíringtagi

szolgáltatást az ECC piacokon kereskedhető azonnali, valamint határidős villamos energia, földgáz és emissziós kvóta termékekre. 2018-ban a központi szerződő fél által elszámolt azonnali tőkepiaci ügyletek összértéke meghaladta a 3300 milliárd forintot, ami 15,4 százalékos növekedés az előző évhez képest. A származékos tőkepiaci ügyletek esetében 2017-hez képest az éves összeforgalom 1,8 százalékos visszaesése volt tapasztalható, amely nagyságrendileg 43 milliárd forintos csökkenést jelentett. A központi szerződő félként elszámolt azonnali gázpiacok esetében a forgalom jelentősen emelkedett 2017-hez viszonyítva, melynek háttérében az állhat, hogy az egyik hazai piac kereskedési és elszámolási devizanem 2017 második felében a forintról euróra változott. Ez az esemény vélhetően kedvezett a külföldi vagy külföldi üzleti kapcsolatokkal rendelkező kereskedők számára. A határidős gázpiacok esetében mind az ügyletkötések számában, mind az elszámolt ügyletek összértékében csökkenés volt tapasztalható. Ebben a szegmensben tavaly az elszámolt ügyletek összértéke közel 20 százalékkal volt kevesebb 2017-hez képest. A villamosenergia-piaci alklíringtagi szolgáltatást esetében a korábbi évekhez hasonlóan a forgalom tovább nőtt, így a 2018-ban a lebonyolított ügyletek összértéke közel 75 százalékkal haladta meg a 2017-es értékeket.

2018-ban egyetlen alkalommal hajtott végre a KELER KSZF azonnali klíringet. Jelentős árfolyam változás esetén előfordulhat, hogy a rendszertagok által korábban szolgáltatott biztosítékeszközök értéke már nem fedezi teljes mértékben a nyitott pozíciók kialakult értékét. Ebben az esetben a központi szerződő fél azonnali klíringet, vagyis rendkívüli elszámolási eseményt alkalmazhat. Az azonnali klíring során meghatározásra kerülnek a negatív árkülönbözetek és a fedezésüket szolgáló eszközök, biztosítékok. 2018 november 15-én a tőzsdai derivatív részvény piacon került sor azonnali klíringre, melynek oka az volt, hogy az egyik vállalat részvényeinek egyes határidős lejáratai lekövezték az azonnali piaci árfolyammozgást. A részvény árfolyam mozgásának háttérében olyan sajtóértesülések állhattak melyek szerint a vállalat többségi tulajdonosa ajánlatot kaphatott a cégben meglévő többségi részesedésének értékesítésére. Ezt megelőzően utoljára 2015-ben alkalmazott a központi szerződő fél azonnali klíringet, amely szintén a derivatív piacokat érintette. Mivel a köztes időszakban és 2018 jelentős részében az árelmozdulások nem indokolták az azonnali klíring elrendelését, ezért az árák volatilitásából fakadó elszámolási és kiegyenlítési kockázat továbbra is alacsonynak tekinthető.

2018-ban főként a tőkepiaci résztvevők esetében került sor addicionális kockázatcsökkentő eszközök alkalmazására. A KELER KSZF által garantált tőke-, gáz- és

¹⁶ zárolási és értékpapír keletkeztetési tranzakciók nélkül

villamosenergia-piaci ügyletek tekintetében a Társaságnak lehetősége van a felmerült kockázat típusától függően kiegészítő pénzügyi fedezet és/vagy biztosítékpótlék kivetésére. Eerre abban az esetben kerül sor, ha a rendszertag vagy a villamosenergia-piaci alrendszertag kereskedési gyakorlatához kapcsolódó kockázatok, a résztvevők nem megfelelő likviditási vagy tőke helyzete, illetve a garanciaalapokhoz történő elégtelen hozzájárulása ezt megköveteli. A kivetett kockázatcsökkentési eszközök visszavonására akkor történik meg, amikor az indokként szolgáló kockázat megszűnik vagy a résztvevő KELER KSZF-vel fennálló jogviszonya felmondásra kerül. 2018-ban 13 alkalommal került sor kiegészítő pénzügyi fedezet és 1 alkalommal biztosítékpótlék kivetésére. A kockázatok vagy a rendszertagság megszűnése miatt az év során 10 alkalommal került sor kiegészítő pénzügyi fedezet és 5 alkalommal biztosítékpótlék visszavonására. A 2018-as kivetések száma mind kiegészítő pénzügyi fedezetek, mind a biztosítékpótlékok tekintetében elmarad a 2017-ben történt esetek számától.¹⁷ 2018-ban az azonnali tőkepiac részvény szekciós klíringtagok tekintetében 8 alkalommal került sor kiegészítő pénzügyi fedezet kivetésére. A többi esetben az azonnali gázpiacok rendszertagjai és azonnali árampiac alrendszertagja voltak az érintett szereplők. Ebből a szempontból jelentős eltérés volt tapasztalható 2017-hez képest, amikor a kivetések döntő többsége a gáz- és villamosenergia-piaci szereplőkhöz volt kapcsolható. 2018-ban a kivetések jelentős része tőkepiaci ismételt nemteljesítéshez kötődött. A többi esetben a résztvevők részéről elmaradt adatszolgáltatás, auditált pénzügyi kimutatást érintő elutasító, korlátozó vagy függő záradék, illetve egyéb nem nevesített kockázattöbblet volt a szankcionálás indoka.

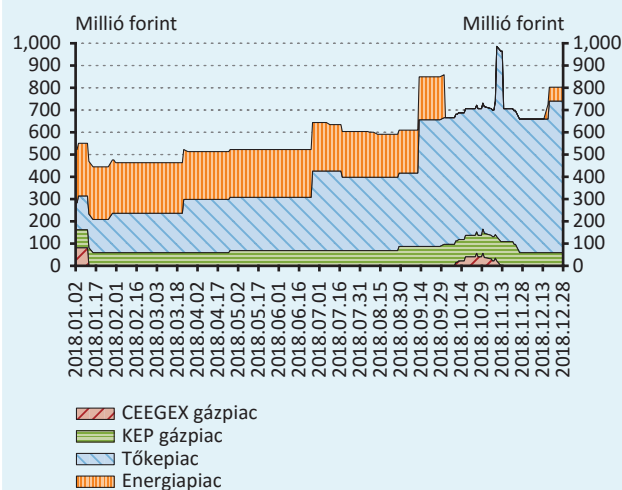
2018-as év folyamán a tagokra kivetett kiegészítő pénzügyi fedezetek és biztosítékpótlékok összértéke jelentősen megemelkedett, melynek eredményeként a KELER KSZF hatékonyan csökkentette résztvevőkkel kapcsolatban felmerült kockázatokat. 2018 során a kivetett kiegészítő pénzügyi fedezetek és biztosítékpótlékok legalacsonyabb összértéke januárban 446 millió forint volt, amely az év során folyamatosan emelkedve több időszakos csúcsot követően novemberben 988 millió forintos értékkel tetőzött, mely év végére 805 millió forintos állománnyal zárult (29. ábra). Emiatt a KELER KSZF által szankcionálási és általános kockázatkezelési céllal kivetett eszközök összértéke az év során több, mint a duplájára emelkedett. Ugyanakkor fontosnak tarjuk kihangsúlyozni, hogy a szankcionálási eszközök alkalmazása fokozza a piaci szereplők, valamint az elszámolási és kiegyenlítési folyamatok biztonságát. Ennek oka, hogy csökkenti a KELER KSZF egyes tagokkal szemben felmerült kockázati kitettséget és összességében mérsékli

a kereskedés utáni folyamatok során potenciális felmerülő kockázatok mértékét.

29. ábra

A kiegészítő pénzügyi fedezetek és biztosítékpótlékok összértékének alakulása

(2018)

Annak ellenére, hogy 2012 óta 2018-ban volt a legmagasabb a késedelmes teljesítések értéke, a KELER KSZF megfelelően kezelte a kialakult helyzeteket, így sem a résztvevőket, sem a központi szerződő felet nem érte veszteség. A KELER KSZF által elszámolt tőke- és gázpiacok esetében alapvető cél, hogy a befogadott ügyletek teljesüljenek, melynek érdekében a központi szerződő fél rendszertagsági- és garanciarendszert működtet. Ha egy rendszertagnál az esedékességkor valamilyen oknál fogva nem áll rendelkezésre az ügylet kiegyenlítéséhez szükséges pénzeszköz, értékpapír vagy biztosítékeszköz, akkor életbe lép a KELER KSZF nemteljesítés-kezelési eljárása. Ennek során a Társaság intézkedik a nemteljesítő rendszertag kereskedési jogának felfüggesztéséről és megkezdi a rendelkezésre álló biztosítékeszközök elvonását. A folyamat részeként a nemteljesítésben lévő rendszertagnak egy bizonyos türelemi idő lejártáig lehetősége van az elmaradt kötelezettségek teljesítésére. Amennyiben erre sor kerül, abban az esetben késedelmes teljesítésről beszélhetünk. A KELER KSZF a gázpiaci ügyletek esetében kizárólag pénzügyi, a tőkepiacok esetében pénzügyi és értékpapír oldali garanciavállalást nyújt. Ebből kifolyólag az ügyletkötések esetében – azok jellegéből fakadóan – a nemteljesítés lehet pénzügyi, illetve értékpapír oldali egyaránt. 2018-ban a résztvevők részéről összesen 74 alkalommal, hozzávetőlegesen 13 milliárd forint értékben történt meg a kötelezettségek határidőre történő teljesítésének elmulasztása. Az év során mind esetszámban, mind értékben

¹⁷ 2017-ben 24 alkalommal került sor kiegészítő pénzügyi fedezet és 10 alkalommal biztosítékpótlék kivetésére.

a legtöbb mulasztási esemény a tőkepiacokhoz, azon belül is a tőzsdei azonnali piac részvény szekciójához volt köthető.¹⁸

2012-ig visszatekintve elmondható, hogy a nemteljesítési események főként a tőzsdei azonnali részvény és kötvény-piacokhoz voltak kapcsolhatók, így a 2018-as év eseményei nem jelentettek érdemi változást a korábbi időszakok tapasztalataihoz képest. A tőkepiacokon túl a tavalyi év során összesen 25 nemteljesítés 1,6 milliárd forint értékben történt a KELER KSZF-hez köthető gáz- és villamosenergia-piacokon. 2012-ig visszamenőleg elmondható, hogy ezen 2018-as értékek kimagaslónak számítanak. A gáz- és villamosenergia-piaci elmaradások magasabb értékei elsődlegesen annak volt köszönhető, hogy a korábbi évekhez képest 2017 második felétől jelentős mértékben növekedett a forgalom a hazai székhelyű gázpiacokon. Ennek háttérében főként az egyik hazai piac kereskedési devizájának forintról euróra történő átállása áll. 2018-ban összesen 705 millió Ft értékben fordult elő olyan eset, amikor gázpiaci rendszertagok nem tudták határidőre rendelkezésre bocsátani a vonatkozásukban előírt biztosítésközöket. A többi esemény vételár oldali nemteljesítéshez kapcsolódott, valamint az ECC-vel közreműködésben végzett alrendszertagi szolgáltatás esetében 51 millió Ft értékben nem történt meg a kötelezettségek határidőre történő teljesítése. A tőkepiachoz hasonlóan a gázpiacok esetében is elmondható, hogy a legtöbb és legnagyobb összértékű résztvevői mulasztások az azonnali piachoz kapcsolódtak. Bár a 2018-as nemteljesítési esetszám és összérték kiemelkedik a 2012 óta rendelkezésre álló adatok közül és historikus csúcsnak számítanak, a KELER KSZF kockázatkezelési gyakorlata minden esetben biztosította, hogy a vétlen felek veszteség nélkül hozzájussanak követeléseikhez. Ezzel folyamatosan biztosította a hazai tőke- és

gázpiacok hatékonyságát és megőrizte azok biztonságába vetett bizalmat. (30. ábra)

A 2018-as év során a nemteljesítésekhez kapcsolódó biztosítésköz felhasználások elsődlegesen a gázpiaci elszámolási és garanciavállalási tevékenységhez kapcsolódtak. A KELER KSZF abban az esetben használja fel az ügyfelek által rendelkezésére bocsátott biztosítésközöket, amennyiben a nyitott pozíciók lezárása számára veszteséget okozna. Ilyen esetekben a felmerülő veszteségek az ügyfelek biztosítésközöiből kerülnek fedezésre. A fedezetek felhasználásra 2018-ban 16 alkalommal került sor hozzávetőlegesen 550 millió Ft értékben. Ezek az események olyan gázpiaci nemteljesítési eseményhez kapcsolódtak, amelyek során rendszertagok elmulasztották a pénzügyi kötelezettségeik teljesítését. A 2018 során felhasznált biztosítékok értéke számottevően meghaladta a 2017-ben tapasztaltakat. 2017-ben 9 alkalommal került sor 206 millió Ft értékű biztosíték felhasználásra. Ezen események szintén gázpiaci rendszertagokhoz kapcsolódtak, amelyek esetében mind az azonnali piaci vételár, mind a határidős piaci árkülönbözeti kötelezettségét nem került teljesítésre. Összességében elmondható, hogy a KELER KSZF által kalkulált és beszedett biztosítésközök értéke minden esetben fedezte a központi szerződő fél kockázati kitettségét és az esetlegesen felmerülő veszteségek mértékét.

2.2.4. A KELER CSOPORTHÓZ KAPCSOLÓDÓ AKTUALITÁSOK

A nemzetközi villamosenergia-piacokon végbement turbulens folyamatok negatív hatásainak kiküszöbölése érdekében a KELER KSZF rendkívüli közgyűlése 2018 októberében döntött a Társaság alaptőkéjének felemeléséről. A KELER KSZF a nemzetközi villamosenergia-piacok elszámolása kapcsán közvetíti a lipcsei székhelyű European Commodity Clearing (ECC) szolgáltatásait olyan kereskedők számára, amelyek nem tudják vagy nem akarják teljesíteni a közvetlen csatlakozás elvárásait. A szolgáltatás révén az energiakereskedők a KELER KSZF-n keresztül érik el a német, a francia, a svájci, a szerb, a benelux államokbeli az egyesült királyságbeli árampiacokkal kapcsolatos elszámolási és garanciavállalási szolgáltatásokat. A nemzetközi energiapiacokat érintő szabályozásból és a piaci eseményekből eredően az ECC központi szerződő fél által fenntartott garanciaalap értéke a 2018-as év során jelentősen megemelkedett, amely folyamat közvetlenül érintette a KELER KSZF-et is. A negatív hatásokat a központi szerződő felek esetében hatályos nemzetközi szabályozás és az EUR/HUF árfolyam alakulása is jelentősen felerősítette. Az energiapiaci turbulens események

30. ábra
Késedelmes teljesítések számának és értékének alakulása
(2012-2018)

¹⁸ 47 eset 10,6 milliárd forint értékben.

hatásaként a KELER KSZF hozzájárulási kötelezettsége a korábban stabil 3-4 millió EUR-os szintről 2018 szeptemberének második felére 10,1 millió EUR-ra emelkedett. Ennek következtében a KELER KSZF tőkeegyelelési számításokban figyelembe vehető tőkeértéke folyamatosan csökkent, mivel a saját tőkéből kötelezően le kell vonni a más központi szerződő fél garanciaalapjához való hozzájárulást. Az események folyamánként rendkívüli Közgyűlés összehívására került sor, ahol a tulajdonosok döntöttek a KELER KSZF tőkéjének 2 milliárd forinttal történő megemeléseiről. Ennek hatására a Társaság saját tőkéje hozzávetőlegesen 8 milliárd forintra emelkedett. Az intézkedés eredményeként rendeződött a KELER KSZF tőke és likviditási helyzete és jelentősen megerősödött a Társaság pénzügyi stressztűrő képessége is. A tőkeemelésen túl több olyan intézkedés is elfogadásra került melyek célja, hogy a jövőben tompítsák a hasonló stressz szituációk negatív hatásait

Továbbra is folyamatban van a KELER Központi Értéktár Zrt. CSDR¹⁹ szerinti engedélyezése. A CSDR, azaz az Európai Unió (EU) belüli értékpapír-kiegyenlítés fejlesztéséről és a központi értéktárakról szóló szabályozás célja, hogy a pénzügyi eszközök Unió belüli biztonságos, hatékony és zökkenőmentes kiegyenlítése érdekében egységes követelményeket határozzon meg. A 2014. szeptember 18-án hatályba lépett CSDR szabályozás rendeleti formában jelent meg, ezért az EU-n belül – így Magyarországon is – közvetlenül alkalmazandó. A központi értéktárakra vonatkozó részletszabályokat tartalmazó technikai sztenderdek (RTS) megjelenését követően hat hónapon belül, azaz 2017. szeptemberig volt lehetőségük benyújtaniuk a központi értéktáraknak az engedélyezés iránti kérelmüket az illetékes hatóságokhoz. Az engedélyezési eljárás három fő mérföldkőre bontható: az engedélyezés során benyújtott dokumentáció teljességének megállapítása, az engedélykérelem értékelése, döntés az engedélykérelem jóváhagyásáról vagy elutasításáról. A KELER 2017. szeptemberében kezdeményezte az MNB-nél az engedélyezési eljárás elindítását, mely jelenleg is folyamatban van. A KELER-hez hasonlóan összesen 27 európai uniós központi értéktár nyújtotta be engedélykérelmét az illetékes hatóságoknak, melyek közül 2019. április végéig összesen 11 központi értéktár minősítették CSDR-nak megfelelőnek, a többiek esetében pedig az engedélyezési eljárás egyelőre folyamatban van.

2018-ban a KELER-KSZF nemzetközi engedélyező kollégiuma megállapította, hogy a központi szerződő fél működése az év során összhangban állt a vonatkozó EMIR szabályozás

elvárásaival. A KELER KSZF-nek, mint az Európai Unió belüli központi szerződő fél tevékenységet ellátó intézménynek az EMIR-nek való megfelelés biztosítása érdekében 2014-ben egy újraengedélyezési folyamaton kellett átesnie. Az eljárást egy nemzetközi tagokból álló engedélyező kollégium végzett el. Az EMIR előírásai alapján a KELER KSZF-nek folyamatosan meg kell felelni a nemzetközi szabályozás követelményeinek, amelyet az engedélyező kollégium évente legalább egyszer felülvizsgál. Emellett pedig rendszeresen értesíteni kell a testületet minden olyan jelentős működési változásról, amely érinti az engedélyezett tevékenységet. A 2018-ban az éves felülvizsgálatra decemberben került sor. Ennek eredményeként a kollégium megállapította, hogy KELER KSZF működése az év során összhangban állt az EMIR előírásaival. Az éves ülés kiemelt témái között a központi szerződő féllel kapcsolatos kiberbiztonság, IT működés és a tőkepiaci nemteljesítési eljárások áttekintése szerepelt. A KELER KSZF kollégiumában az MNB-n, a Magyar Energetikai és Közműszabályozási Hivatalon és az Európai Értékpapír-piaci Hatóságon (ESMA) kívül olyan országok hatóságai is részt vesznek, amely országokból résztvevője van a KELER KSZF-nek. Ennek megfelelően az ír, a belga, valamint az angol pénzügyi felügyeleti hatóság is képviseltette magát.

2.2.5. AZ ÉRTÉKPAPÍRPIACI PÉNZÜGYI INFRASTRUKTÚRÁKHOZ KAPCSOLÓDÓ NEMZETKÖZI KITEKINTÉS

2018. szeptember 13-án kihirdetésre került az a szakma által várt, a CSDR rendelet felhatalmazása alapján született rendelet²⁰, melynek célja, hogy az értékpapír-ügyletek meghíúsulását csökkentse, tervezett időpontban való kiegyenlítésük elősegítésével pedig minimalizálja az értékpapír-kiegyenlítési rendszer résztvevői számára a partnerkockázatnak és likviditási kockázatnak való kitettséget. A rendelet a befektetési vállalkozások és az értékpapír-kiegyenlítési rendszereket működtető központi értéktárak részére határoz meg intézkedéseket, kialakítandó eljárásokat, mechanizmusokat, melyek a kiegyenlítések meghíúsulásának megelőzését, valamint kezelését szolgálják. A kiegyenlítések meghíúsulásának megelőzését a központi értéktáraknak a rendelet értelmében eszközrendszerével, egyes meghatározott, alapvetően az automatizált működést támogató funkciók, valamint eljárások kialakításával kell ösztönöznie. A meghíúsult kiegyenlítések kezelését célzó intézkedések a kiegyenlítések meghíúsulásának nyomon követéséhez, a meghíúsulás esetén alkalmazandó pénzbírság

¹⁹ Az európai parlament és a tanács 909/2014/EU rendelete az Európai Unió belüli értékpapír-kiegyenlítés javításáról és a központi értéktárakról, valamint 98/26/EK és a 2014/65/EU irányelv, valamint a 236/2012/EU rendelet módosításáról.

²⁰ A 909/2014/EU európai parlamenti és tanácsi rendeletnek a kiegyenlítési fegyveremre vonatkozó szabályozástechnikai standardok tekintetében történő kiegészítéséről szóló 2018. május 25-ei 2018/1229/EU felhatalmazáson alapuló bizottsági rendelet

beszedéséhez és felosztásához, valamint a le nem szállított pénzügyi eszközök beszerzésére indított kényszerbeszerzési eljárás működési részleteinek meghatározásához kötődnek. Jogalkotói szándék szerint a rendelet előírásainak betartásával várhatóan az egész EU szintjén nő a kiegyenlítési fegyelem. A rendelet a kihirdetésétől számított 2 év múlva lép hatályba, tehát az európai központi értéktáraknak – így hazai viszonylatban a KELER-nek – még eddig van ideje, hogy teljeskörűen és a jogszabályi elvárásoknak megfelelően létrehozza a kiegyenlítések megghiúsulásának megelőzését, valamint kezelését szolgáló intézkedéseket és eljárásokat.

Az MNB, mint a kereskedési utáni infrastruktúrákkal foglalkozó Post Trading Standing Committee (PTSC) tagja, 2018-ban is részt vett azon szakértői elemzésben, melynek célja a felügyeleti gyakorlat uniós tagországokénti összehasonlítása. A PTSC feladata az Európai Értékpapír-piaci Hatóság (ESMA) munkájának támogatása, kiemelt tevékenysége azon területek feltérképezése, ahol unión belül eltérő felügyeleti gyakorlat tapasztalható. Így célja az uniós felügyeleti tevékenység minél magasabb szintű összehangolása, mely eléréséhez jogértelmezési kérdésekben állásfoglalást ad, ajánlások, iránymutatások kialakításában vesz részt. A bizottság minden évben meghatároz egy-egy témát, melyet az uniós tagországok felügyeleteivel együttműködve szakértői szinten elemez (peer review). Az elemzés alapján megállapított esetleges eltérések megvizsgálásra kerülnek és ahol szükséges javaslatokat alakítanak ki a felügyelet részére. A 2018-as elemzés témája a központi szerződő felek által gyűjtött biztosítékeszközök és likviditásforrások megfelelőségének vizsgálata volt, melynek eredményei egyelőre nem kerültek összegzésre. 2018-ban ugyanakkor a 2017-es elemzés utókövetése is zajlott, melynek során a nemteljesítési eljárások kerültek értékelésre. Ennek részeként a bizottság meghatározta azon hét legjobb felügyeleti gyakorlatot, amelyek nemzeti felügyeleti gyakorlatba történő integrálása elvárt. Az MNB vállalta, hogy 2019. év végéig ennek eleget téve kiegészíti saját eljárásait. A felügyeleteknek természetesen mindenkor törekedniük kell arra, hogy a PTSC

által meghatározott irányelvek, gyakorlatok szerint járjanak el. A PTSC ezen tevékenysége nagymértékben hozzájárul felügyeleti konvergencia erősítéséhez.

Folyamatban van a központi szerződő felek helyreállítási és szanálási keretrendszerének európai uniós szintű kialakítása. A központi szerződő felek kritikus funkciót ellátó pénzügyi infrastruktúrák, melyeknek megfelelő és kiegyensúlyozott működése kiemelt fontosságú a pénzügyi piacok zavartalanságának biztosítása érdekében. Ezen okból lényeges, hogy a központi szerződő felek esetleges pénzügyi válsága vagy potenciális csődje esetén a szanálási hatóságok megfelelő eszközökkel rendelkezzenek a kritikus funkciók fenntartása és pénzügyi veszteségek minimalizálása érdekében. Ugyan az európai uniós rendeletek (elsősorban EMIR²¹) részletesen szabályozzák a központi szerződő felek működését, de azok szanálására egyelőre nincs hatályos uniós szintű jogszabály. Ezen okból jelentős változást fog hozni a jelenleg kialakítás alatt álló európai uniós rendelettervezet jövőbeni elfogadása, mely mind a szanálási hatóságokra, mind a központi szerződő felekre új szabályokat ír elő. A rendelettervezet értelmében a szanálási hatóságnak kollégiumokat kell létrehozniuk, amely legfontosabb feladata a központi szerződő fél szanálhatóságának vizsgálata és a szanálási terv megalkotása lesz. A szanálási tervben kerülnek meghatározásra a szanálás során alkalmazandó intézkedések. A rendelettervezet alapján a következők szerint csoportosíthatók a szanálási hatóság eszközei: a pozíció- és veszteségelosztás, tulajdon- vagy hitelviszonyt megtestesítő eszközök leírása és átalakítása, vagyoneértékesítés, áthidaló központi szerződő fél létrehozása, illetve egyéb eszközök. A szabályozás értelmében a központi szerződő felek szanálása során a vétlen felekre fizetési kötelezettség róható, a szanálás alatt álló központi szerződő fél eszközei értékesítésre kerülhetnek, illetve a szanálási hatóság felmondhatja a nemteljesítő rendszertagok szerződéseit. Kiemelendő, hogy a sokrétű eszköztár alkalmazásának elsődleges célja a pénzügyi rendszer kárának mérséklése és a központi szerződő fél kritikus funkciónak folyamatos fenntartása.

²¹ A központi szerződő felek működését a központi szerződő felekről és a kereskedési adattárakról szóló 648/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet

3. Az azonnali fizetés bevezetése

2018-ban folytatódott az azonnali fizetés bevezetésére történő felkészülés. Ennek keretében a GIRO és az MNB oldalán megkezdődött a központi infrastruktúra létrehozása, amellyel párhuzamosan a leendő rendszertagok fejlesztési projektjei is elindultak. A fejlesztések előrehaladásával év végén megkezdődtek az előkészületek a 2019-ben

meginduló rendszertagi tesztekre is. Emellett véglegesítésre kerültek a likviditáskezeléssel kapcsolatos kérdések, valamint az MNB további lépéseket tett az alapinfrastruktúrára épülő innovatív fizetési szolgáltatások fejlesztésének előmozdítása érdekében.

3. keretes írás

Pán-európai azonnali fizetési körkép

2018. november 30-án elindult az EKB harmonizált és szabványosított pán-európai azonnali elszámolási szolgáltatása a TARGET Instant Payment Settlement (TIPS), amely lehetővé teszi a pénzforgalmi szolgáltatók számára, hogy az év minden napján, éjjel-nappal valós időben nyújtsák átutalási szolgáltatásukat felső értékhatár nélkül az ügyfelek számára. A TIPS szolgáltatás valós idejű bruttó elszámolást biztosít mind a nemzetgazdaságokon belüli, mind pedig a határokon átnyúló azonnali fizetési tranzakciókhoz. Ennek köszönhetően azok a magánszemélyek és vállalatok, amelyek pénzforgalmi szolgáltatója csatlakozik a pán-európai azonnali elszámolási platformhoz, másodpercen belül, a pénzforgalmi szolgáltatójuk nyitvatartási idejétől függetlenül küldhetnek és fogadhatnak átutalásokat.

A TIPS a TARGET2, a nagy értékű fizetési műveletek feldolgozásának EKB által üzemeltetett platformja kiterjesztéseként került kifejlesztésre annak érdekében, hogy folyamatosan elérhető végleges és visszavonhatatlan azonnali elszámolási szolgáltatás váljon elérhetővé a retail fizetési műveletek esetében is. A rendszer keretein belül az elszámolás központi banki pénzben és egyelőre kizárólag euróban történik, azonban egyéb igények felmerülése esetén más devizák is integrálhatóak lesznek a rendszerbe. A tranzakciók fedezetéhez szükséges források a TARGET2-ben lévő számlákról biztosíthatóak. A TIPS 24/7/365 elven működik, viszont a bejövő, illetve kimenő likviditási átutalások csak a TARGET2 üzemideje alatt bonyolíthatóak le, ezért a TIPS résztvevőinek figyelembe kell venniük a TARGET2 üzemidején kívüli likviditási szükségleteiket.

A TIPS költség-megtérülési és nem profit alapon működik, ezzel is támogatva, hogy a pénzforgalmi szolgáltatók versenyképes árazást alkalmazhassanak az általuk kínált azonnali átutalási szolgáltatások esetében, és így lehetővé váljon az elektronikus fizetési módok mind szélesebb körű elterjesztése. A rendszerhez történő csatlakozás díjmentes, nem kerül érvényesítésre belépési vagy számlavezetési díj. Az azonnali elszámolási szolgáltatás igénybevétele során pedig mindössze 0,2 euró cent díj kerül felszámításra tranzakciónként, ami 2020-ig maximálásra került. Emellett a rendszertagok által 2019 vége előtt végzett első 10 millió tranzakció ingyenes.

A TIPS indulása az Egységes Euró Fizetési Övezet azonnali átutalási sémájára (SCT Inst) építve az azonnali átutalási szolgáltatás pán-európai elérésének erősítését célozza. Az SCT Inst 2017 novemberében történt bevezetése óta már több, mint 2000 pénzforgalmi szolgáltató adaptálta azt. Az adaptálás aránya azonban országonként jelentősen eltérő képet mutat, még az euróövezetbe tartozó országokon belül is. Ugyan számos euróövezetbe tartozó országban előrehaladott állapotban van az SCT Inst szolgáltatáshoz való hozzáférés biztosítása a fizetési számlák döntő többsége (jellemzően több, mint 90 százaléka) esetében, azonban akadnak olyanok is, ahol még gyerekcipőben jár az adaptálás. Mindazonáltal az euróövezeten belül jelentős előrelépésre lehet számítani 2019 és 2020 folyamán. Az euróövezeten kívül az SCT Inst séma adaptálásának aránya azonban jelentősen alacsonyabb, elsősorban a nemzeti valutákra épülő azonnali fizetési megoldások fejlesztésére, illetve bevezetésére tekintettel.

Ami az azonnali átutalásra épülő, különböző fizetési helyzetekben (személyek közötti pénzküldés, számlafizetés, fizikai elfogadóhelyeken történő vásárlás, online elfogadóhelyeken történő vásárlás) alkalmazható innovatív végfelhasználói fizetési megoldásokat illeti, az euróövezethez tartozó országoknak csak egy részében beszélhetünk működő szolgáltatásokról. Belgiumban, Észtországban, Franciaországban, Litvániában, Németországban, Olaszországban, Spanyolországban és Szlovéniában érhetők el ilyen jellegű szolgáltatások, amelyek többsége egyelőre elsősorban személyek közötti pénzküldésre, számlafizetésre és online elfogadóhelyeken történő vásárlásra kínál innovatív fizetési megoldást, míg a fizikai elfogadóhelyeken történő vásárlást lehetővé tevő megoldások jellemzően csak tervezési szakaszban vannak. Ezenfelül az euróövezethez tartozó országokon kívül Dániában, az Egyesült Királyságban, Lengyelországban és Svédországban érhetők el innovatív végfelhasználói szolgáltatások az ott meglévő azonnali fizetési infrastruktúrára épülve.

Az SCT Inst tranzakciók feldolgozása jelenleg az euróövezethez tartozó országok mintegy egyharmadánál a helyi elszámolóházon keresztül történik. Emellett további egynegyedüknél várhatóan szintén ilyen módon fog megvalósulni az elszámolás az SCT Inst séma pénzforgalmi szolgáltatók általi adaptálását követően. A pán-európai elérhetőség biztosítása érdekében pedig az érintett elszámolóházak az EBA Clearing által nyújtott pán-európai azonnali elszámolási szolgáltatáshoz (RT1), vagy a TIPS-hez csatlakoznak. Azon euróövezethez tartozó országokban, ahol nincs olyan helyi elszámolóház, amely SCT Inst feldolgozási szolgáltatást kínál, az RT1-hez történő csatlakozás az elsődlegesen preferált megoldás a pénzforgalmi szolgáltatók számára, azonban néhány esetben a TIPS is megjelenik választott megoldásként. Ennek megfelelően az SCT Inst tranzakciós forgalom jelentős része egyelőre a helyi elszámolóházakon, illetve az RT1-n keresztül bonyolódik. A RT1 indulását követően tizenegy hónappal a naponta elszámolt SCT Inst tranzakciók száma átlagosan 70 ezer fölé emelkedett, így az RT1-ben összesen elszámolt tranzakciók száma 2018 októberében elérte az 5 milliót.

3.1. A központi rendszer létrehozása, illetve a rendszertagi tesztelés megkezdése

Az MNB és a GIRO tartotta a fejlesztések előzetesen ki-tűzött mentrendjét, így az azonnali fizetési rendszer központi infrastruktúrája az eredeti ütemezésnek megfelelően 2019. július 1-jén elindul. A GIRO oldali infrastruktúra kialakításának első szakasza 2018. július 31-én sikeresen lezárult a központi szoftver leszállításával és a kapcsolódó infrastruktúra kiépítésével. A lefuttatott tesztek alapján a rendszert szállító Nets A/S dán cégcsoport által átadott szoftververziók a rendszer összetettségéhez képest kevés hibát tartalmaztak. 2018 végére az MNB és a GIRO oldalán is létrejött a tesztelés megkezdéséhez szükséges infrastruktúra, így decemberben megkezdődtek az MNB és GIRO közötti tesztek. 2019. január 31-én a terveknek megfelelően átadásra került a központi rendszer utolsó fő verziója is a szállító által, így 2019 februárjától megkezdődhetett a központi rendszer ezen verziójának tesztelése és ezzel párhuzamosan a felmerült problémák kezelése, illetve javítása. Ezzel párhuzamosan elindult az éles rendszerrel minden paraméterében azonos, tesztelésre alkalmas platform felépítése annak érdekében, hogy a terheléses tesztek valós körülmények között történhessenek meg. A rendszer funkcionális tesztelése mellett teljesítmény tesztek is végrehajtásra kerültek 2019 első negyedéve folyamán, amelynek során sikerült elérni az elvárt követelményeket. Ennek keretében a rendszer sebességéhez és rendelkezésre állásához kapcsolódó tesztek igazolták, hogy a rendszer teljesítménye megfelel az elvárt maximális 500 tranzakció/másodperc feldolgozási elvárásnak. Továbbá folyamatos volt az éles indulásra történő felkészülés, így az éles üzemi platform építése is.

A központi rendszer kialakításával párhuzamosan a leendő rendszertagoknál is zajlottak a fejlesztések, így 2018 végén megkezdődhetett a tesztelési fázis. Az év végén sikeresen megtörténtek a technikai csatlakozási tesztek, így kiépültek a szükséges kapcsolatok. Ezt követően 2019 januárjában megkezdődtek az önkéntes rendszertagi üzleti tesztek, amelyek során már teljes funkcionálisban tesztelhetők a szereplők a központi rendszert. A rendszertagok többsége az általuk előre meghatározott ütemterv szerint haladt a felkészüléssel, mindazonáltal egyes esetekben már ekkor késedelmes teljesítések jelentésére került sor. Az önkéntes tesztek követően 2019. április 1-jén megkezdődött

a kötelező rendszertagi tesztelési fázis, amelynek során emelkedett a tesztelés komplexitása, ezzel párhuzamosan pedig több probléma került felszínre a rendszertagok oldalán. Az MNB szorosan figyelemmel kísérte az egyes rendszertagok előrehaladását. A szereplők jelentős része ugyan megfelelően haladt az eredeti tervek szerinti éles indulásra történő felkészüléssel, azonban néhány esetben számottevő kockázatok, illetve csúszások kerültek azonosításra. Ezek a problémák egyes rendszertagoknál befolyással bírtak a tesztelési szakasz teljeskörű és sikeres lezárásának, illetve egyes esetekben az eredeti tervek szerinti éles indulásnak a tarthatóságára nézve.

Az azonnali fizetési szolgáltatás az MNB döntésének értelmében 2020. március 2-tól lesz elérhető egységesen és teljes funkcionálissal minden hazai banki ügyfél számára.

Az ügyfelek által is elérhető azonnali fizetési szolgáltatás minden szempontból biztonságos működését szem előtt tartva az MNB a bankok fejlesztési és tesztelési eredményeinek mélyreható elemzése alapján úgy döntött, hogy meghosszabbítja az éles rendszerek teszteléséhez rendelkezésre álló időt. Az éles indulás 2020. március 2-ra történő halasztása annak érdekében történt, hogy minden szereplőnek megfelelő idő álljon rendelkezésre a fejlesztések befejezéséhez és teljeskörű kiteszteléséhez. A központi rendszer teljeskörű élesítése azonban 2019. július 1-jén megtörténik annak érdekében, hogy lehetővé váljon a teljes funkcionális tesztelés és egy hosszabb éles próbaüzem folyamatba történő iktatása, amelynek eredményeként a megfogalmazott elvárások szerint egy teljesen kiforrott rendszer fog a fogyasztók rendelkezésére állni 2020. március 2-tól. Az éles próbaüzem keretében 2019. július 1. és 2019. augusztus 31. között önkéntes alapon történik a rendszertagok részvétele. Ezt követően, 2019. szeptember 1-jétől azonban kötelező lesz a részvétel minden szereplő számára. A 2020. március 2-i egységes éles indulás biztosítása érdekében részletes és feszes forgatókönyv kerül kidolgozásra az éles próbaüzem időszakára, ami magas követelményeket fog állítani a rendszertagok elé. Mindezekon felül több idő fog a rendszertagok rendelkezésére állni ahhoz, hogy az éles indulással egyidőben képesek legyenek arra, hogy az alapinfrastruktúrára épülő innovatív fizetési megoldásokat nyújtsanak az ügyfelek részére, ezzel is támogatva az azonnali fizetés gyors elterjedését.

3.2. Az azonnali elszámolás likviditási keretei

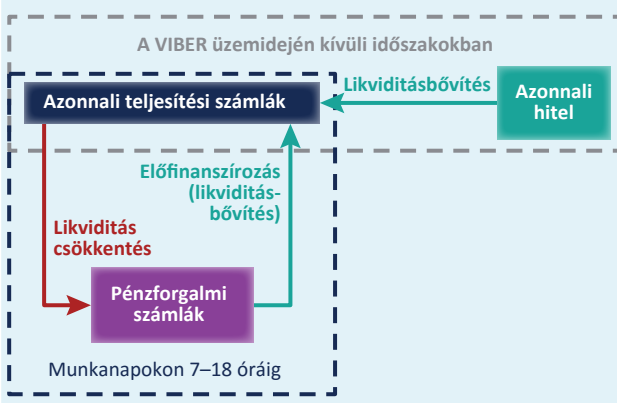
Az azonnali fizetések teljesítése az azonnali teljesítési számlákon rendelkezésre bocsátott likviditásból fog történni. Azoknál az azonnali fizetési tranzakcióknál, ahol klíringtagok közötti kiegyenlítésre van szükség, a klíringtagok által biztosított jegybankpénzben fog történni a kiegyenlítés. Ez a gyakorlatban azt fogja jelenteni, hogy amennyiben egy tranzakció esetén a küldő fél pénzforgalmi szolgáltatója eltér a tranzakciót fogadó fél szolgáltatójától, az MNB által, külön erre a célra létrehozott azonnali teljesítési számlákon kerül átkönyvelésre a tranzakció ellenértéke a fizető fél pénzforgalmi szolgáltatójának azonnali teljesítési számlájáról a fogadó fél pénzforgalmi szolgáltatójának azonnali teljesítési számlájára.

Az azonnali teljesítési számlákon a tranzakciók teljesítéséhez szükséges fedezetet elsődlegesen előfinanszírozással kell biztosítaniuk a BKR közvetlen rendszertagjainak. A saját és a levelezett rendszertagok kimenő tranzakcióinak teljesítéséhez szükséges fedezetet a közvetlen BKR rendszertagoknak minden nap, a nap 24 órájában folyamatosan biztosítaniuk kell. A VIBER nyitvatartási ideje alatt (munkanapokon 7 és 18 óra között) a rendszertagok a GIROInstant

központi likviditáskezelési megoldása segítségével tudják a pénzforgalmi bankszámlájuk egyenlegéből az azonnali teljesítési számlájukra átvizetni az előfinanszírozott likviditást. A rendszertagoknak a VIBER üzemideje alatt kell gondoskodniuk arról is, hogy ne csupán a napközbeni tranzakciókra legyen meg a szükséges fedezet, hanem a munkaidőn kívül – éjszaka és munkaszüneti napokon – benyújtott azonnali fizetések is zavartalanul teljesüljenek. A tartalékköteles hitelintézeteknek lehetőségük lesz arra, hogy a pénzforgalmi számlájuk egyenlegéből előfinanszírozott likviditásukat az MNB-vel beszámíttathassák a kötelező jegybanki tartalék teljesítésébe, ami azt eredményezi, hogy az előfinanszírozásra elkülönített likviditásra a hitelintézetek számára a lehető legkedvezőbb kamatkondíció, a jegybanki alapkamat fog vonatkozni.²²

A rendszertagok számára nem okoz majd nehézséget az előfinanszírozás biztosítása, mindazonáltal a VIBER üzemidején kívüli likviditásbiztonság fokozása érdekében a jegybank egy új hiteleszközzel készül. Az MNB előzetes számítása szerint a meglévő bankrendszeri likviditás – a 200 milliárd forint feletti kötelező jegybanki tartalék, a több száz milliárd forintba rúgó O/N betéti állomány és a potenciálisan rendelkezésre álló több, mint 2 000 milliárd forintnyi MNB kedvezményezettségével zárolt értékpapír – bőségesen elegendő lesz az azonnali fizetések mögötti előfinanszírozás biztosításához. Az azonnali fizetések éjszakai és munkaszüneti napokra vonatkozó likviditásbiztonságának fokozása érdekében azonban az MNB kidolgozta a VIBER üzemidején kívüli hitelfolyósítási koncepcióját. A koncepció lényege, hogy a jegybank a VIBER zárását követően egy új hiteleszközzel, az azonnali hitellel fog a rendszertagok rendelkezésére állni. Az azonnali hitel egy fedezett jegybanki hiteleszköz, amelyet előzetesen zárolt értékpapír-biztosítékok mellett tud nyújtani az MNB. Annak érdekében, hogy a hiteleszköz likviditásbiztonságot növelő funkciója megmaradjon, az MNB az O/N hiteleszközhöz képest 2 százalékponttal magasabb árazást alkalmaz az azonnali hitel igénybevétele esetén.

31. ábra
Az azonnali fizetések mögé bevonandó forintlikviditás forrásai

²² Erről bővebben lásd a 2019. július 1-től hatályos, a kötelező jegybanki tartalék kiszámításáról, illetve képzésének és elhelyezésének módjáról szóló 10/2005. (VI. 11.) MNB rendeletet.

3.3. A központi infrastruktúrára épülő innovatív fizetési szolgáltatások fejlesztése

Az alapszolgáltatásra épülő innovatív fizetési megoldások fejlesztése kulcsfontosságú, hiszen ezek teszik lehetővé, hogy az ügyfelek valamennyi fizetési helyzetben kényelmesen tudjanak azonnali átutalásokat indítani. Az alapinfrastruktúra ugyan lehetővé teszi – a készpénzes fizetésekhez hasonlóan – az átutalások folyamatos elérését és gyors végrehajtását, azonban ahhoz, hogy az azonnali átutalás valamennyi fizetési helyzetben valóban releváns alternatívát képezzen a készpénzzel szemben, kényelmesen és egyszerűen használható innovatív fizetési megoldásokra van szükség. A gyakorlatban ez például olyan mobiltelefonos applikációk fejlesztését jelenti, amelyek egyszerűen kezelhetők és pár kattintással, egy QR-kód beolvasásával vagy NFC alapú adatátviteli technológia alkalmazásával (fizetési kártyák esetében elérhető érintéses technológiához hasonló megoldással) lehetővé teszik a fizetést. Fontos a létrejövő megoldások közötti átjárhatóság biztosítása is annak érdekében, hogy azok valamennyi fizetési helyzetben használhatók legyenek. Ezzel kerülhető el az az állapot, hogy különböző fizetési helyzetekben különböző alkalmazások letöltésére, telepítésére, illetve használatára legyen szüksége a fogyasztóknak, ami jelentős mértékben eltántoríthatja még a digitális megoldások használatára fogékony felhasználókat is.

Az MNB a főbb azonnali fizetési folyamatokra vonatkozó útmutató kidolgozásával segíti a kiegészítő innovatív fizetési szolgáltatások fejlesztését. Az azonnali fizetési rendszerben rejlő előnyök akkor aknázhatók ki maradéktalanul, ha azon alapulva széles körben használható új fizetési megoldások lesznek elérhetők a lakosság és a vállalkozások számára. Ezt elősegítendő, az MNB útmutatót dolgoz ki az azonnali fizetés legfőbb fizetési folyamataira, amely segíti a piaci fejlesztőket az azonnali fizetés felhasználási lehetőségeinek mélyebb megismerésében. Az útmutató keretében részletes leírás áll majd a piaci szereplők rendelkezésére az egyes fizetési helyzetekben (személyek közötti pénzküldés, számlafizetés, fizikai elfogadóhelyen történő vásárlás, online elfogadóhelyen történő vásárlás) alkalmazható főbb azonnali fizetési folyamatok lépéseiről és a résztvevő szereplők feladatairól.

A kiegészítő innovatív szolgáltatások fejlesztését támogatja az MNB által kidolgozás alatt álló hazai QR-kód szabvány is. Az azonnali fizetési folyamat egyik kulcsfontosságú eleme, hogy a fizető fél és a kedvezményezett képes legyen

azonosítani egymást annak érdekében, hogy fizetési kérelmet vagy azonnali fizetést indíthasson. Ennek leggyorsabb, legkényelmesebb módja, ha az egyes szereplők adataikat valamilyen automatizált adatátviteli módon osztják meg egymással. Eerre többek között a QR-kódok is alkalmasak, amelyek segítségével már számos (mobil)fizetési megoldás érhető el világszerte. Mivel a hazai azonnali fizetés esetében jogszabályi előírás, hogy az adatbeviteli módoknak – így a QR-kódoknak is – bárki által szabadon értelmezhetőnek kell lenniük, ezért a saját adatbeviteli megoldások fejlesztéséből önmagában nem származhat versenyelőny, ugyanakkor a számos különböző megoldás növekvő fejlesztési igényt jelent a piaci oldalon. Azaz például a mobilfizetési alkalmazások esetében több különböző adatbeviteli mód kezelésére is fel kell készíteni a fizetési megoldásokat a megfelelő piaci lefedettség érdekében. Ennek a helyzetnek a kezelésére – összhangban a piaci szereplők igényeivel – az MNB vezetésével hazai QR-kód szabvány kerül kidolgozásra, ami nagyban támogatja a széles körben használható azonnali fizetésen alapuló fizetési megoldások létrejöttét.

Az azonnali fizetési rendszerhez kapcsolódóan már számos piaci szereplő megkezdte kiegészítő szolgáltatások fejlesztését. Az MNB, mint az azonnali fizetés hazai bevezetését célzó projekt szakmai vezetője folyamatosan monitorozza nem csupán a bankok belső informatikai fejlesztéseinek előrehaladását, de a kiegészítő szolgáltatások fejlesztését is. Ez utóbbi témakörben külön erre a témára fókuszáló részletes kérdőív is kiküldésre került a számlavezető pénzforgalmi szolgáltatók részére, ami alapján a hazai bankszektor több szereplője is tervezi kiegészítő szolgáltatások nyújtását a rendszer indulását követően. Fontos jellemzője továbbá a központi infrastruktúrának a nyíltság és átjárhatóság, ami a szolgáltatásfejlesztés szempontjából többek között azt jelenti, hogy nem banki pénzforgalmi szolgáltatók és kereskedők egyaránt tudnak csatlakozni. Ez tehát azt jelenti, hogy olyan pénzforgalmi ökoszisztéma jöhet létre az azonnali fizetési infrastruktúrához kapcsolódóan, amelyhez a számlavezető pénzforgalmi szolgáltatók mellett fizetéskezdeményezési szolgáltatók és kereskedők is közvetlenül csatlakozhatnak.

Az MNB határozott elvárása a pénzforgalmi szolgáltatóktól, hogy kiegészítő innovatív szolgáltatások fejlesztésével tegyék lehetővé ügyfeleik számára az azonnali fizetések használatát. Abban az esetben, ha a pénzforgalmi szolgáltatók

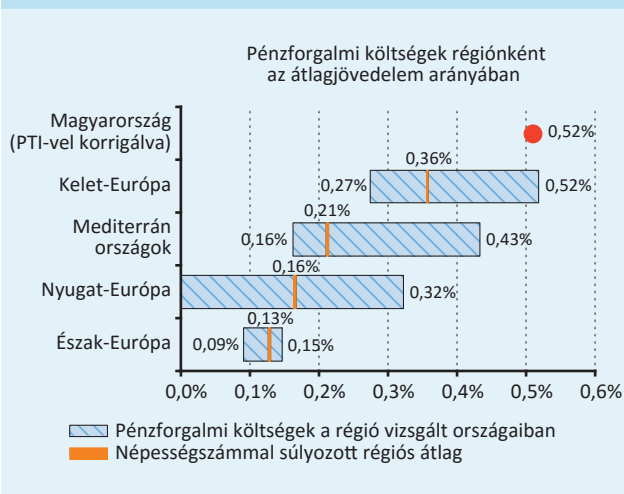
csak az elvárt minimum teljesítésére törekszenek az azonnali fizetéssel kapcsolatos fejlesztéseknél, akkor versenyhátrányba kerülhetnek már akár rövidtávon is. Ez abban nyilvánulhat meg, hogy ügyfeleik a más szolgáltatókhoz képest alacsonyabb szolgáltatási színvonal miatt csak rendkívül korlátozottan lesznek képesek használni az azonnali fizetéseket, ami viszont az ügyfélkapcsolatok gyengüléséhez és ügyfélvesztéshez vezethet. Ezért a pénzforgalmi szolgáltatóknak proaktív hozzáállással, innovatív fizetési szolgáltatások használatát kell biztosítaniuk ügyfeleik részére, amibe

az is beletartozik, hogy ügyfeleiknek lehetőségük legyen fizetési kérelmek fogadására és küldésére. Mindezek alapján az MNB határozott elvárása, hogy az azonnali fizetési rendszer éles indulásának új dátumára minél több innovatív végfelhasználói fizetési szolgáltatás álljon rendelkezésre az ügyfelek számára, továbbá ettől az időponttól legyen lehetőség fizetési kérelmek indítására és fogadására is. Ez jelentős mértékben hozzájárulhat az azonnali fizetések kezdeti gyors elterjedéséhez és a forgalom dinamikus felfutásához, ami valamennyi érintett szereplő közös érdeke.

4. A pénzforgalom lebonyolításához kapcsolódó árazási kérdések

Nemzetközi összehasonlításban magas a hazai lakossági pénzforgalmi szolgáltatások költség szintje. Mivel a pénzforgalmi szolgáltatások árazása nagymértékben befolyásolja az elektronikus fizetési módok használatát, ezért 2018-ban a jegybank nemzetközi összehasonlításban vizsgálta a hazai bankok árazásának jellemzőit²³. A lakossági ügyfelek relatív (adott jövedelemkategóriához tartozó átlagos nettó bérszínvonalhoz viszonyított) havi pénzforgalmi díjterhei Magyarországon minden vizsgált országnál magasabbak valamennyi fogyasztói profil (alacsony, átlagos, magas jövedelmű) esetében a pénzügyi tranzakciók illeték (PTI) hatásával korrigálva is, ami jelentősen hátráltathatja az elektronikus fizetési módok jelenleginél szélesebb körű elterjedését (32. ábra). Ennek egyik fő oka, hogy Magyarországon a tranzakciókhoz közvetlenül kapcsolódó díjak dominálnak.

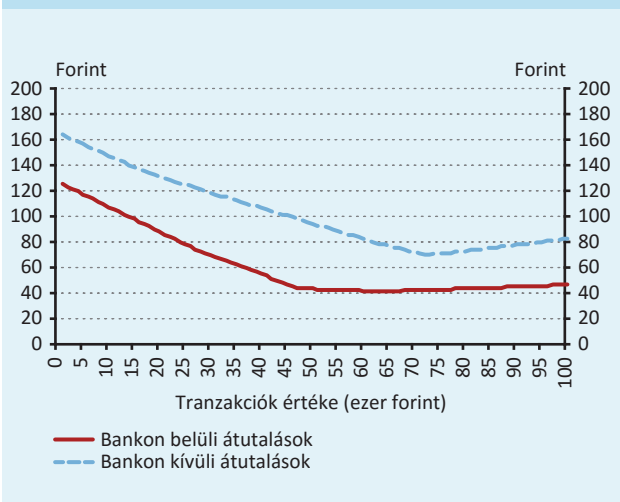
32. ábra
Egyes régiókra jellemző jövedelemarányos pénzforgalmi költségek (átlagos jövedelemmel rendelkező ügyfelek esetében)
(2018)

A magyar bankok árazásában több olyan szerkezeti sajátosság is fellelhető, amely egyrészt nemzetközileg egyáltalán nem vagy kevéssé jellemző, másrészt a hazai pénzforgalom további fejlődése szempontjából kedvezőtlen. Hazánkban a lakossági ügyfelek általában a tranzakciók számával vagy

értékével arányos díjakkal szembesülnek. Míg a tranzakcióhoz közvetlenül kötődő díjak alkalmazásánál a gyakoribb használat növekvő díjterheket jelent az ügyfeleknek, addig a csomagárazás esetében ez a használatot ellenőrző hatás nem érvényesül. Hazánkban a leggyakoribb, és a készpénzes fizetések elektronizálása szempontjából legfontosabb kisösszegű lakossági átutalások terhei a széles körben alkalmazott minimumdíjak miatt aránytalanul magasak, míg az értékarányos díjak a nagyobb összegű tranzakciók költségeit növelik meg indokolatlan mértékben (33. ábra). Ez a gyakorlat nagyban hátráltatja a jellemzően kisebb értékű készpénzes tranzakciók elektronizálását.

33. ábra
Kisértékű átutalások ügyfélszámmal súlyozott, tranzakciós illetékkel korrigált, tranzakciónkénti átlagos díjterhelésének alakulása a tranzakció értéke szerint
(2018)

Az átutalási műveletekhez közvetlenül kapcsolódó díjak dominanciája különösen hátrányos abból a szempontból, hogy az azonnali fizetés bevezetésével az átutalások használati lehetőségei jelentősen kibővülnek a korábbiakhoz képest. A jelenlegi banki díjszerkezet változatlansága esetén a hazai fogyasztók és vállalkozások azzal szembesülhetnek, hogy csak jelentősen növekvő költségek mellett tudják

²³ <https://www.mnb.hu/letoltes/mnb-penzforgalmi-arazas-nemzetkozi-osszehasonlitasban-002.pdf>

majd az általuk igényelt és elvárt mértékben kihasználni az újonnan bevezetésre kerülő azonnali fizetési szolgáltatás jelentette előnyöket. A rendszer – magas ügyféldíjak miatt – alacsony kihasználtsága a bankok szempontjából pedig azt jelentheti, hogy az azonnali fizetés bevezetéséhez kapcsolódó számottevő fejlesztési költségeik nem eredményezik az ügyfélkapcsolatok erősödését, a banki szolgáltatások intenzívebb használatát és a bankok számára is költséges készpénzhasználat visszaszorulását. A közjó szempontjából pedig azt a kockázatot hordozza a jelenlegi banki árazási struktúra, hogy az alacsonyabb társadalmi költségű elektronikus fizetési módok elterjedése nem az optimális körülmények között elérhető mértékben fog megvalósulni.

A pénzforgalmi szolgáltatások tekintetében a legjobb nemzetközi gyakorlatot már egyértelműen a csomagárazás jelenti, amelynek keretében nem kapcsolódnak közvetlen díjak az átutalásokhoz. A külföldi adatok elemzése alapján megállapítható, hogy az európai országok többségében jellemzően nem a tranzakciók darabszáma vagy értéke alapján határozzák meg a bankok a pénzforgalmi szolgáltatások díjait, hanem csomag-jelleggel, a számlavezetési díjakban érvényesítik. Ez tehát azt jelenti, hogy külföldön a banki ügyfelek – hasonlóan a készpénzes és bankkártyás fizetésekhez – jellemzően nem szembesülnek az egyes átutalások alkalmával külön díjakkal. A sikeresen működő azonnali fizetési rendszerekben sem terhelik tranzakcióhoz kapcsolódó közvetlen költségek a lakossági fogyasztókat. Az Európai Központi Bank tanulmánya²⁴ alapján a már működő európai azonnali fizetési rendszerek többségében (pl. angol, dán, svéd) a lakossági fogyasztók jellemzően ingyen vehetik igénybe a szolgáltatást. Emellett számos egyéb olyan lakossági szolgáltatás esetében is a csomagárazás a dominánsan alkalmazott árazási rendezőelv, ahol a digitalizáció jelentős szerepet játszik a szolgáltatás fejlődése szempontjából (internet hozzáférés, mobilkommunikáció, streaming szolgáltatások, stb.).

A helyes ösztönzést megvalósító árazás fontosságára jó példát mutat a bankkártyás fizetések díjszerkezete. A hazai bankok a bankkártya üzletágban már évekkel ezelőtt maguktól bevezették a csomagárazást, aminek keretében az éves kártyadíj megfizetése mellett az ügyfelek korlátlan számú és összegű kártyás vásárlást hajthatnak végre minden további költség nélkül. Biztosak lehetünk benne, hogy ha a jelenlegi gyakorlattal szemben az ügyfeleket az éves kártyadíjon túl az egyes kártyás fizetések után is díjak terhelnék, akkor nem figyelhetünk volna meg tartós, évi 20-25 százalékos forgalombővülést ennél a fizetési módnál az elmúlt években, és a kisebb összegű kártyás vásárlásokat gyorsító érintéses

fizetés sem ért volna el olyan elsőpró sikert, mint amit jelenleg tapasztalhatunk.

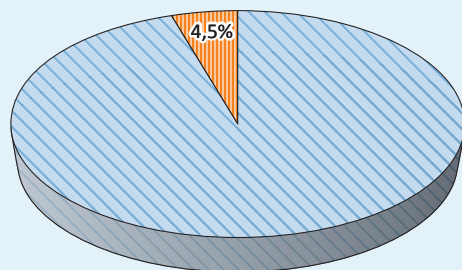
A magyar elektronikus pénzforgalom további optimális fejlődésének fontos feltétele, hogy a bankok az átutalások esetében is alapszolgáltatásként biztosítsák a jövőben minden hazai lakossági ügyfél számára, hogy a havi számlavezetési díj megfizetése ellenében korlátlan számú és összegű tranzakciót indíthasson további költségek nélkül. E cél megvalósítására véleményünk szerint a hazai pénzforgalom fejlődése szempontjából a legkedvezőbb mód az lenne, ha a bankok egyoldalúan elengednék az azonnali átutalás szabályainak megfelelő tranzakciókhoz közvetlenül kapcsolódó jelenlegi díjaikat valamennyi, lakossági ügyfelek által használt számlatermék esetében, és ilyen díjat a jövőben bevezetésre kerülő számlatermékek esetében sem alkalmaznának. E lépést nagymértékben támogatja a GIRO Zrt. új árazási politikája és a tranzakciós illeték 2019-es változása. A korábbi évek díjcsökkentései után az elektronikus fizetések további ösztönzése érdekében a GIRO Zrt. 2019. január 1-jétől áttért az átutalások forgalombővülését jobban támogató csomag-jellegű díj alkalmazására. Ez azt jelenti, hogy már nem az egyes tranzakciókhoz közvetlenül kapcsolódó díjak kerülnek alkalmazásra, hanem éves rendszerhasználati díjat állapít meg a GIRO Zrt. a rendszertagoknak. A kormányzat oldaláról pedig kedvező lépés volt, hogy 2019. január 1-jétől a lakossági átutalások 20 ezer forint alatti része mentesül a tranzakciós illeték megfizetése alól.

Az átutalásokhoz kapcsolódó tranzakciós díjak megszüntetése a bankok érdekeivel is összhangban áll, mert versenyképességük elengedhetetlen növelésével jelentősen többet nyerne a közép- és rövidtávon, mint amennyit elveszítenek a pénzforgalmi árbevételük kismértékű csökkenése miatt. Az MNB elemzései azt mutatják, hogy a hazai lakossági ügyfelek a nemzetközi szintnél drágábban vehetik igénybe a pénzforgalmi szolgáltatásokat, ennek mérsékléséhez járulhatna hozzá az átutalásokhoz közvetlenül kapcsolódó díjak elengedése, ami a bankszektor pénzforgalmi díjbevételeinek 4-7 százalékos csökkenésével járna (34. ábra). Az illetéktörvény 2019-es módosítását követően a 20 ezer forint alatti lakossági átutalások esetében már egyértelműen elvárható a bankoktól a tranzakciós díjak eltörlése, azonban a 20 ezer forint feletti tranzakciók tekintetében is érdekükben áll. Elsősorban azért, mert bár kétségtelenül érzékenyen érintené őket ez a bevételkiesés, azonban várhatóan már a közeljövőben jelentősen fokozódni fog az a verseny, amit a jellemzően tranzakciós díjtól mentes, vagy nagyon olcsó fizetési megoldásokat kínáló fintech és bigtech vállalatok támasztanak a hagyományos bankokkal szemben. Jelenlegi árazási szerkezetükkel a hazai

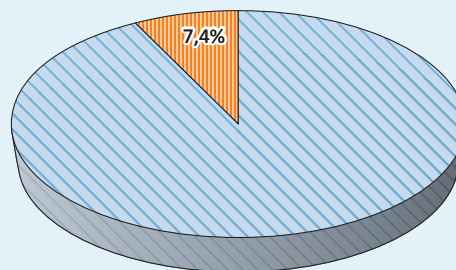
²⁴ https://www.ecb.europa.eu/pub/conferences/shared/pdf/20171130_ECB_BdI_conference/payments_conference_2017_academic_paper_hartmann_hernandez_plooi_and_vandeweyer.pdf

34. ábra
A bankszektor lakossági átutalásokhoz kapcsolódó éves díjbevétele
 (2018)

A lakossági átutalásokhoz kapcsolódó 2018-as éves díjbevétele (24 mrd Ft) aránya:

a bankszektor teljes pénzforgalmi díjbevételehez (532 mrd Ft) viszonyítva

a bankszektor teljes illetéktérhével csökkentett pénzforgalmi díjbevételehez (321 mrd Ft) viszonyítva

bankok komoly piacvesztéssel számolhatnak az új versenytársakkal szemben, különösen a fiatalabb, innovatív technológiákra nyitottabb fogyasztói csoportoknál, ami ügyfélkapcsolataik erősségét és ügyfélkörük összetételét is számottevően befolyásolhatja.

A díjelengedéssel széles körben megvalósuló csomagárzás a hazai lakosság pénzügyi tudatosságát is nagyban segítené azáltal, hogy átláthatóságot és összehasonlíthatóságot

teremtene a banki számlatermékek körében. Az átalakítás kedvező hatása az ügyfelek szempontjából abban is tetten érhető lenne, hogy a jelenlegi rendkívül bonyolult és nehezen áttekinthető árazási struktúrákkal szemben lényegesen könnyebben összehasonlíthatóvá válnának a banki díjak. Ez a változás tehát a hazai pénzügyi tudatosságot is erősítheti, a számlaváltási döntéseket támogathatja, ezen keresztül pedig a pénzforgalmi szolgáltatók közötti versenyt is élénkítheti.

5. Az új pénzforgalmi irányelv és a hozzá kapcsolódó iránymutatások, ajánlások lényeges, gyakorlati kérdései

A pénzforgalmi szolgáltatásokról szóló új Pénzforgalmi irányelv 2018 január 13-án lépett hatályba. Az új Pénzforgalmi irányelvet kiegészítő szabályok közül az egyik legfontosabb a biztonságos kommunikációról és erős ügyfél-hitelesítésről szóló szabályozástechnikai sztenderdek (erős ügyfél-hitelesítés RTS). Az erős ügyfél-hitelesítés RTS szabályai Magyarországon 2019. szeptember 14-től alkalmazandók. A két időpont közötti átmeneti időszakban a fizetések biztonságára vonatkozó egyes előírásoknak eltérően kell a pénzforgalmi szolgáltatóknak megfelelni.

Célegyenestbe ért a pénzforgalmi szolgáltatásokról szóló új Pénzforgalmi irányelv által egyik legnagyobb változást hozó szigorú ügyfélazonosítás bevezetése, valamint az ügyfélszámlákhoz történő hozzáférés biztosítása a harmadik fél szolgáltatók részére. Az átmeneti időszakban a számlavezető pénzforgalmi szolgáltatóknak az új harmadik fél szolgáltatók – a fizetés-kezdemenyező, illetve számlainformációs szolgáltatók – részére biztosítaniuk kell az ügyfélszámlákhoz való hozzáférést, de nem kötelező azt az erős ügyfél-hitelesítés RTS szabályai szerint megtenni. Az erős ügyfél-hitelesítés RTS szabályait 2019. szeptember 14-étől kell alkalmazni és ennek megfelelően a pénzforgalmi szolgáltatóknak a rendszereikhez hozzáférési interfészt (API) kell biztosítani. Az API rendelkezésre állásának meg kell egyeznie, azon interfészek rendelkezésre állásával, amelyekkel lehetővé teszik a számlavezetők az online felületeiken az ügyfelek számára a fizetési megbízások benyújtását, illetve a fizetési számla egyenlegek lekérdezését. A számlavezető pénzforgalmi szolgáltatóknak már 2019. március 14-től – illetve, ha az API piaci megjelenése 2019. szeptember 14-ét követő, akkor annak céldátuma előtt 6 hónappal – biztosítaniuk kell, hogy az API dokumentációja díjmentesen rendelkezésre álljon az engedélyezett/bejelentett harmadik fél szolgáltatók számára, illetve azok számára is akik már megkezdték a bejelentési/engedélyezési eljárásukat. A dokumentáció összefoglalóját nyilvánosan is elérhetővé kell tenni honlapjukon. Továbbá ezen határidők szerint a számlavezető pénzforgalmi szolgáltatóknak az API kapcsolatot és a működés tesztelését biztosítaniuk kell. Az API használatához nem szabható feltételül, hogy szerződéses jogviszony álljon fent a harmadik fél szolgáltató és a számlavezető pénzforgalmi

szolgáltató között. A számlavezető pénzforgalmi szolgáltatók közül 2019. május végéig három nem tette közzé API dokumentációját a honlapján. A közzétett dokumentációk elérése nem volt minden esetben zökkenőmentes, márciusban közvetlenül a közzétételi határidőt követő napokban néhány esetben technikai hiba miatt azok nem voltak elérhetők. Azok a számlavezető pénzforgalmi szolgáltatók, amelyek az előírt határidőre nem teljesítették közzétételi kötelezettségüket akár bírság kiszabására is számíthatnak.

Amennyiben a számlavezető pénzforgalmi szolgáltatók az API-t dedikált interfészként (dedikált API) valósítják meg, akkor tartalékméchanizmust is biztosítani kell, amely alól mentességet az MNB adhat. A tartalékméchanizmus bevezetésének az volt a célja, hogy a számlavezető pénzforgalmi szolgáltató a dedikált API gyengébb teljesítményével, minőségével ne hozhassa hátrányos helyzetbe az új harmadik fél szolgáltatókat. Így, ha a dedikált API rendelkezésre állása egy meghatározott szint alá esik, a harmadik fél szolgáltató továbbra is hozzá tud férni a tartalékméchanizmuson keresztül az ügyfelének fizetési számla adataihoz. Az MNB a pénzforgalmi szolgáltató kérelmére a tartalékméchanizmus létrehozásának kötelezettsége alól mentességet abban az esetben adhat, amennyiben az erős ügyfél-hitelesítés RTS-ben előírt mentességre vonatkozó feltételek teljesülnek. Mentesség kiadására 2019. május végéig még nem került sor, tekintettel arra, hogy ilyen kérelem még nem érkezett be az MNB-hez. A számlavezető pénzforgalmi szolgáltató elveszíti a mentességét amennyiben egymást követő két héten túl a dedikált API nem teljesíti az előírt rendelkezésre állással és a teljesítménnyel kapcsolatos paramétereket.

A nem banki innovatív szereplők piacra lépése várhatóan nagy mértékben emelni fogja az ügyfeleknek nyújtott szolgáltatások színvonalát, ugyanakkor újfajta biztonsági kockázatkezelésre lesz szükség, amelyet az MNB figyelemmel kísér. Az ügyfélszámlákhoz való hozzáférésnek, valamint az elektronikus fizetési műveletek lebonyolításának biztonságosnak kell lennie annak érdekében, hogy az adatlopások és csalások elkerülhetők legyenek. Az erős ügyfél-hitelesítés mellett fontos a megfelelő csalás monitoring kialakítása, amely biztosítja a pénzforgalmi szolgáltatók számára a nem

engedélyezett vagy csalárd fizetési műveletek észlelését, illetve megakadályozását. A modern csalás monitoring rendszer ma már a legritkábban egyetlen eszköz, sokkal inkább olyan megoldás, amely integrálja a különféle modern technológiákat és megfelelnek a legjobb piaci gyakorlatnak és a legfrissebb piaci követelményeknek. Általánosságban véve ezeknek a megoldásoknak figyelembe kell venniük a végfelhasználók valamint a harmadik fél szolgáltatók új generációját, az új és összetettebb támadási típusokat, biztonsági kockázatokat, valamint a változó szabályozást is. Mindezek mellett a pénzforgalmi szolgáltatóknak az általuk nyújtott pénzforgalmi szolgáltatásokhoz kapcsolódóan megfelelő működési és biztonsági kockázatkezelési keretrendszerrel kell rendelkezniük. Ennek kialakításához az Európai Bankhatóság (EBH) részletes iránymutatást adott ki, amelyben

meghatározza a pénzforgalmi szolgáltatásokhoz kapcsolódó működési és biztonsági kockázatok kezelését szolgáló biztonsági intézkedések kidolgozásának, végrehajtásának és felügyeletének követelményeit. Az EBH iránymutatást 2018. január 13-ától kell alkalmazni. Az MNB az iránymutatás megfelelő alkalmazásának elősegítése céljából, a piaci szereplőkkel történő egyeztetést követően MNB ajánlást²⁵ adott ki, mely 2018. november 1-jétől alkalmazandó. Eszerint a működési és biztonsági események kockázati besorolása szerinti hatékony kockázatkezelési eljárást és ehhez tartozó tesztelési keretrendszert kell kialakítani. Továbbá az ügyfelek biztonsági kockázatokkal és a kockázatsökkentő intézkedésekkel kapcsolatos tudatosságát növelő eljárásokat (pl. ügyféltájékoztatás, biztonságtudatossági képzés) is ki kell dolgozni.

4. keretes írás

A számlainformációs szolgáltatás keretében megszerzett adatok felhasználhatósága

A harmadik fél szolgáltatók a számlainformációs szolgáltatás keretében a fizetési számlához kapcsolódó összes személyes és fizetési adathoz hozzáférhetnek. Mindez visszaélésre adhat lehetőséget, ezért a számlainformációs szolgáltató nem kérhet olyan adatot, amely érzékeny fizetési adatnak minősül. A számlainformációs szolgáltatás tekintetében nem érzékeny fizetési adat a számlatulajdonos neve és a fizetési számlájának száma, továbbá minden olyan adat, amely a szolgáltatás nyújtásához szükséges. Ennek megítéléséhez minden esetben a szolgáltatást egyedileg kell vizsgálni. A számlainformációs szolgáltató a szolgáltatástól eltérő célból nem használhat és nem tárolhat adatokat, valamint nem férhet hozzá adatokhoz az adatvédelmi jogszabályok előírásaival ellentétesen. Kiemelten fontos, hogy a szolgáltatás igénybevétele előtt az ügyfél pontos és teljeskörű tájékoztatást kapjon arról, hogy a szolgáltató milyen adatokhoz fér hozzá és ezeket milyen célból használja fel. A számlainformációs szolgáltató a birtokába jutott, az ügyfél fizetési számlájához kapcsolódó adatokon alapuló és ezek feldolgozása során létrehozott összesített adathalmazt egyéb jogi vagy természetes személyek részére is átadhatja, vagy saját maga is felhasználhatja, amennyiben az ügyfél kifejezetten hozzájárul az ilyen irányú megosztáshoz, illetve felhasználáshoz.

Az MNB segítséget nyújt a kapcsolódó új, részletesebb adatszolgáltatásokból származó elemzései révén a szolgáltatásokat igénybe vevők kockázatokkal kapcsolatos tudatosságának erősítésében. A pénzforgalmi szolgáltatóknak már 2018-ban, rögtön a új Pénzforgalmi irányelv bevezetésével új, illetve részletesebb adatszolgáltatási kötelezettségeknek kell megfelelniük, azonban az adatszolgáltatás átalakítása még nem fejeződött be A súlyos eseményekkel, hitelesítéssel és kivételkezeléssel, működési és biztonsági kockázatok értékelésével továbbá a meg nem térített fizetési műveletekkel, csalással kapcsolatos részletes adatszolgáltatási kötelezettségekre azonban nem plusz teherként kell tekinteni, sokkal inkább segítségként az ügyfél bizalom fenntartása, valamint a kockázatokkal kapcsolatos tudatosság erősítése érdekében. Az ügyfelek rendszeres tájékoztatása a pénzforgalmi szolgáltatások nyújtásával kapcsolatban

őket érintő kockázatokról elsődlegesen a pénzforgalmi szolgáltatók feladata, azonban ebben az adatszolgáltatások alapján az MNB hivatalos oldalán közzétett statisztikák is segítséget nyújtanak. Az adatszolgáltatásokból származó információk alapján – melyek megosztásra kerülnek az európai felügyeleti hatóságokkal – a felügyeleti hatóságok pontos, részletes képet kapnak a pénzforgalmi szolgáltatókról, a kapcsolódó szolgáltatások igénybevételéről és kockázatairól, valamint a trendekről, melyek publikálásával, közérthetővé tételével segíti a szolgáltatásokat igénybe vevők tájékoztatását a pénzforgalmi szolgáltatások nyújtásával kapcsolatban őket érintő lehetséges kockázatokról. Ezen információk birtokában a felügyeleti hatóságoknak, valamint a jogalkotónak lehetőségük van a jelenlegi szabályozás finomítására, ami elősegítheti a csalások további csökkenését.

²⁵ A Magyar Nemzeti Bank 26/2018. (VIII.16.) számú ajánlása a pénzforgalmi szolgáltatások működési és biztonsági kockázataival kapcsolatos biztonsági intézkedésekről

A pénzforgalmi szolgáltatók részéről fontos a jogszabályon alapuló adatszolgáltatási kötelezettségek pontos és határidőre történő teljesítése, melyet az MNB folyamatosan ellenőriz. Az ellenőrzések általános tapasztalata, hogy a pénzforgalmi szolgáltatók egy része nem vette komolyan a fentiekben említett adatszolgáltatások beküldésével kapcsolatos kötelezettségeit. Ezek közül az egyik legsúlyosabb, hogy az előírt 2019. január 13-i határidőig nem küldték meg a működési és biztonsági kockázatokról, továbbá az e kockázatok mérséklésére alkalmazott intézkedések és a kapcsolódó ellenőrzési mechanizmusok

megfelelőségéről szóló aktualizált és átfogó értékelésüket. Az érintett pénzforgalmi szolgáltatókat az MNB felszólítja az előírt adatszolgáltatási kötelezettség maradéktalan teljesítésére, ellenkező esetben bírság kiszabására kerül sor. Az új adatszolgáltatások kialakítása és a meglévők átalakítása a végső fázisba került, így 2019 végéig lezárul a folyamat. Ezt követően a pénzforgalmi szolgáltatók egy átláthatóbb, integrált és kellően rugalmas adatstruktúrában tehetnek eleget jelentési kötelezettségeiknek az új nemzetközi adatigényeknek megfelelő bontásban és struktúrában.

5. keretes írás

A pénzforgalmi szolgáltatók felelőssége a jóvá nem hagyott fizetési műveletek esetén

Az új Pénzforgalmi irányelv megújított kárfelelősségi szabályai nagymértékben szigorították a pénzforgalmi szolgáltatók felelősségét a jóvá nem hagyott fizetési műveletek esetén. Ilyen esetben a fizetési megbízást ugyanis nem az arra jogosult számlatulajdonos vagy kártyabirtokos hagyta jóvá, azonban a jogosult pénzforgalmi szolgáltatója teljesítette azt. A Pénzforgalmi törvény a fizető fél számlavezető pénzforgalmi szolgáltatójára telepíti a jóvá nem hagyott fizetési műveletek teljesítéséből eredő kárviselést, abban az esetben is, ha a fizetési megbízást nem közvetlenül nála, hanem fizetés-kezdeményezési szolgáltató útján kezdeményezték. A fizető fél számlavezető pénzforgalmi szolgáltatója viszont fizetés-kezdeményezési szolgáltató igénybevétele esetében, ha ez utóbbi felelőssége fennáll, kártérítési igénnyel léphet fel vele szemben. A készpénz-helyettesítő fizetési eszköz használata esetén a fogyasztó vagy mikrovállalkozás számlavezető pénzforgalmi szolgáltatója csak abban az esetben mentesülhet ezen szigorú felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a jóvá nem hagyott fizetési művelettel okozott kárt a fizető fél csalárd módon eljárva vagy a Pénzforgalmi törvényben meghatározott kötelezettségeinek szándékos, vagy súlyosan gondatlan megszegésével okozta. Így például, ha az ügyfél a PIN kódot a fizetési kártya mellett tartotta vagy az internetbanki felhasználónevét és jelszavát elmentette a mobiltelefonjába vagy ezen személyes hitelesítési adatait harmadik személy részére kiadta.

A számlavezető pénzforgalmi szolgáltató a jóvá nem hagyott fizetési műveletről való értesülést követően egy munkanapon belül köteles megtéríteni annak összegét az ügyfele részére úgy, mintha az meg sem történt volna. Amennyiben a pénzforgalmi szolgáltató ésszerű okból csalásra gyanakszik, továbbá erről bejelentést tesz az MNB részére, úgy mentesülhet az egy munkanapon belüli megtérítés alól. Azonban a bejelentéssel nem mentesül a felelősség alól, csupán a hatályos panaszkezelési előírások alapján haladékokat kap a kár megfizetésére, avagy annak bizonyítására, hogy az ügyfele csalárd módon vagy szándékosan, illetve súlyosan gondatlanul járt el.

A számlavezető pénzforgalmi szolgáltatók minden panaszbejelentést egyedileg kötelesek megítélni, tehát a pénzforgalmi keretszerződésben nem zárhatják ki általánosságban a felelősségüket. A bizonyítási eljárás keretében az eset körülményeit alaposan kötelesek kivizsgálni, bizonyítási eszközöket gyűjteni és a panasz elfogadását vagy elutasítását tartalmazó érdemi válaszelevelet a rendelkezésre álló bizonyítékokkal együtt megküldeni az ügyfél részére, a vonatkozó határidők (15, de legfeljebb 35 munkanap) figyelembevételével.

A bizonyítás során a számlavezető pénzforgalmi szolgáltatónak figyelembe kell vennie, hogy a készpénz-helyettesítő fizetési eszköz használata önmagában nem bizonyítja, hogy az ügyfél csalárd módon járt el, vagy a fizetési műveletet jóváhagyta, illetve a készpénz-helyettesítő fizetési eszközre vonatkozó kötelezettségeit szándékosan vagy súlyosan gondatlanul megszegte.

I. (Nagy) Lajos Király

(Visegrád, 1326. március 5. – Nagyszombat, 1382. szeptember 10.)

Magyarország (1342-1382) és Lengyelország (1370-1382) Anjou-házi királya volt.

Uralkodása a középkori Magyar Királyság egyik fénykora: az ország belső békéje és dinasztikus kapcsolatai lehetővé tették a társadalom, a gazdaság és a kultúra fejlődését, így az ország fejlettsége közelebb került a nyugat-európai országokéhoz. Aktív külpolitikája és hadjáratai révén Magyarország európai nagyhatalommá vált. A lovagkirály személyes kvalitásai és dicsőséges hadjáratai megihlették még a 19. századi magyar nemzeti romantika költőit is.

Lajos, Károly Róbert magyar király és Łokietek Erzsébet lengyel hercegnő házasságából született. Trónörökösnek kijáró gondos neveltetést kapott. Jogi, történelmi és politikai ismeretek mellett egyházi nevelői bevezették a hittudományba és a hét szabad művészetbe (grammatika, dialektika, retorika, aritmetika, geometria, csillagászat, zene), valamint a lovagi ismeretekbe is. Apja halálát követően 1342. július 21-én koronázták meg Székesfehérváron az ország főembereinek „egy szívvel, egy akarat-tal” való hozzájárulásával.

Lajos tele kincstárat, stabil és jól működő államszervezetet örökölt tehetséges és hűséges, őt mindenben segítő és támogató főnemesekkel, így energikusan próbálhatta elérni nagyváradi fogadkozásában összegzett külpolitikai céljait. Buzgón vallásos, egyben a lovagi eredményeket megtestesítő férfiú volt, aki emellett erős kézzel irányította országait. Feltétlen híve és biztos támasza volt a papságnak, még annak ellenére is, hogy az nem mindig szolgálta (ki) az érdekeit.

Lajos alapvetően a főurakkal egyetértésben kormányzott, de a köznemességet is igyekezett megnyerni magának. Az 1351-ben kihirdetett törvényei egészen 1848-ig a magyar nemesi alkotmányos berendezkedés gerincét képezték. Ennek része volt az Aranybulla megújítása, ami az 1222-es oklevél keletkezése után másfél évszázaddal a nemesi szabadságok alaptörvényévé vált. Kimondta az egyazon szabadság (latinul unus eademque libertas) elvét, azaz a köznemességnek azonos jogokat biztosított a főnemességgel. Kiemelendő még az ősiség törvénye, amelynek értelmében ha kihalt egy birtokos család, a földek a Szent Koronára szálltak vissza. (Az Aranybulla ugyan lehetővé tette a szabad örökítést, de az nem került át a gyakorlatba, és a király rendelkezésével csak ezt a helyzetet rögzítette.) Lajos királyságának utolsó szakaszában reformjai keretében több átalakítást is végrehajtott az államigazgatásban és a bírósági rendszerben.

A pápa kérésére gyakran viselt hadat „az igaz hit védelmében”: hol a pogány litvánok, hol az eretnek (bogumil) vagy ortodox keresztény délszlávok ellen. Lajos uralkodását végigkísérték az itáliai, dalmáciai, litvániai és balkáni hadjáratok is. Ezek jelentősen igénybe vették az ország politikai, pénzügyi és katonai teherbíró képességét, de a Károly Róbert által stabilizált államszervezet sikeresen kiállta a megpróbáltatásokat. A Magyar Királyság Lajos uralma alatt európai nagyhatalommá vált („Magyar Archiregnum”). Lajos diplomáciai tevékenysége közvetlen érdekeltségein kívül is kiterjedt több európai államra: sem előtte, sem utána nem volt magyar uralkodó, aki ilyen aktív külpolitikát folytatott volna az ország határain túl. Lajos belviszályoktól és külső támadásoktól mentes királysága lehetővé tette az ország válságoktól mentes fejlődését, mind politikai, mind gazdasági tekintetben.

FIZETÉSI RENDSZER JELENTÉS

2019. július

Nyomda: Pauker–Prospektus–SPL konzorcium
8200 Veszprém, Tartu u. 6.

mnb.hu

©MAGYAR NEMZETI BANK

1054 BUDAPEST, SZABADSÁG TÉR 9.